

ning. *En man af h. Han är utan all h. På, vid min h. på h. och ära, uttryck, hvarigenom man i stöddat tal bedyrar något.* — *Syn.* Hederskänsla, Ära. — 4) Andras fördelaktiga tanka om ett fruntimmers kyskhet, ärbarhet. *En ung flicka måste vara rädd om sin h. Hennes h. är förlorad; det är han, som förstört den.* — *Syn.* Ära, Godt namn.

HEDERLIG, a. 2. 1) a) (om person) Som i sitt handlingsätt söker att rätta sig efter hederns föreskrifter. *Mr. Heder.* 5. *En h. man, karl. En h. menniska. H-t folk.* — *Syn.* Rättskaffens, Redlig. — b) (om sak) Som röjer, tillkännagifver heder (hem. 5). *Ha tänkesätt. Ett h-t uppsörande.* — *Syn.* Rättskaffens, Redlig, Hedrande. — 2) Som ätnjuter hedern. *Vära af h. familj. Född af en h. familj.* — 5) (om fruntimmer) Som har sin heder i behåll. *En h. flicka. Ett h-t fruntimmer.* — *Syn.* Ärbar, Anständig. — 4) a) (om person) Frikostig. *Det är en h. herre; han ger dugtiga drickspenningar. Visa sig h. emot någon.* — b) (om sak) Som man har heder af; frikostig. *En h. begravning. En h. gåfva.* — 3) (fam.) Ansenlig, betydande. *En h. inkomst.* — *Syn.* Se Stor.

HEDERLIGEN, adv. Se *Hederligt*.
HEDERLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara hederlig (i hem. 1 o. 4). *Jag ansvarar för denne mans h., för h-en af hans tänkesätt. Han visar alltid mycken h. emot sitt tjenstfolk och ger dem hederliga drickspenningar.* — *Syn.* a) Heder, Rättskaffenshet, Redlighet. — b) Frikostighet.

HEDERLIGT, adv. På ett hederligt sätt: 1) I öfverensstämmelse med hederns fördringar. *Tänka, uppföra sig h. Det var h. gjordt af honom.* — *Syn.* Rättskaffens, Redlig, Rätt. — 2) Frikostigt. *Gifva h.* — *Syn.* äfv. Hedersamt. — 3) (fam.) Ansenligt, betydligt. *Han förtjente rätt h. på den affären.* — *Syn.* Se *Mycket*.

HEDERSÄFFÄR, heders-äffär, m. 3. Se *Hederssak*.

HEDERSAM, a. 2. 1) Frikostig. Sägdes både om person och sak. *Han visade sig mycket h., i det han gaf h-ma drickspenningar.* — 2) Ansenlig, betydande. *En rätt h. fångst.* — Ordet brukas, för begge bem., mest i folkspråket.

HEDERSAMHET, f. 3. (pop.) Egenskapen, att vara hedersam.

HEDERSAMT, adv. (pop.) Se *Hederligt*, 2. o. 5.

HEDERSBETYGELSE, f. 3. och
HEDERSBEVISNING, f. 2. Heder (hem. 2), som i det yttre på ett eller annat sätt bevisas någon. — *Syn.* Se *Heder*.

HEDERSDAG, m. 2. Högtidlig dag, som firas till en levande persons ära, eller då man på något sätt gjort sig förtjent af heder, då något slags heder bevisas en, eller då man står brud eller brudgom. Sägdes således om en persons Födelses-, Namns-, Bröllops-, Promotionsdag, o. s. v.

HEDERSDRÄGT, f. 3. Se *Hedersklädning*.
Drägt, som utgör ett tecken af den hedrande ställning, man innehar i samhället, t. ex. en uniform.

HEDERSEMBETE, n. 4. Se *Äreställe*.

HEDERSGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar*. (fam.) 3) Hederlig och beskedlig gammal man. — 2) (skämtv.) Se *Hedersman*.

HEDERSGUMMA, f. 1. (fam.) Hederlig och beskedlig gammal kvinna.

HEDERSKLÄDNING, f. 2. 1) Se *Hedersdrägt*. — 2) Bättre, dyrbar, praktfull klädning,

som man bär endast vid högtidliga tillfällen, t. ex. en brudklädning.

HEDERSKÄNSLA, f. sing. Se *Heder*, 3. *Halva mycken h. Han saknar all h.* — *Syn.* Se *Heder*.

HEDERSLEDAMOT, hedersledamot, m. 3. pl. — *möter*. Person, som blifvit invald i ett sällskap, endast för att bevisa honom en heder, utan skyldighet för honom att deltaga i sällskapets arbete, d. v. s. ej såsom ordinarie ledamot.

HEDERSLEJGION, hederslejgion, m. sing. En orden i Frankrike, stiftad af kejsar Napoleon.

HEDERSLÖFTE, n. 4. Se *Hedersord*.

HEDERSMAN, m. 3. pl. — *män*. 1) Hederlig, rättskaffens man. *Han är en h.* — *Syn.* Hedersgubbe, Hederssnuffel. — 2) Brukas stundom i tilltal till okända, efter utseende aktningvärdade personer af den lägre klassen. *Hör på, min h., var beskedlig och säg mig, hvar vägen tar af till G. herrgård.* — 3) Sägdes ironiskt om alla slags dåliga, hedrägliga män. *Den h-nen skydde ej för att bruka falska tårningar.*

HEDERSMÅLTID, m. 3. Måltid, tillställd, för att bevisa en person ära.

HEDERSNAMN, n. 3. Namn, som blifvit någon tillägd, för att derigenom hedra honom. *Africanus var ett Scipios h.* — *Syn.* Ärenamn.

HEDERSORD, n. 3. Löfte, som man vid sin heder lofar att hålla. — *Syn.* Hederslöfte.

HEDERSPASCHA, hederspäscha, m. 2. pl. — *paschar*. (skämtv., fam.) 1) I högsta grad god och hederlig person. *Det är en h.* — 2) Sägdes till eller om någon, för att yttra sin högsta tillfredsställelse med honom, i anseende till någon visad tjenst, hjälp, o. s. v.

HEDERSPOST, m. 3. Se *Äreställe*.

HEDERSPUNKT, m. 3. Fråga, ämne, sak, som rör ens heder.

HEDERSSABEL, m. 2. pl. — *sablar*. Dyrbar sabel, hvarmed någon till hedersbevisning förtras.

HEDERSSAK, f. 3. Sak, som rör hedern.

HEDERSSKULD, f. 3. Skuld, som ej lagligen kan utkrävas, utan den man endast af sin heder anser förpligtad att betala. *Spelskulder räknas för h-er.*

HEDERSSKÄNK, m. 3. Se *Äreskänk*.

HEDERSSNUFFEL, m. 2. pl. — *snufflar*. Se *Hedersman* och *Hederspäscha*.

HEDERSSTRID, m. 3. Strid, som rör ens heder.

HEDERSSTÄLLE, n. 4. Se *Äreställe*.

HEDERSTECKEN, n. 3. Se *Ärestecken*.

HEDERSTJENST, f. 3. 1) Se *Äretjenst*. — 2) Tjenst, som bevisas någon, för att hedra honom. *Bevisa någon den sista h-en.* — 3) (fam.) Utmärkt god tjenst, som bevisas af någon. *Det är en riktig h., du gjort mig.*

HEDERSTITEL, m. 2. pl. — *titlar*. Titel, som utvisar den hedrande ställning, någon innehar i samhället.

HEDERSUPPRÄTTELSE, f. 3. Den upprättelse, som gifves någon, hvars heder på ett eller annat sätt blifvit kränkt.

HEDERSVAKT, f. 3. Vakt, som lemvas åt en furstlig eller annan hög person, till skydd och ledsagande, för att derigenom bevisa honom heder.

HEDERVÄRD, a. 2. Som förtjänar heder. *Den h-e prestmannen är allmänt älskad.* Ordet brukas som predikat för ledamöter af det engelska parlamentet till öfversättning af det engelska *Honorable*. I Sverige nyttjas det som predikat

för bondeståndet och dess ledamöter vid riksdagarna. *Den h-e talaren behagade yttra, att . . . Det h-a Bondeståndet. Den h-e ledamoten af Bondeståndet N. N.* — *Syn.* Se *Aktningvärd*.
HEDFÄR, n. 5. Ett slags liten särart, med grof svart ull, på Skottlands och norra Tysklands heder.

HEDNA, i h. tider, i den hedniska tiden. Anm. Ordet torde kunna anses vara sammansdraget af *Hedniska* (af adj. *Hednisk*), eller som en lenning af det gamla adjektivet *Heden*, hednisk.

HEDNING, m. 2. 1) En, som icke bekänner sig till någon af de tre hutvudreligionerna: den judiska, kristna och mohammedanska. — 2) (fig.) a) En, som illa iakttagit kristendomens religionsbruk. — b) Kristen, hvilken lever som en hedning, i laster och brott. — 3) (biibl. o. teol.) *H-arne*, alla folk utom Judarna; äfv. alla folk, som ej bekänna kristna läran.

Anm. Ordet, som i fornspråket hette *Heidungi*, anses af somliga härleda sig ifrån det grekiska *Ethnikós*; andra, deremot, förmena, att det kommer af *Heid*, oodlad mark, öken, hvilken derivation äfven öfverensstämmer med den tyska benämningen *Heide*, och kan förklarar deraf, att hedningarna, sedan kristna läran började blifva rådande, drogo sig tillbaka till skogar och fjälltrakter.

HEDNINGAHUD, f. 2. Öfverhuden på nyfödda barn, hvilken smänigom anfjällar sig.

HEDNINGEBLÄSTER, m. sing. Se *Osmundsmåde*.

HEDNISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hedendomen eller hedningarna. *En h-gudalära, tro, dyrkan. H-a gudar, offer, fester.*

HEDNISKT, adv. Såsom en hedning. *Leffa h.*

HEDRA, v. a. 1. 1) Visa heder. *H. sina föräldrar. Du skall h. fader och moder. H. någon med ett besök, en bjudning, en skrifvelse, med sin uppmärksamhet.* — *Syn.* Ära, Beåra. — 2) Göra heder åt. *H. sitt namn, sin familj, sin födelseort, sitt land, sitt tidehvarf.* — 3) Lända till heder. *Det h-r mer hans hjerta än hans förstånd. Detta göra h-r honom.* (Ironisk) *Det h-r dig just att göra så att så bete dig, o. s. v.* — *H. sig, v. r.* Göra sig hedrad, förtjent af heder. *Han h-r sig genom ett sådant uppsörande. H. sig emot någon, visa sig frikostig, hedersam emot honom. Han h-r sig, säges ironiskt om någon, som betar sig ganska illa.* — Part. pass. *H-d* brukas ofta adjektivt i samma mening som: Ansedd, högaktad. *En h. man.*

HEDRÄNDE, a. 1. (egentl. part. akt.) Förtjent af heder. *Ett h. uppsörande.* — *Syn.* Berömvärd, Berömlig, Pristvärd.

HEDSCHRA, hédshchra, f. sing. (arab.; bet. egentl. utvandring) Mohammeds flykt ifrån Mecca år 622, hvarifrån Mohammedanerna börja sin tidräkning. Skrifves äfv. *Hegira*.

HEGIRA, se föregående ord.

HEJ! häj, HEJSAN! häjsäna. (fam.) Utrop, som uttrycker glädje, lustigt mod, eller uppmaning att rasat gå på, o. s. v. *Hej, bröder! låt oss lustiga vara. Hej! låt gå! Hejsan, brunte! spring på nu.*

HEJARE, m. 3. (t. Heje) Ett slags grof jernkluba eller jernklump, som upphissas och åter nedsläppes, för att utlöfva samma, men vida starkare verkan än en hammare, och begagnas till mångahanda ändamål, såsom till pålars nedslående,

i jernsmedjor, vid stämpling, myntning, m. m. Kallas äfven Hercules, Slagverk.

HEJD, f. sing. Återhåll. *Utän h. Det är ingen h. med honom, han har intet återhåll, är otvylad, låter ej återhålla sig. Han super så, att det är ingen h. med honom.* — *Syn.* Se *Mätta*.

HEJDA, v. a. 1. 1) Göra, att någon stannar i sitt lopp, i en frivillig eller ofrivillig rörelse, eller att han saktar farten. *H. en springande. H. någon, som löper, för att kasta sig i strömmen. H. ett par skenande hästar.* Har äfven sak till objekt, t. ex.: *H. en båt, som håller på att följa med strömmen.* — *Syn.* Återhålla, Tillbakahålla, På håll, hejd på. — 2) (fig.) Återhålla. *H. sin vrede, sin harm, sin ovilja, ej låta den utbryta. H. sina begär. H. ens raseri.* — *Syn.* Se *Återhålla*.

HEJDERIDARE, m. 3. Så kallades fordom en ridande jägerbetjent. Betyder egentl. Skogsryttare.

HEJDUK, häjduck, m. 2. (ungerska *Heidu*) 1) Ungersk soldat till fots. — 2) Tjenare, klädd på ungersk vis.

HEJDUNDRANDE, häjdundrande, a. 1. (fam. skämtv.) I högsta måtto ställig. *Ett h. bröllop, kalas.*

HEKATOMB, --tämmb, m. 3. (gr. *Hekatomba*) 1) (ursprungl.) Offer af hundra oxar. — 2) Stort offentligt offer af djur eller invigda skänker.

HEKTIK, häcktik, f. sing. (gr. *hektikós*) Tvinsot.

HEKTISK, häcktisk, a. 2. Med tvinsot behäftad.

HEL, nom. propr. f. 1. Döds gudinnan enligt Asaläran.

Anm. *Hel*, som i fornspråket betydde *död*, uttalas allmänt: häll, men torde rättast böra uttalas: häll. Stod derfor kan hämtas deraf, att i vissa provinser säges ännu i *hel* (uttalats: häll); i st. f. *ihjel*.

HEL! häll. H. Tillrop, hvarigenom man önskar någon lycka, välgång, välsignelse. *H. dig, du Herrans välsignade!*

Anm. *Hel* betydde i fornspråket: *helsa*.

HELL, hël, a. 2. III. 1) Som inbegriper alla sina delar; hvarifrån intet undantag, afdrag göres; odelad. *En h. kaka. En h. dag. Ett h-t år. En h. provins. Ett h-t tal. H-a världen, jorden. H-a summan, arsvet. H-a huset. Värk i h-a kroppen. Öfver h-a riket. H-a hans inkomst går till 600 rdr. Staden har en h. mil i omkrets. Han dröjde der h-a åtta dagarna. H. och hällen, utan minsta undantag, utan att förbigå något, t. ex.: *Läsa en bok h. och hällen. H-a veckan igenom. H-a vägen utefter. Af h-a mitt hjerta.* (I musik) *H. ton.* afståndet emellan tvenne tangenter eller toner, då blott en ligger emellan, t. ex. emellan c och d. — *Syn.* Odelad, Fullständig, All. — 2) Full. *Dricka ett h-t glas vin. En h. korg med frukt.* — 3) Oskadd, ej söndrig. *Ingen fönsterruta har fått blifva h. Roken är ännu h. Hälla någon h. och ren, sörja för, att dess kläder äro hela och snygga.* (Fig. fam.) *Det är ej h-t för honom, han är ej skyldig, hans sak är sjuk, han har något att förebrå sig, något på sitt samvete.* — 4) Helad, läkt. *Han har länge haft ett svårt sår, men han är h. nu igen.* — 5) Osmält. Endast i uttrycket: *Maten går h. ifrån honom.* — 6) (fam.) Fullkomlig. *Han är en h. karl, en dagtig karl. Som en h. karl, dagtigt, med**

heder, med besked, raskt, flinkt. *En h. skålm.* — Neutrum brukas ofta substantivt både i obestämmd och bestämd form. *Ett helt*, hvad som utgör ett inbegrepp af alla sina delar. *Fysiskt h-t*, en substans, som fyller rymden. *Geometriskt h-t*, hvarje begränsad rymd, betraktad utan någon deri befintlig kropp. *Aritmetiskt h-t*, hvarje af enheter bildad summa. *Matematiskt h-t*, säges både om ett geometriskt och aritmetiskt helt. *Logiskt h-t*, hvarje begrepp, så vida det utgör en sammanfattning af kännetecken, hvilka anses för enheter i förhållande till begreppet, deras summa. *Det h-a*, säges om något, som betraktas med afseende på alla dess delar samtagna till ett, utan att fästa sig vid någon särskild del. *I ell. på det h-a*, i ell. *på det h-a taget*, med afseende på det hela, öfver hufvud, i allmänhet taget. — *Helt*, adv. Se längre ned.

HELA, v. a. t. (Egentl. göra hel) Låka, återställa till helan. Säges isynnerhet i fråga om sår. *H. ett sår*. *H. bensårspatienter*. — *Syn.* Se *Botä*. — *H-s*, v. d. Blifva helad. *Såret h-s nu snart*. *Han h-des snart under denne insigtfulle läkares vård*. — *Helande*, n. 4.

HELBAD, n. 5. Sådant slags bad, då hela kroppen nedsänkes ända till hakan i vattnet.

HELBOTTENBRÄDER, helbåttbrädr, m. 5. pl. Bräder af $\frac{1}{2}$ till $\frac{3}{4}$ tum tjocklek.

HELBREGDA, hällbräda, a. oböjligt. Frisk och sund. — *Syn.* Oskadd, behållen, välbehållen. A. n. m. Ordet kommer, enligt Spiegel, af *hel*, hellsa, och *Obriggdur*, stadig, fast, d. v. s. vid stadig, god hellsa.

HELBRODER, helbröder, m. 5. pl. — *bröder*. Se *Broder*, 4.

HELBÄDDAD, a. 2. (bot.) *H-t blad*, som är utan alla inskränningar.

HELDRE, **HELDST**, se *Heltre*, *Helt*.

HELEN-ELD, helenöld, m. 2. Se *Käms-eld*.

HELFLÄDD, a. 2. neutr. — *flädd*. *H-t skinn*, afläddt helt, ouppskuret.

HELFRANSK, helfrännsk, a. 2. Se *Fransk*.

HELFRÄ, helfrä, a. 2. neutr. — *fritt*. Säges om svenskt fartyg, som är bygd i riket och i behörig ordning naturaliseradt, då det endast erlägger sken i taxan utsatta tull för alla varor, som dermed till riket införas eller derifrån utföras. *H. tull*, som erlägges af helfritt fartyg. *Den h-a tullen förhöjes för alla varor, som inkomma eller utföras med främmande fartyg, utom då särskilda traktater med främmande makter härut görä undantag*.

HELFRIHET, f. 3. Egenskapen att vara hel-frä. Jfr. föreg. ord.

HELVETE, m. n. se *Heltete*, m. n.

HELFÖRÄDLAD, a. 2. *H. ull*, sådan som fås af får, tillkomna genom parning af inländska aasderfår med baggar af ursprungligen spansk ras, och tvärton.

HELG, hällj, f. 3. Kyrkohögtid af flera dagar. *Till, före, under, efter h-en*. — Ingår i sammansättningarna Jul-, Påsk- och Pingstheg.

HELGA, helliga, v. a. 1. 1) Hålla hellig. *H. sabbaten*. *H. Guds namn*. *H-t varde ditt namn*. — 2) Göra hellig. *Nåden i Christo h-r den troende*. — 3) Gifva helligt afseende, hellig vikt, betydighet, förläna helighet. *Christi blodiga död på korset har h-t långfredagen för alla kristna*. — 4) Inviga till Guds tjänst. *Detta tempel är h-t åt Gud*. *H. sitt lif åt Gud*. — Säges i samma mening med afseende på hedendomens gudar. *Ett tempel, h-t åt Jupiter*

Stator. — 5) (fig.) Egna. *H. sina krafter åt statens tjänst*. — *Syn.* Egna, Offra.

HELGA, **HELGE**, sammandraget af *Helliga*, *Hellige*.

HELGAHÖGREN, helligahögren, n. 5. Se *Väggspeindel*. — Skrifves äfv. och riktigare *Helga Högen*.

HELGÅLEN, helligålen, a. 2. neutr. — *el.* Fullkomligt galen.

HELGAJANNA-SAMFUND, n. 5. (teol.) De heligas gemenskap i Gud och Christo.

HELGÅNDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något helgas.

HELGD, hälljd, f. sing. 1) Egenskapen att vara hellig och som sådan böra anses. *Sabbatens, edens h. Hålla i h.*, hålla hellig. — 2) Egenskapen att ej strafflös kunna kränkas. *Lagar-nes, rättvisans, majestäts h.*

HELGDAG, hälljdag, m. 2. (egentl. *Helgedag*) Ställe på ett fartyg, som vid ojämn tjärning eller lappsaltning blir bart.

HELGEANDSHUS, n. 5. Så kallades i fortiden hospitaler, inrättade af fromma brödralag.

HELGEDAG, helligdag (i dagligt tal: hälljdag ell. hälldag, äfv. helligdag), m. 2. En till gudstjänst och andra andaktsofvingar helgdag. (Ordstälv.) *Det kom som en h. midt i veckan*, helt oförmodadt.

HELGEDAGSKLÄDER, m. 5. pl. och **HELGEDAGSKLÄDDNING**, f. 2. Kläder, klädning, som man nyttjar endast helgedagarna och vid högtidliga tillfällen.

HELGEDOM, helligdom, m. 2. 1) Ett till religiöst bruk bestämt ting. *Förvara något som en h.* — 2) Qvarleva af ett helgon. — *Syn.* Relik. — 3) Helligt rum, hus. *Trädda in i h-en*. *Herrans h.*

HELGEDOMSKÄR, helligdomskär, n. 5. Kärl af förgylt silver eller guld, som fordom hörde till kyrkans inventarier.

HELGEDOMSSKRIN, n. 5. Skrin, hvarti ett helgons kvarlevor förvaras.

HELGELSE, f. 3. (teol.) Den genom Guds nåd hos människan verkade förändring, att hon blifver hellig, d. v. s. hennes förbättring till förstånd, vilja och leverne, så att hon både i tankar, ord och gerningar söker att rätta sig efter Guds vilja.

HELGEMESSA, f. 4. 1) Se *Allhelgonadag*. — 2) Den dag i nu varande almanacken, som benämnes Alla Helgons Dag.

HELGERÄN, helligerän, n. 5. 1) Rån af till religiöst bruk bestämda ting. — 2) (fig.) Gudlös handling, hvarigenom man liksom förnekar allt hvad heigt är.

HELGESMÅL, n. 5. 1) Aftonen före en helgedag. — 2) Ledighet ifrån arbetet på sådana aftnar. *Ringa h.*, genom klockringning vid denna tid tillkännagifva en helgedags ingång.

HELGLUNDRÄ, hälljundrä, f. 4. Fiskart, den största af Plundroras släkte, långlagd, slät, brun, 6 till 8 fot lång; väger stundom ett skeppund. Pleuronectes Hippoglossus. [Helle-, Hälge-,]

HELGHÖ, hällhö, n. sing. Ett slags fodergräs med röda blommor. Hedysaron Onobrychis.

HELGHJUTEN, a. 2. neutr. — *el.* 1) Hjuten i ett stycke, på en gång. — 2) (fig.) Säges om konstverk och vitterhetsalster, som visa en fullkomlig harmoni, enhet, öfverensstämmelse mellan delarna och det hela.

HELGON, helligån, n. 5. 1) a) Hvarje sann medlem af den första kristna församlingen, emedan de framför andra utmärkte sig genom ett sedligt rent (heligt) leverne. — 2) (sedan 4de århundradet) Hvarje medlem af kristna församlingen, man eller kvinna, som utmärkte sig framför den stora mängden genom hög grad af kristligt dygd och fromhet eller hjeltmodigt nit för Jesu religion, så att de kunde framställas såsom mönster till efterföljd. *Det var i början biskoparna förbehållit att förklara deraf förtjenta personer för helgon, men denna rättighet inskränktes, efter 10:de århundradet, till påfvarna*. — 3) (fig. fam.) a) Person, som lever mycket mätligt och återbärladt, med frivillig försakelse af alla nöjen. — b) Skenhelig människa.

HELGONBILD, m. 3. Bild af ett helgon (bem. 2).

HELGONGLANS, m. sing. Se *Helgonsken*, 1.

HELGONGLORIA, helligångloria, f. 3. pl. — *rier*. Se *Helgonsken*, 1.

HELGONMESSA, se *Helgemessa*.

HELGONSKEN, n. 5. 1) Strålände sken kring hufvudet, hvarmed helgon i katolska kyrkan föreställas. — 2) (i naturläran) Den företeelsen, att man, när solen skiner klart, synnerligast morgon och afton, kring skuggan ifrån sitt eget hufvud, då denna faller på en grön botten, ser ett ljus sken, som är starkast närmast invid skuggan, men efterhand försvinner.

HELGONSKIMMER, n. 5. Se *Helgonsken*, 1.

HELGONSKRIN, n. 3. Se *Helgedomsskrin*.

HELGONSKYLD, f. 5. Benämningen på en mycket gammal påtaga, hvilken utgår endast i Skåne och Blekinge.

HELGRYN, n. 5. pl. Ett slags gry, som bereddes mest af korn (hugg), på det sätt, att man håller huggkornen i det emellan en qvarnsten och den honom omgifvande listen befintliga rum, der de gnidas runda och afskalas.

HELHUTEN, se *Helljuten*.

HELHÅRD, m. 2. Helt hemman.

HELGÅRDSBONDE, m. 5. pl. — *bönder*. Bonde, som äger eller arrenderar ett helt hemman.

HELHET, f. 3. Det hela af en sak. *Lifvet, i sin h. betraktadt*, i det hela. — Nytt ord, bildadt efter tyskan och brukadt nästan endast i skriftspråket.

HELIG, a. 2. (af *Hel*, fullkomlig; sammandrages i bestämd form ofta till *Helge* och *Helga*) 1) Moraliskt fullkomlig i högsta grad; utan all synd. I denna ordets högsta mening kan endast Gud eller Treenigheten kallas hellig. *Heligt! heligt! heligt! Herre Gud allsmäktige! Den H-e Ande*, tredje personen i Gudomen. — 2) Säges äfven om Guds egenskaper, verkningar eller hvad som af Gud utgår. *Gud har sänt oss sin helga anda*, gifvit oss nåd till helgelse. *Guds h-a ord, den h-a skrift*, bibeln. *De h-a sakramenterna*. — 3) (om människor) a) (i allmänhet) I hög grad sedligt ren och fullkomlig. *H-a män finnas öfven ibland Mohammedaner och Lhamas tillbedjare*. (Fam.) *Göra sig h.*, ställa sig, som vore man själfva oskulden. — b) (i kristlig mening) Genom Guds nåd helgad till förstånd, vilja och leverne. *De h-e Guds män hafva talat, rörd af den h-a anda*. — 4) (om sak) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver helighet. *En h. vilja*. *H-a tänkesätt*. *Ett h-t leverne*. *Förva en h. vandel*. — 5) (om sak) Som bör hållas i helgd; 1) Till gudstjensten hörande. *Herrans tempel är h-t*. Säges äfven i fråga om afguda-

dyrkan, t. ex.: *De h-a offerkärnen*. *De h-a hönsen*, höns, som i Rom underhölls på statens bekostnad, för att genom dem kunna förutsäga tillkommande händelser. — b) Genom religionsbud fredad för öfvervåld; fridlyst. *En h. mark, stad, plats*. *Herrans dag är en h. dag*. — c) Som ej får kränkas, vid straff liksom för brott emot det heliga. *Konungens majestäd är h-t*. *Hålla h.*, värda såsom helig. — *Syn.* Okränkbar, Oantastlig. — d) Säges i utsträckt mening äfven om allt hvad som obrottsligt, samvetsgrant bör iakttagas, efterlevas, om det som bör värdas som heligt, o. s. v. *Hans löfte är honom h-t*. *Hvarje redlig mans öfvertygelse är mig h.* *Det H-a Landet*, Palestina, så kalladt, emedan vär Fräskare der föddes. *Den h-a stolen*, påfvestolen. — Substantivt brukas äfven *Det H-a* om allt hvad som kan vara föremål för en hellig värddnad; äfven om tempel och kyrkor; äfv. om den hure afdelningen i Jerusalem's tempel. *H-t och söcken*, alla dagar utan undantag.

HELIGBENET, helligbennät, n. sing. def. (anat.) Benämning på bäckenkotorna, vid hvilkas båda sidor höftbenen äro örörligt fästade.

HELIGGÖRA, v. a. 2. (höjes som *Göra*) Gifva vilja och förstånd att föra en hellig vandel. Brukas endast i teologisk mening om den H. Ande och nåden i Christo. — *Heliggörande*, n. 4.

HELIGGÖRARE, m. 5. (teol.) Säges om den H. Ande, emedan en af dess verkningar är att heliggöra människan.

HELIGGÖRELSE, f. 3. (teol.) Den verkning af den H. Ande, hvarigenom han heliggör människan.

HELIGHET, f. 5. 1) Egenskapen, att vara hellig (i alla bem.); för bem. 3 brukas dock hellre *Helgd*, *Guds h. Sakramentets h. Martyrernes h. Viljans, lefvarens h.* — 2) (fam.) Skenhelighet.

HELIGHÅLLA, v. a. 3. (höjes som *Hålla*) Skrifves understånd om i st. f. *Hålla hellig*. *H. sabbaten*. — *Helighållande*, n. 4.

HELIOSKOP, heliasköp, n. 5. (fys.) Synglas, bakom hvilket man uppfattar solens bild på en jemn yta i ett mörkt rum ell. på ett mattsilpatt glas.

HELIOSTAT, heliostat, m. 3. (fys.) Planspegel, som genom dubbelreflektions kan så ställas, att han beständigt reflekterar solljuset till samma ställe.

HELIOBTROP, heliöbtrop, m. 3. 1) (bot.) Strålbladväxt med ljusbil, i hvitt skiftande, vanilj-luktande blommor; inhemsk i Peru. *Heliotropium peruvianum*. — 2) (mineral.) Ett slags agat, mörkgrön, med röda prickor. — 3) (fys.) Instrument, bestående af två vinkelrätt emot hvarandra stående plana speglar, genom en tub så förenade, att, då man i den ena ser solens reflekterade bild och tillika öfver honom omedelbart ser något föremål, den andra kastar en likaledes reflekterad solbild på detta föremål.

HELJELUNDRA, se *Helglundra*.

HELL! Se *Hel!*

HELLEBÄRD, hällbärd, m. 3. (i *Hellebarte*) Ett slags fordom, isynnerhet af Schweizare, brukadt vapen, med ett 7 till 8 fot långt skaft, som bar i ändan en tveeggad, en fot lång spets, med en tunn, hvass yxa på andra sidan, och midt emot en horisontel, stundom äfven nedåt krökt spets, för att dermed rycka den fiendtliga ryttern af hästen. [Hellebard, Hillebard, Hellebärd.]

HELLEBÄRDIER, ---diär, m. 3. Med hellebard väpnad soldat.

HELLEBÅRD, se *Hellebard*.

HELLEKNOPPAR, m. 2. pl. Se *Hälleknoppar*.

HELLENIST, hällenist, m. 3. Lärkännare af grekiska forntiden, isynnerhet af grekiska språket och litteraturen.

HELLER, häll'r, adv. 1) Hade fordom och ursprungligen samma betydelse som *Hellre*, hvilket är deraf blott en sednare utbildning. *H. dö, än skamligt lefa*. — Jfr. *Hellre*. — 2) Brukas numera mest i förning med de negativa partiklarna *icke, ej*, och betyder då: icke mer, lika litet, t. ex.: *Han vill det ej, och jag icke h.* eller *icke jag h.*, älv. *någon gång jag h. icke. Det är ej h. en dygd. Det är icke h. sant*. — 3) (pop. o. fam.) Tillfogas en mening, i en ton af förebräelse, missnöje, klagan, olust, alltid i negativa sats. *Det är icke så roligt h. att få stryk ell. icke så roligt att få stryk h.* *Det är ingenting att skratta åt h.* — *Hvad h. brukas stundom i vissa landsorter som konjunktion, i samma mening som Antingen eller Helst*, t. ex.: *Hvad h. jag skall lefa eller dö. Hvad h. än må hända, hvad helst &c.* [Häll'r.]

Anm. 1 st. f. *Heller*, under bem. 2. skriva somliga *Eller*, t. ex.: *Han vill det ej, icke eller jag*, hvilken nyhet strider helt och hållet emot allt äldre bruk och ordets etymologi. *Heller* (ford. *Heldar, Haldar*) och *Eller* (ford. *Eller, Alla*) äro två helt särskilda ord. Jfr. *Anm.* under *Hellre*.

HELLRE, häll're, adv. kompar. för *Gerna*. Villigare, med mera nöje. *H. dricka vatten än vin. H. dö än lefa som en staf. Jag ser ingenting h., än att . . .* *Han hade h. bort dö än underkasta sig det*, det hade varit bättre för honom att dö &c. *Ju förr dess h., se Förr. Så mycket h. som . . .*, så mycket mer som . . . — *Syn.* Bättre, Förr, Snarare. [Häll're.]

Anm. *Hellre* är en sednare bildningsform af *Heller* (3 lem. 1), hvilket fordom hette *Heldar* eller *Heldr*, hvarföre det icke är oriktigt att skriva *Hellre*, ehuru detta för väljandets skull numera är till det mesta afägd, liksom man fordom i st. f. *Heldr* antog *Heller*. *Ihr förmodar*, att ordet ursprungligen är komparativ af ett gammalt adjektiv *Hall*, god, hvars beslägtade substantiv *Halla*, nytta, gagn, förekommer i Hervara och Götreks Sagor.

HELMETALL, hjälmetäll, m. 3. Så kallades fordom de metaller, som kunna sträckas genom hamring eller äro sträckbara.

HELMINTOLOGI, hällmintalåjji, f. 3. Låran om muskkräken.

HELNA, v. n. 1. (föga brukl.) Se *Helas*. — *Helnande*, n. 4.

HELOFFER, n. 3. Ett slags offer hos Judarna, då offret helt och hållet förtärdes af elden.

HELPENSION, hjälpanngsehon, m. 3. Enskilt läroanstalt, der lärjungen bor och äter på stället. *Vara inackorderad i h. hos någon*.

HELPENSIONÄR, hjälpanngsehonär, m. 3. Lärjunge, som är i helpension.

HELPLÄSTER, n. 3. Se *Läkplåster*.

HELSA, f. sing. (af *Hel*, adj.) Det tillstånd hos en levande kropp, då alla dess inre och yttre delar (organer) ordentligt och med lätthet fullgöra sina förrättningar. *Hafva, vara vid h., god h. Stark, blomstrande, svag, ostadig, vacklande h. Förlora h-n. Förföra sin h. Komma till h., blifva åter frisk. Huru står det till med h-n?*

HELSA, v. a. o. n. 1. 2) (aktivt och neutralt) Genom ord eller tecken betyga någon kommande,

mötande, någon, som man besöker eller af hvilken man besöker, sin aktning, vördnad, vänskap, och välönska honom. *H. någon med tillrop: god dag! H. god dag! god morgon! helsa någon med tillrop af: god dag! god morgon! H. någon medelst hattens afslagande. De h. icke på hearandra, när de mötas. H. någon med skott och glädjeeldar*. — *Syn.* (militäriskt) *Salutera*. — 2) (aktivt och neutralt) Antingen muntligen eller skriftligen framföra till någon en annans välönskningar, eller underrätta om något, som han önskar, o. s. v. *H. honom mycket ifrån mig. H. tusenfällt till N. Min bror ber h. H. mycket ifrån oss alla. Jag skall h. från landet. H. honom och bed, att han . . . H. honom och säg, att vi vänta honom snart hem. Han låter h. och säga, att . . . H. honom mycket tillbaka*. — 3) (neutralt) *H. på*, göra umgängesbesök hos någon. *H. på en god vän. H. på hvarandra. Vi komma i morgon och h. på*. — *Syn.* Göra besök, visit, Besöka.

HELSDIDEN, hellsid'n, n. sing. Sidenväfnad, som är hel och hålles af silke.

HELSKINNAD, hellschinnad, a. 2. (Egentl.: med helt skinn, utan sär och skrämor) Oskadd. *Slippa, komma h. ifrån något*.

HELSKUREN, hellskärän, a. 2. neutr. — *et*, Skuren, tillklippt i helt stycke, ej i flera särskilda. *H. kappa*.

HELSLÄGT, hellsläkt, f. sing. Slägt genom blodsbandet (ej genom gifternal eller svägerskap).

HELSSNING, hällsning, f. 2. 1) Handlingen, då man helsar (bem. 1) på någon. *Göra sin h. för sällskapet. Besvara h-en af en person*. — 2) Välönskan, aktningens betydelse, önskan eller underrättelse, som framföres ifrån en person till en annan. *Anmål, framförs män h. till N. Tusen h-ar till N! Jag har framfört er h. till honom. Jag har h. ifrån N., att han vill ha igen sin bok*.

HELLOBAD, hällsobad, n. 3. Bad, som tages för helsans skull.

HELLOBRUNN, m. 2. 1) Helsekälla, vanligtvis inbägnad och öfverbyggd, hvars vatten begagnas af sjuka. — 2) Ställe, der en sådan brunn finnes, och der sjuke sommardien vistas, för att begagna dess vatten.

HELLOGUDINNA, f. 1. Säges någon gång i stället för Helsans gudinna.

HELSEKÄFFE, n. sing. 1) Dryck, som begagnas i st. f. kaffedrycken, och är tillredd af ämnen, som äro för helsen oskadliga eller nyttiga, t. ex. Korunkaffe. — 2) Sjelfva ämnet, hvaraf en sådan dryck beredes.

HELSEKÄLLA, f. 1. 1) Källa med mineralvatten, som utöfvar ett på människans helsa välgörande inflytande. — 2) Se *Helsobrunn* (begge bem.).

HELSEOSAM, a. 2. 1) För helsen nyttig. *H. föda, motion*. — *Syn.* Sund. — 2) (fig.) Nyttig. *H-ma lärdomar. förmaningar, råd*. — *Syn.* Se *Nyttig*.

HELSESAMHET, f. 3. Egenskapen, att vara helsosam (både i egentl. o. fig. mening).

HELSESAMT, adv. På ett helsosamt sätt. Brukas både egentl. o. fig. *Ett oskyldigt nöje verkar h. både på kropp, själ och sinne*.

HELST, hällsöt, m. sing. (af *Hel*, död) Döds sjukdom. *Det blir hans h., lägger honom i gravnen*.

HELSE-TE, hällsöt, n. 3. 1) Dryck, som begagnas i st. f. tedrycken, tillredd af ämnen,

som äro för helsen oskadliga eller nyttiga, t. ex. kamomill. — 2) Sjelfva ämnet, hvaraf en sådan dryck beredes.

HELSTILLSTÄND, n. sing. Det tillstånd, hvaruti någon sig befinner i afseende på helsen.

HELSTVATTEN, n. 3. 1) Vatten i helsekällor. — 2) Genom konst tillredd mineraliskt vatten, som är nyttigt för helsen. — 3) Se *Helsobrunn*.

HELSPÄND, hjälspänd, a. 2. Fullkomligt spänd. *H-t gevär*, hvars hane är, så långt han kan gå, tillbakadragen. *Stå på h-t*, säges om ett gevär i detta fall.

HELSPÄNN, hjälspänn, n. sing. Den grundare inskärningen eller skuran på nöten eller hjulet i ett gevärsåls.

HELST, hällst, adv. superl. af *Hellre*. Hellre än någonting annat. *Delta gör jag h. Han vill h. gå. Förekommer äfven i åtskilliga ordasätt, såsom: Hvilken, hvad som h., ehuru, ehvad det vara må. När som h., Hvar som h., Huru som h., på hvilken tid, på hvilken ort, på hvad sätt det vara må. Vare dermed huru som h. — H. ell. H. som, konj. Isynnerhet som. Han hade väl kunnat tåga, h. ingen hördet honom. Han kan gerna återvända, h. som ingen förmenar honom det*.

HELSTAF, hällstaf, m. 2. pl. — *stafvar*. (bygg. k.) List vid foten på pelare, som formeras af en utgående halfcirkel.

HELSTOCK, m. 2. Stock till ett gevär, hvilken går utåt hela pipan.

HELSTYSKON, n. 3. Syskon af samma far och mor.

HELSTYSSTER, f. 2. pl. — *sysstrar*. Syster af samma far och mor.

HELT, helt, n. sing. *Ell h.*, se *Hel*, a. — *Adv.* Fullkomligt, alldeles, mycket. *H. allena. H. ny bok, pennan. H. blodiga händer. H. väl, nått. H. oskyldig. H. och hållet*, fullkomligt (syn.: rent af, alldeles, i allo, till alla delar, med allo, absolut, totalt, dunk, blankt).

HELTING, hällting, m. sing. Örtslägtet *Elatine*.

HELTYG, hällt'g, n. sing. (tekn.) Färdigmalen pappersmassa.

HELTYGEL, m. 2. pl. — *tyglar*. Tygel med två remmar. Säges till skinnad ifrån *Heltygel*, som har blott en.

HELVIETE, hällviete o. hällvitte, n. 2. (ford. *Helviti*, af *Hel*, död, och *Viti*, straff, plåga) 1) (enligt kristna lärens och åtskilliga andra religionslärorens begrepp) Ställe, der de fördömda straffas efter döden. Motsats till *Himmelen* och *Paradiset*. *H-tis plågor, straff. H-tis makter. H-tis svag, afgrund. H-tis härf*, afgrundsandarne. *Gå ell. drag åt h!* grof svordom, hvarigenom man uttrycker sitt missnöje med någon, sitt ogillande, sin harm, vrede, o. s. v. *I h!* *I h. ock!* *Jo i h!* grofva svordomsuttryck, hvarigenom man ger ett nekande svar på en fråga, jemte det man ytterst öfvlja, harm, förtrytelse. (Fig.) *Det är en h-s affärd*, säges om elaka, ondskefulla människor. *Bära sitt h. inom sig, i sitt eget hjerta*, vara plågad af bittra samvetsagg. Med ett annat nomen brukas ordet i genitiv, för att gifva derät en superlativ betydelse, men endast i det lägre folkspråket, t. ex.: *En h-s eld*, ganska stark e.; *h-s lukt*, ytterst elak; *h-s pina, plåga, qual, ångest*. — *Syn.* Afgrund, Blåkulla. — 2) (fig.) a) Ställe, der man finner sig högst plågad, besvärad, tvungen, eller der stor villervalla och oordning äro

rådande. *Det är ett h., ett riktigt h.* — b) Något, som är ytterst pinsamt, mödosamt, besvärligt. *Det är ett h. att tjena der i huset. Arbetet i en ankarsmedja är ett h.* Man säger äfv.: *Ett h-s arbete o. s. v.*, ett ganska svårt arbete. — 3) (i särskilt mening) Det ställe, der de aflidnes själar voro, dem Christus efter sitt lidande och död förlösnade. *Christus nedsteg till h-t*. — 4) (fig.) Helvetets makter, afgrundsandarne. *Hela h-t jublade af fröjd öfver Satans seger*. — 5) Underjorden, dit Greker och Romare trodde att själarne kommo efter döden. — *Ss. H-sande, -seld, -sfoster, -sfursle, -spåga, -sport, -squal, -sstraff*. [Helvite, Hällvite, Hellvete.]

HELVETESBRAND, m. 3. pl. — *bränder*. (fig.) Elak meniska, som har sitt nöje i att stifva ondt.

HELVETESFLOD, m. 3. Flod i de dödas rike, enligt Grekers och Romares mytologi. *Acheron var en af h-erna*.

HELVETESFÄRD, m. 5. Nedstigande till helvetet, underjorden, de dödas rike. *Orpheu h.* Säges isynnerhet om Christi nedstigande till helvetet (bem. 3).

HELVETESHUNDEN, m. sing. def. (grek. o. rom. myt.) Hunden Cerberus, som bevakade de dödas rike.

HELVETESMASKIN, ----schin, m. 3. 1) (ford.) Ett slags brännare, hvaraf man höfjente sig till bryggors förstörande eller emot för ankar liggande flottor. — 2) Ett slags exploderande krigsmaskin till förstöring af fästningsverk, skepp, o. s. v. — 3) Tvenne med krut och stenar laddade kärnor, som afstönas d. 24 Dec. 1800 befinnos på vägen ifrån Tuilerierna till operan i Paris, för att spränga förste konsulin Bonaparte i luften. [— machin, — maschin.]

HELVETESSTEN, m. 2. Kristalliserad, salpetersyrad silfveroxid, som användes till att bortfräta svallkött och polyper, betryska kanterna och ytan af elaka sår, för att bortfräta dem, äfvensom mot ros i beenen, fulslag, m. m.

HELVETISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på helvetet. *De h-a makterna*. — 2) (fig.) Säges om det, som utvisar, tillkännagifver hög grad af ondska, arglistighet, grymhet. *H. elakhet, ondska, list, grymhet. En h. komplott. H-a stämplingar, konster*. — 3) (fam.) Säges om ytterst starkt buller, larmande ljud, o. d. *Ell h-t buller, oväsen. En h. musik*.

HEM! Se *Hm!*

HEM, n. 3. 1) Ställe, der man för beständigt bor, är bosatt. *Hus och h. Icke hafva något h., något stadigt h. Vara utan h. H-met är kärt. Ett litet h. Hvar har ni ert h.? i Nora, på landet. Välja sitt h. på ett ställe*. — *Syn.* Hemvist, Bostad, Boning. — 2) Ställe, der någon bor endast för kortare tid, utan att vara der bosatt, såsom på resor, o. s. v. *Han har sitt h. på världshuset Gyllene Hjorten*. — *Adv.* Till sitt, hans, hennes, deras hem. *Gå, begifva sig, förfoga sig, återvända, resa, komma h. De gingo h. till honom. Följa, lysa någon h. Längta h. Han förde h. med sig en främmande. Få h. sin son, en vara. Få, taga h. ett spel, ett stick*, säges om en spelare, som tar in ett spel, deri hans kort varit det högsta. (Fam.) *Den förebräelsen gick h.*, gjorde sin tillbörliga verkan. — Bildar åtskilliga sammansättningar, hvilka af sig sjelfva förstås, såsom: *Hembringa, -båda, -fara, -farande, -fart*.

-färd, -född, -förä, -förande, -förning, -gjord, -gå, -gående, -kalla, -kallande, -kallelse, -komma, -komst, -land, -rgsa (v. o. s.), -skicka, -skickande, -skickning, -springa, -springande, -sända, -sändande, -sändning, -tåg, -läga, -vandra, -vandring, -visa, -visande.

HEMÄVEL, m. sing. Inhemsk ävel; äfv. på ens egen gård född och uppfödd boskap.

HEMBAGARE eller egentl. **HEMBRÖDSBAGARE**, m. 3. Bagare, som endast förbakar det mjöl, han af andra till bakning emottager. — Har äfv. femininet *Hembagarska*.

HEMBAKAD, a. 2. Bakad hemma, ej hos bagare. *H-t bröd*.

HEMBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Rjuda*) Erbjud någon viss person att köpa en egendom, innan den försäljes till annan man. — *Hembjudande*, n. 4. o. *Hembjudning*, f. 2.

HEMBRYGD, f. 5. 1) Brygd, som göres i ett hushåll, endast till husbehof. — 2) Dricka, som brygges endast till husbehof. — 3) Se *Hembryggeri*.

HEMBRYGGD, a. 2. Bryggd hemma, ej hos bryggare. *H-brygd dricka*.

HEMBRYGGARE, m. 3. Bryggare, som endast har rättighet att hemma hos sig försälja dricka. — *Ss. H-dricka*.

HEMBRYGGERI, n. 3. 1) Hembryggares tillverkning af dricka. — 2) Bryggeriverk, tillhörligt en hembryggare.

HEMBUD, n. 3. Den handling, hvarigenom en ägare erbjuder någon viss person att köpa en egendom, innan den försäljes till annan man.

HEMBYGD, f. 5. Se *Hemort*.

HEMBÄRA, v. a. 5. (böjes som *Bära*) 1) Bära, bringa hem. — 2) (ägs.) Gifva, erbjuda, framföra. *H. någon sin tacksägelse, lof, pris, offer, en gård af sin erkänsla*. Brukas i högre stil och det finare språket.

HEMDAGS, adv. (fam.) Tid att begifva sig hem. *Det är h.*

HEMDUFVA, f. 1. Dufva, som hålles i dufslag.

HEMFALL, n. 5. Omständigheten, att något hemfaller (se följ. ord).

HEMFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) Sages om egendom, som åter tillfaller en person, sedan den, åt hvilken han gifvit, afträdt eller förätnat desamma, dött eller på något sätt förverkat den. *En förrådsk vasalls län hemföll åter till länsherren. Efter gåfvetagarens död hemfaller donationen åter till förra ägaren. Den egendom, en far ger sin son, hemfaller åter till fadren, i händelse sonen före honom aflider*. — Part. pass. *H-tlen* brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *H-en egendom, h-et gods, län*.

— *Hemfallande*, n. 4.

HEMFALLSRÄTT, m. sing. Den rättighet, som någon i vissa fall äger, att återfå, hvad han gifvit, afträdt eller förätnat en annan, om denne dör före honom.

HEMFRID, m. sing. Den säkerhet emot öfvervåld, hvar och en i kraft af lag bör äga inom sitt eget hem. *Lagen om h.* — *Ss. H-skrött*.

HEMFÄGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. 1) Fågel, som är inhemsk i ett land. — 2) Hemtam fågel.

— 3) (kollektivt) Hemtamtd fjäderfä.

HEMFÖDING, m. 2. Se *Inföding*.

HEMFÖDSLORÄTT, m. sing. Se *Indigenatsrätt*.

HEMFÖLJD, f. sing. Den gålva i fast eller löst, hvilken son eller dotter erhåller vid skils-

messan ifrån föräldrahuset, vid giftermål eller bosättning. Kallas (för qvinnor) äfv. *Hemgift*, *Medgift*, *Brudskatt*.

HEMFÖRLOFVA, v. a. 4. Gifva tillstånd att återvända hem. Sages mest i fråga om trupper, manskap. *H. soldater, en arbetskommendering*.

— *Syn. Se Afskeda — Hemförlofande*, n. 4. o. *Hemförlofsning*, f. 2.

HEMGIFT, f. 5. 1) Se *Hemföljd*. *Gifva en dotter 1000 r:dr i h. Han gaf henne ett stenhus till h.* — 2) Hvad som af andra än föräldrar gifves en flicka till hjälp i bosättningen, när hon gifter sig. *Konungen har stiftat en fond till h. för fattiga flickor*. — 3) Hvad föräldrar eller anhörige gifva en flicka, när hon går i kloster, och hvilken gålva då tillfaller klostret med full ägande rätt.

HEMGÅNG, m. sing. Det brott emot hemfriden, då man ingår i annans hus eller tomt, för att göra honom skada. *Göra h.*

HEMICYKEL, *hemisy'ck'l*, m. 3. pl. — *cykler*. (gr.) Halkkrets, halkcirkel.

HEMIFRÅN, *hemmifrån*, adv. Från hemmet. *Komma h. Få underrättelser h.*

HEMISFER, *hemisfär*, m. 3. (gr.) Halkklot; häft af himmels- eller jordgloben.

HEMISTIK, *hemist'ick*, m. 3. (gr.) Half vers af en alexandrin.

HEMKALL, *hemmkäll*, n. 3. Den förmån, soldat njuter, jemte lönen, i de landsorter, der inga soldattorp äro inrättade.

HEMKNUT, m. 2. (fam.) *Ej komma utom h-arna*, vara bunden vid hemmet, ej hafva tillfälle, lägenhet eller lof att komma ifrån hemmet.

HEMKOMSTÖL, n. 3. Gästabud, som nygifva, efter bröllopet och hemkomsten till sitt nya bo, tillställa för släkt och vänner. Skrifves och uttalas äfv. *Hemkomöl*.

HEMKÖRA, v. a. 2. 1) (aktivt) I äkdon föra någon till dess hem. *H. en vän*. — 2) (fam.) Drifva, jaga hem; tvinga, nödga, att begifva sig hem. *H. boskapen från vall. H. en dagdrifvare*. — *V. n.* Köra till sitt hem. *Sedan han hade hemkört*. — För alla hem, säges äfv. *Köra hem*. — *Hemkörande*, n. 4. o. *Hemkörning*, f. 2.

HEMLEFNAD, m. sing. Det lefnadssätt, man för i hemmet.

HEMLIG, a. 2. (af gamla verbet *Hema*, täcka, dölja) 1) Som är känd blott af en eller ganska få personer; som hålles dold för andra; som sker i löndom. *En h. sammankomst, underhandling, öfverenskommelse, traktat, kärlekshandel. Ett h-t möte, aftal, anslag, utgång, samtal, bröllop. H-a medel, utvägar. Hålla någonting h-t. Hålla h-t råd, h. konsej. Konungens h-a råd, h-a rådet, h-a konsejlen, fordom i vissa länder regeringsråd, der de viktigaste statsärendena afgjordes. H. bikt, h-t skriftermål*, som sker utan annan persons närvaro, än dens som emottar bikten. *H-t hus*, altvåde. — *Syn. Dold, Lönnlig, Förborgad*. — 2) (om person) Som är något, utan att det är bekant för andra eller för den person, det rör. *En h. fiende. En h. republikan*. — 3) (om sak) Som har en dold betydelse. *Skrifvens h-a mening. Detta yttrande af honom hade en h. betydelse*. — *Syn. Dold, Lönnlig, Förborgad*.

HEMLIGEN, adv. Se *Hemligt*.

HEMLIGHET, f. 3. 1) Egenskap att vara hemligt (dem. 4). *H-en af en vistelseort, en sammankomst, ett anslag*. — *Syn. Lönnlighet*. —

2) Hvad som hålles eller bör hållas hemligt. *Det är, bör vara en h. för alla. Bevara, förtiga en h. Yppa en h. för någon. Anförto någon en h. Utspida, förråda en h. Göra en h. af något, fördölja det. Jag har ingen h. för dig, yppar för dig alla mina hemligheter*. — 3) Tystnad, som iaktages rörande något, hvilket bör hållas hemligt. *Saken har bedrifvits med all h., i all h. Saken har blifvit insvept i en ogenomtränglig h.* — *I h.*, adverbialt uttryck: a) Utan vittne, och så att ingen vet det. *Jag har i h. talat med honom. De träffas i h.* — *Syn. Hemligt, I löndom, Lönnligen*. — b) Inom sig, i sitt hjerta. *Han låtsar sig älska henne, men i h. afskyr han henne*. — *Syn. Tystnad, Förtigheit*. — 4) Förborgad kunskap, insigt, lära, hvaraf endast få lyckas blifva delaktige. *Kabbalas h-er*. — 5) Förborgad verkning, förborgadt förhållande. *Naturens h-er*. — 6) (i konst och vetenskap) Ett blott af en person eller högst få känt medel att kunna göra, tillvägbringa vissa saker, frambringa vissa verkningar. *H-en all måla glas med alla slags färger. Köpa en h. af någon*. — 7) (fig.) Af få känt medel att lyckas i något, *H-en att behaga. Han har funnit h-en att rikta sig med versskrifning. H-en i konsten att regera, konstens, politikens h.*, o. s. v. det svåraste och väsendligaste i konsten att regera, o. s. v.

HEMLIGHETSFULL, a. 2. 1) (om sak) Som innehåller en hemlighet eller hemlig mening, sifting. *H-lla ord, bilder, tecken. Ett h-t utttryckande*. — 2) (om person) Som öndigtvis gör hemlighet af obetydliga saker. *Det är en ganska h. människas. Han är h. i allt*. — *Hemlighetsfullhet*, f. 3. — *Hemlighetsfullt*, adv.

HEMLIGHETSKRÄMARE, m. 3. En, som ger sig ut för att veta en mängd hemligheter, dem han likväl under tysthetslöfte yppar för hvem som helst.

HEMLIGHUS, n. 5. Afträdeshus.

HEMLIGHÄLLANDE, n. 4. (äga bruk.) Omständigheten, att man håller någonting hemligt.

HEMLÖF, *hemmlö'v*, n. 3. Lof, att återvända hem, att vistas hemma för någon tid. *Få, hafva h.*

HEMLÖFT, m. sing. Luften i hemorten. (Fig.) *Andos h-en*, vistas på hemorten, i hemlandet.

HEMMA, *hemma*, adv. 1) I hemmet. *Blifva, vara h. Hålla sig h. H. hos mig, dig, honom. Sitta h. vara mycket h., sällan gå ut*. (Fig.) *Vara h.*, hafva kommit hemkinnad ifrån saken. (Ordspr.) *H. är bäst*, hvar och en trivfves bäst i hemmet, der man är mest obesvärad. — 2) Brukas äfv. ofta nästan adjektivt och betyder då desamma som: boende. *Hvar är du h.?* hvar har du ditt hem? (Fig. fam.) *Ej vela, hvar man är h.*, ej vela, hvar man är, hur man har sina saker; vara alldeles förvirrad, förbyllad, rådlös. *Jag skall lära honom, hvar han är h.*, tukta honom, lära honom veta hut. *Jag märker nog, hvar han är h.*, hvad hans syfte är. *Är ni h. der?* är det er afsigt, ert syfte? — 3) Adjektivt har ordet äfven samma betydelse som *Bevandr*, kunnig. *Vara h., väl h. i en sak. Han är väl h. i det språket, det ämnet. H. i sin konst. Deri är han ej särdeles h.* — *Syn. Se Bevandrad*.

HEMMAN, *hemmann*, n. 3. (af *Hem*) 1) (ursprungligen) Den plats, som en husfader uppröjt för sig och sin ätt. — 2) En på landet af

ätskilliga slags ägor bestående, bebyggd, till visst mantal satt jordegendom, hvarå drifves den orten varande grundnäring. Bildar sammansättningarna: *Krono-, Skatte-, Kronoskatte-, Frälse-, Frälsskatte-, Skattefrälse-, Bergfrälse-, Rå- och Rörshemman; Lönings-, Augments-, Prebende-, Annex- och mensal-, Lots-, Post-, Bergsmans-, Kyrko-, Akademi-, Hospitals- och Bonhus-, samt Krigsmanshushemman*. — *Syn. Gärd*. — 3) *Se Mantal*. — *Ss. H-sarrendator, -sägare*.

HEMMANSBRUK, n. 3. Ett hemmans brukande, häfd. — Nyttjas äfv. någon gång i samma mening som *Landbruk*. — *Syn. Gärdbruk*.

HEMMANSBRUKARE, m. 3. En, som bebod och brukar ett hemman. — *Syn. Gärdbrukare, Hemmansäbo, Hemmansägare, Landbrukare, Åkerbrukare*.

HEMMANSKLYFNING, f. 2. Delning af jord, hvarigenom vissa delar af ett hemman afsöndras ifrån det hela.

HEMMANSRÄNTA, f. 1. Ränta, som utgöres af ett hemman.

HEMMANTAL, n. 3. 1) *Se Mantal*. — 2) Antal af mantal. *Huru stort är egendomens h.?*

HEMMANTALSÄNTA, f. 1. Benämning på vissa af jorden utgående skatter, hvilka från början endast varit beviljningar, men småningom blifvit stående skatter, oskilljaktiga från själva hemmanet.

HEMMASTADD, a. 2. neutr. — *stadd*. 1) Som väl känner de ortliga förhållandena på ett ställe, i ett hus, o. s. v. *Han är mycket h. der på orten, i Stockholm, i operahuset*. — 2) Väl bekant och förtrogen med personerna i en familj; som ofta besöker ett hus, en familj. *Han är alldeles h. der i huset, i den familjen*. — *Syn. Väl bekant, Som barn i huset*. — 3) (fig.) Kunning, erfaren i en sak. *H. väl h. i en sak, ett ämne, ett språk, en vetenskap, en konst. Göra sig h. i, med något*.

HEMMAVAND, a. 2. Se *Hemvand*.

HEMORROIDAL, *hemorridäl*, o. **HEMORROIDALISK**, a. 2. Som tillhör, har afseende på ell. utmärker hemorroider. — Äfv. *Hemorroidal*.

HEMORROIDALARTAD, --- ärtad, a. 2. Som har egenskap af, röjer likhet med, är tecken till hemorroider.

HEMORROIDER, *hemorrid'är*, m. 3. pl. (från grek.) Ett slags sjukdom, bestående i blodsamlingar i trakten af ändtarmen, och orsakad af blodets alltför ymniga sammanflytning i portadern. Kallas äfv. *Gyllenåder. Öppna h.*, då blod afgår ifrån ändtarmen. *Blinda h.*, med taggar i sätet, men utan afgång af blod. — Äfv. *Hemorroider*.

HEMORT, *hemmört*, m. 3. Den ort, der någon har sitt hem.

HEMÖVARN, f. 2. Liten qvarn, endast för eget behof.

HEMSED, m. 3. Sed, som följes i hemmet, i hemlandet. *H-er*, en människas vanliga sätt att vara. Sages äfv. om djurens af instinkten föreskrifna lefnadsvanor.

HEMSJUK, a. 2. Som tränar af längtan att återse hemmet, hemorten eller hemlandet.

HEMSJUKA, f. sing. Trånande längtan att återse hemmet, hemorten eller hemlandet.

HEMSK, *hemnsk* o. *hämnsk*, a. 2. (Isl. *Heimskur*, vansinnig) 1) Som väcker en djupt gripande känsla af oförklarlig fruktan och afsky. *En h. uppsyn, anblick. H-t utseende. En h. tafta. H-t löje*. — 2) (om person) Djupt nedslagen, dyster och förvirrad. *Jag vet ej, hvad som felas honom: han är så h., ser så h. ut*.

HEMSKHET, f. 3. Egenskapen att vara hemsk.
HEMSKT, adv. På ett hemskt sätt, med hemskhet. *Blåsa h.*, med en hemsk min.
HEMSKJUTA, v. a. 3. (hüjes som *Skjuta*) Öfverlemnna något till en annans bedömande. *Låt oss h. saken till någon gemensam väns bedömande.*

HEMSLÖJD, m. 5. Se *Huselöjd*.
HEMSTÄLLA, v. a. 2. Öfverlemnna till en annans bedömande. Brukas af en lägre, underordnad person eller myndighet, eller och samtalsvis af artighet. *H. till senuten, till folket, om etc. Jag tager mig friheten h., om det kan vara rådligt att så gå till vägn.*

HEMSTÄLLAN, f. sing. indef. Se *Hemställning*.

HEMSTÄLLANDE, n. 4. Den framställning, man gör, då man hemställer något.

HEMSTÄLLNING, f. 2. 1) Se *Hemställande*. — 2) Innehållet af hvad som blifvit hemställt.

Hans h. gick derpå ut, att . . .

HEMSYND, f. 3. Se *Skötesynd*.

HEMSÖKA, v. a. 2. (om Gud) 1) (bibl.) Särskilt värda sig om. *Gud h-ker de rättfärdiga.* — 2) Antingen till straff eller pröfning tillsända någon ondt. *Gud h-ker syndare med straff. H. med krig, sjukdom.* — *Hemsökande*, n. 4. o. *Hemsökning*, f. 2.

HEMTA, m. 6, se *Hämta*.

HEMTAMD, a. 2. 1) Säges om tända djur, som upplödas i eller vid en persons bostad. Brukas isynnerhet om fåglar. *H-t fjäderfå.* — *Motsats*: *Vild.* — 2) (fig. fam.) Se *Hemmastadd*.

HEMUL, hémull, m. sing. (lagt.) Den ersättning, som en köpare har rätt att fordra af säljaren, i fall köpet återgår. *Stända h.*, se *Hemula*.

HEMULA, hémulla, v. a. 1. (lagt.) Åt köpare af egendom öfverlåta fulla ägande rätten dertill, med skyldighet att gifva ersättning, i fall köpet sedan återgår.

Anm. *Hemula* heter i gamla språket äfven *Heimula*, af *Heimil*, egen; betyder således: göra sin egendom till en annans egen, d. v. s. gifva honom äganderätten dertill.

HEMULSMAN, m. 3. pl. — *män*. (lagt.) 1) Säljaren af en egendom, såsom underkastad skyldigheten att svara för hemul. — 2) Den, som bör, när klander af egendomsköp uppkommer, visa sin äganderätt till den egendom, han försäkt.

HEMVAND, a. 2. Se *Hemtamd*.

HEMVIST, hémvist, m. 3. Ställe, der någon bor. — *Syn.* Se *Hem*.

HEMVUXEN, a. 2. neutr. — *el.* Som växt på ens egen mark. *Dessa drufvor äro h-ana.*

HEMVÄFD, a. 2. 1) Väfd hemma i ens eget hus. *Bondqvinorna bruka mycket h-a kläder.* — 2) Som blifvit väfd i hushåll, ej på fabriks.

Köpa h-t tyg.

HEMVÄFNAD, m. sing. 1) Väfnad, som sker hemma i ens eget hus, eller i enskilda hushåll, ej på fabriks. — 2) Hemväfd tyg.

HEMVÄG, m. sing. *På h-en*, på återvägen till hemmet. *Vara på h-en. Begifva sig på h-en.* *På h-en råkade jag en god vän.*

HEMÅT, hémått, adv. Åt, till hemmet, hemorten, hemlandet. *Gå, vandra, begifva sig, vända om h.*

HEN, hön, m. 2. Mjuk brynsten. Har sammansättningen *Oljsten*.

HENNE, hänne, dativ och akkusativ af pron. pers. *Hon. Jag gaf h. ett klädningstyg. Jag har sökt h. Jag skall komma ihåg h.*

HENNES, hänness, genitiv af pron. pers. *Hon. H. föräldrar, h., och icke mina.*
HEPATISK, a. 2. (af gr. *Hepar*, lefver) 1) Som angår lefverna. *H-t medel*, emot lefversjukdomar. — 2) (kem.) Säges om kroppar, som innehålla svafvelbundet väte eller svafvelbundet alkali. *H-t bad*, svafvelbad, hvilket beredes af 2—6 lod svafvellefver, som upplöses i ljumt vatten och sedan utvröres i badet.

HEPTAGON, heptagån, m. 3. (geom.) Sjuhörnig figur.

HEPTANDRIA, heptandria, f. sing. Sjunde klassen af Linnés växtsystem, bestående af växter med sju ståndare.

HERALDIK, --i'k, f. 3. Läran om vapen och sköldmärken. — *Syn.* *Vapenkonst*; *Vapenlära*.

Anm. Ordet har sitt namn af *Herold*, emedan det var heroldens pligt att känna olika ätters vapen och kunna förklara deras uppkomst och betydelse.

HERALDISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på heraldiken. *H-a figurer.*

HERBARIUM, härbarium, n. 3. pl. — *ier*. (lat.) Samling af torkade örter.

HERBERGE, härbärge, n. 4. 1) Ställe, der man på resor tar in och hvilat öfver. *Gifva någon h.* — 2) Vårshus. — 3) Ställe, der samtliga gesällerna af ett handverkskrå hålla sina sammankomster, förvara sin läda och herbergera vandrande eller sköta sjuka gesäller. *Skomaker-gesällernes h.*

Anm. Ordet kommer af gamla ordet *Her*, härskara, och *Berga*, skydda, gifva tak öfver hufvud.

HERBERGERA, v. a. 1. Gifva herberge. *H. resande.* — *Herbergerande*, n. 4. o. *Herbergering*, f. 2.

HERCULES, m. 6, se *Herkules*.

HERDE, herde, m. 2. pl. *herdar*. 1) En, som vaktar och sköter boskap. Har sammansättningarna *Boskaps-, Få-, Får-, Ox-, Ko-, Svin-, Getaherde*. — 2) (fig.) 1) Älskare. *En trogen h.* — 2) *Andlig h.*, prest. Kallas äfv. *Själherde*. — *Se. H-dans, -fest, -koja, -lesnad, -lif, -lik, -län, -pipa, -stånd, -säng, -visa, -väska.*

HERDABREF, n. 3. En biskops cirkulärbref till presterna i hans ätt rörande kyrkliga angelägenheter. Skrivs äfv. *Herdebref*.

HERDASPEL, n. 3. Dramatisk idyll, hvarest herdar och herdinnor äro de spelande personagerna.

HERDEBREF, se *Herdebref*.

HERDEBIKT, f. 3. Ett slags idyll, hvarest herdellifvet framställes.

HERDEFLOJT, m. 3. Ett slags pipa, bestående af flera hopfogade rör af olika längd och storlek, af hvilka hvart och ett, då det föres förbi den blåsande munnen, gifver sin särskilda ton. Kallas äfv. *Paus Höjt* och *Syrinx*.

HERDEFOLK, n. 3. Folk, hvares boningar bestå af tält eller rörliga hyddor. *Hobreaerne voro till en början ett h.* Kallas äfv. *Nomad*.

HERDEFÄGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. Fågel af Vadarne, hemmastadd i Sydamerika, med mycket stora sporrar, och under skinnet upplåst med luft. *Palamedea Chavaria*.

HERDEGOSSE, m. 2. pl. — *gossar*. Gosse, som vallar boskap.

HERDEHATT, m. 3. Sådan hatt, som herdar bruka.

HERDEQVÄDE, n. 4. Se *Herdedikt*.

HERDEROMAN, ---ån, m. 3. Roman, som skildrar herdellifvet.

HERDESPEL, se *Herdaspel*.

HERDESTAF, m. 2. pl. — *stafvar*. 1) Lång staf, sådan som herdar nyttja, ofvan med en hake eller krycka. — 2) (fig.) Biskopsstaf.

HERDESTUND, f. 3. (fig. fam.) Den stund, då en älskare lönas för sin kärlek.

HERDESTYCKE, n. 4. 1) Se *Herdeqväde*. — 2) Måning, som föreställer någon okonstlad naturscen, med herdar, hördar, bondkojor, m. m. d.

HERDINNA, f. 1. Qvinna, som vaktar och sköter boskap.

HERESI, --si, f. 3. (gr. *Hairesis*) Käteri, irrlära.

HERETIKUS, heretikuss, m. pl. — *tici* ell. — *tiker*. Kätlare.

HERETISK, a. 2. Kätersk.

HERKULES, härkulläss, nom. propr. m. 4) Den ryktbaraste af alla Greklands förgudade hjältar. *H-es' storverk*. — 2) (fig.) Ovanligt stark karl. — 3) (nat. hist.) Insekt af Skalbaggarnes ordning, 3 tum lång, gröngrå med svarta fläckar; den största bland alla tillfälls lända skalbaggar. Oryetes Hercules. — 4) *Se Hejare*. — Skrivs äfv. *Hercules*.

HERKULESBAGGE, härkullässbagge, m. 2. pl. — *baggar*. Se *Herkules*, 3.

HERKULISK, härkulläss, a. 2. Jättestor, jättestark. *En h. man. H-t arbete*, som fordrar nästan öfvermenskliga krafter.

HERMAFRODIT, härmrafrådt, m. 3. (från grekiskan) 1) Människa, som på en gång tillhör begge könen. — 2) (sjöt.) Tvåmastadt fartyg, briggtackladt på främsta eller fockmasten och skonertackladt på stormasten.

HERMELIN, härmelin, m. 3. 1) (nat. hist.) Benämning på Lekanten, sådan han benämes om vintern, då han är hvit öfverallt, utom svansändan, som är svart. *Mustela Erminea*. — 2) Det afdraget, till pelsverk begagnadt skinn af detta djur. — 3) (sing. kollektivt) Pelsverk af sådana skinn. — *Se. H-svans*.

Anm. *H.* kallas äfven på latin *Mus Armentiacus* eller *Armentius*, hvilket i medeltiden äfv. skrefs *Harmeniacus*, hvars sedan benämningen kommit.

HERMELINKORS, härmelinkårrs, n. 3. (herald.) Kors, bestående af fyra, med öfra delen emot hvarandra vända hermelinsvansar.

HERMELINKRAGE, m. 2. pl. — *kragar*. Krage, öfverklädd med hermelinsskinn.

HERMELINMÄNTEL, m. 2. pl. — *mantlar*. Mantel, fodrad med pelsverk af hermelin.

HERMELINPELS, m. 2. Pels, fodrad med hermelinsskinn.

HERMENEUTIK, härmnenåvttik, f. 3. (från grekiskan) Vetenskap, som lärar att tolka skriftställen. Utläggningskonst. Brukas isynnerhet med afseende på den H. Skrift.

HERMENEUTISK, härmnenåvttisk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hermeneutiken.

HERMETISK, härmmetisk, a. 2. Som har afseende på Hermes Trismegistos, en egyptisk vis, hvilken befattade sig med magi, och påståds genom magiska insegl kunna säkert förvara skatter eller tillsluta kär. Deraf uttrycket *Hermetiskt tillshuten*, om ett glaskärl med trång mynning; då denna genom något smält ämne eller genom öfverstrykning med något dertill tjenligt ämne blifvit så väl tillsluten, att kärlets innehåll ej kan för-

dunsta, och luften samt hvarje annat yttre ämne äro fullkomligt uteslagna.

HEROER, herårr, se *Heros*.

HEROID, heråid, f. 3. (af grek. *Heros*, hjelte) Lyrisk epistel, hvarest skalden ej talar i sitt eget namn, utan låter en diktad, mest historisk eller mytisk person, uttala sina känslor.

HEROISK, heråissk, a. 2. 1) Hjeltelik, hjelteduglig. *H. handling. H-t beslut*. — 2) Ganska våldsamt och farligt. *Ett h-t medel*. — 3) *H. vers*, se *Hexameter*. — *Heroiskt*, adv.

HEROISM, heråissm, m. sing. Hjeltetod.

HEROLD, se *Härold*.

HEROS, heråss, m. pl. *heroer*. (gr.) 1) (hos de gamla Grekerna) Förgudad hjelte; man af halft gudomligt, halft menskligt ursprung. — 2) Hjelte. — 3) Högst utmärkt människa, som i något afseende gjort epok.

HERPETOLOG, härrpetåläg, m. 3. En, som är kunnig i:

HERPETOLOGI, härrpetålägi, f. 3. (från grek.) Läran om amfibierna.

HERRADÖME, n. 4. 1) Makt, att herrska öfver andra. — 2) Det område, hvaröfver någon herrskar. — Ordet förekommer mest i det äldre språket och bibeln.

HERRAKTIG, a. 2. 1) Som gerna vill gälla för herre och söker i det yttre att visa sig som sådan. — 2) (om sak) Som röjer en sådan höjelse. *H-t skick, väsende. H-a maner.*

HERRAN, m. m., se under *Herre*.

HERRAVÄLDE, n. 4. 1) Makt, att herrska; herrskarmakt. *Underkastad någon sitt h. Lyda, komma under ens h. Erkänna ens h.* — *Syn.* *Välde, Herradöme*. — 2) (fig.) Förmåga att herrska. *Hafva h. öfver sina begär.* (Tool.) *Syndens h.*, den makt, som synden äger öfver människan. — Ordet bör noga skiljas ifrån *Herrväld* eller *Herrvälde*.

HERRE, härr, m. 2. pl. *herrar*. 1) Så kallades i äldsta tider konungar och jarlar (jfr. Anm.); under medeltiden kallades konungar *Nådiga Herre*, hvilken-titel, äfven utsträckt till prinsar af det kongliga huset, bibehöll sig någon tid efter reformationen för konungar, och för prinsar ända intill sednare tider. Under medeltiden var för öfrigt *Herre* i början en uteslutande ärestitel för riddersmän, men tillades sedermera äfven prelater, bief efterhand allmän för de andiga, och slutligen en allmän benämning för män af stånd och bildning. I vår tid gör hvar och en anspråk på denna titel, som icke tillhör bondeståndet, den ringare arbetsklassen eller gemenskapen af arméen och flottan; men äfven härvid gifvas undantag, så att vissa ansedda bönder, helst om de utmärkt sig som riksdagsmän, och äfven gemenskapen vid vissa rangregementen, t. ex. lifgardet till häst, i allmänhet så tituleras. *En h. En hög, förnäm h. Min h., var så god och stög in! H., jag har ett ord att säga er. Mine h-ar! En af rikets h-ar*, ärestitel, som tillägges dem, hvilka i Sverige äga värdighet af exellens. När namn eller titel bifogas, säges *Herr* och *Herrar*, både i titlatal och när man talar om de ifrågavarande personerna, t. ex.: *Kom, herr Unger! Herr Wahlgren har nyligen sålt sin egendom. Herr greven, herr baron tackes inse, att . . . Herr greve, tillåt mig få anmärka, att . . . Herrar Fuchs och Tullström, varen så goda och stigen närmare. Herrar N. och N. hafva nyligen råkat ut för en obehaglig händelse. Vid titlatal brukas *Herrn* och *Herrarne*, då namnen ej ni-*

fogas, t. ex.: *Herrn har deruti mycket rätt; men jag får göra herrn uppmärksam på, att . . . Hvad fallas herrn? Herrarne behagade stiga in. Med h-varnes benägna tillstånd. Agera h.*, genom sitt lefnadsätt söka inbitta folk, att man är rik eller förnäm. (Fam. skämtv.) *Som en h., som herrar*, stort, förnämt, praktigt, bekvämt, t. ex.: *Lefva som en h., som herrar. Vi få äka som herrar.* (Fam.) *Han har blifvit en sådan h.*, så förnäm och stolt. *Teå h-rar och en norr*, benämningen på ett slags lekspel. — 2) Säges om den, som äger att bjuda och befalla: a) Herrskare. *Vara h. öfver ett stort land, rike. Napoleon upphäufde sig till h. i Frankrike. Vara h. på hafvet*, med sina flottor beherriska det. *H. öfver lif och gods*, som äger att deröfver förfoga. *Hvar och en är h. öfver sin stackare*, det finnes ingen så ringa, att han ej har någon att tukta; äfv. hvar och en tuktar den, han står på. (Fig.) *Vara h. öfver sig sjelf*, förmå att tygla sina begär, sina sinnestörelser. (Ordspr.) *Stränga h-rar regera icke länge*, tyranni föder hat och uppror. — Syn. *Se Regent.* — b) Ägare af länder, gods, o. s. v. *H. till en egendom.* — c) Husbonde. *Betjens- drängens h. Herrn i huset. Herrn och frun äro båda utgångna. Icke vara h. i sitt hus*, fastär man egentligen är husbonde, i sina förfoganden, hero af, rätta sig efter någon annan. (Fig.) *Vara sin egen h.*, hero endast af sig sjelf. — 3) Benämning på Gud, så väl i det bibliska och kyrkliga språket, som i dagligt tal. Förekommer endast i bestämd form eller i vokativ. *H-n den allsmäktige. H-n gaf och H-n tog. O Herre Gud!* I folkspråket och i dagligt tal säges äfv. allmänt *Vår H.* — De gamla formerna *Herran* (gam. ackus.), *Herrans* och *Herranom* (gam. dat. plur.) bibehållas ännu, de tvänne förra allmänt, helst i det bibliska och kyrkliga språket, det soderare mera sällan och nästan endast i bibliskt stil. *Tro på Herran. A-Herrans namn. Herrans bön*, bönen Fader Vår. (Fam.) *Ell herrans väder*, förfärligt oväder. *Många herrans år*, ganska många år, mycket lång tid. *Tackar Herranom!* tackar Gud! (Fam.) *Han är i herranom, i herranom af somnad*, död. — *Ss. H-ljk.* Anm. Enligt Edda betyder *Herre* egentligen *Närrens anförare* (af *Her*, här), hvilken hänledning är naturligare, än den af grekiska ordet *Kyrios* eller det latinska *Herus*, helst som *Herre* ursprungligen var en äretitel, hvilken tillkom endast konungar och jarlar.

HERREDAG, härredag, m. 2. Benämning på de riksmöten, som i Sverige kommo efter de urgamla alsherrjartingarna, och vid hvilka rikets angelägenheter afgjordes af de mäktiga adeliga och andliga herrarna, utan odalmännens medverkan.

HERREFOLK, n. sing. Personer af herreklassen. — Skrifves äfv. *Herrfolk*.

HERREGODS, n. 3. *Se Herregård.*

HERREGUNST, f. sing. Gunst, hvari någon står hos en hög herre eller höga herrar.

HERREGÅRD, härregård (uttalas vanligen härregård), m. 2. Landtgod, som bebos af en herremän, eller bebogadt för ståndspersoner. Brukas äfv. stundom i samma mening som Säteri. — Skrifves äfv. *Herrgård*.

HERREGÅRDSARBETE, n. 4. Arbeta, som bör förrättas vid en herregård af godsets underhåfvande. *Gå på h.* — I samma mening säges äfv. *Herregårdshörsla*.

HERREKLASS, m. 3. Herremännens klass i

ett samhälle. *Jfr. Herremän.* — *Molsats:* Arbetsklassen.

HERREKORT, n. 3. (fam.) Högt kort. Äfv. *Herrkort*.

HERRELIF, n. sing. Ett sådant lif, som herrar vanligen föra.

HERREMÄN, m. 3. pl. — män. Benämning på alla dem, hvilka ej tillhöra menige man, d. v. s. bondeståndet, arbetande klassen, gemenskapen af armén och flottan, m. m. Ordet inbegriper alla slags embetsmän, adel och ståndspersoner.

HERRESTÅND, n. 3. *Se Herreklass.*

HERRESÄTTE, n. 4. Landtgod, der en adelig herre bodde, eller tillhörande en adelig familj.

HERRETJENST, f. 3. Tjenst hos höga och förnämna herrar.

HERREVÄLDE, *se Herrvälde.*

HERRGÅRD, *se Herregård.*

HERRKORT, *se Herrekort.*

HERRLIG, härlig, o. härlig, a. 2. Egentl.: som anstår en herre. 1) Säges om allt hvad, som gör ett högst behagligt intryck på sinnena. *Ell h-t väder, mänsken. En h. musik, syn, tafta, utsigt, smak, lukt, känsla. Hvilken h. njutning!* *Ell h-t kals, gästabad.* — 2) I sitt slag högst förträfflig, nyttig, välgörande. *Ell h-t regn. En h. säd, skörd, äng.* — Syn. (för begge bem.) *Se Förträfflig.* [Härlig.]

HERRLIGGÖRA, v. a. 2. (bötjes som Göra) *So Förherrliga.*

HERRLIGGÖRELSE, f. 3. Förherrligande.

HERRLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara herrlig. *H-en af en njutning.* — 2) Alla de yttre lysande företeelser, som anses tillhöra en hög herre eller furste. *Prakt och h. Konungen satt på tronen i all sin h.* (Teol.) *Guds h.*, inbegreppet af alla Guds fullkomligheter, för så vida de af förnufviga, fria väsenden äro kända och ärade. — 3) (fam. föraktl.) Förnäm, fördel, vinst. *Han tänkte vinna 100,000 r:dr, men 10 r:dr blef hela h-en.* — *H-cr*, pl. 1) (i logstil) Särskilda förmåner, som åtfölja ett landtgod. — 2) (i allmänhet) Fördelar, förmåner.

HERRSKA, v. n. 4. 1) Äga och utöfva makt att bjuda och befalla. *H. öfver ett folk, en nation, en slam, öfver ett land, ett rike, en stad.* — Syn. *Se Regera.* — 2) (fig.) Vara gängse, rådande. *Febrar och frösor h. der på orten hvarje vår. Äretystnad herrskar i hans själ.* *Rundt omkring h-de grafvrens stillhet.* — Syn. Råda. — Part. pres. *H-n de brukas* nästan adjektivt, t. ex.: *En h. synd. H. missbruk.*

HERRSKANDE, n. 4. Förhållandet, att någon eller något herrskar.

HERRSKAP, n. 3. o. 3. 4) (utan plur.) Makt att bjuda öfver andra och göra sina befallningar årlödda. *Stö, gifva sig under någons h.* — Syn. *Välde, Herrvälde.* — 2) (med plur.) Stort riddargods i vissa tyska länder. *Äga flera gods och h-er i Båjern.* — 3) Herre och fru i förhållande till deras tjänstefolk; äfv. herre och fru jemte deras familj. *Denne betjent har alltid troget tjent sitt h. Är h-ell hemma?* — 4) Titel, som brukas i tilltal till herrar och damer. *Sitt ner, mitt h. Åll h.! sligen in, jag ber.* — *Ss. H-slik.*

HERRSKAPSBETJENT, m. 3. Betjent i ett herrskapsbus.

HERRSKAPSBORD, n. 3. Bord, der sjelfva herrskapet i en familj spisar, till skillnad ifrån Folkets bord.

HERRSKAPSHUS, n. 3. Familj af herremannaklassen.

HERRSKAPSMAT, m. sing. (fam.) Bättre mat, sådan som tillredes för herrskap.

HERRSKARE, m. 3. En, som herrskar öfver land och folk. *H-n öfver Latiens folk.* — Syn. *Se Regent.*

HERRSKARINNA, f. 4. Qvinnas, som herrskar öfver land och folk. *Drottning Victoria, Englands h.* (Fig.) *Hans, mitt hjertas h.*, hans, min älskarinna. — Syn. *Se Regentinna.*

HERRSKLYSTEN, a. 2. neutr. — et. Som gerna vill herrska.

HERRSKLYSTNAD, m. 3. Begär att herrska.

HERRSPIK, m. 2. Ett slags luruspik, 3 tum lång.

HERRTJENARE, m. 3. En, som tjänar höga herrar.

HERRVÄLDE, n. 4. *Se Aristokrati.* 2.

HERS, härre, m. 2. (krigs.) Fällgaller för en fästningsport.

HERSE, härre, m. 2. pl. *hersar.* (fordom) Höfding öfver ett härad.

HERTIG, härtigg, m. 2. (af de fornordiska orden *Her*, här, och *Toga*, anføra, således egentl. Härförare). 1) Betydde ursprungligen höfding öfver en provins, ett slags civil- och militär-guvernör. Under tidens lopp blef denna värdighet ärfvlig, och de ärfvliga hertigarna utvidgade småningom sin makt, så att de i vissa länder, t. ex. Tyskland, blefvo nästan sjelfständiga furstar. På detta sätt hafva de tyska hertigdömena uppkommit. — 2) Högsta adeliga titel i vissa länder, såsom England, Frankrike, Italien och Spanien. — 3) (i Sverige) (af) (ford.) Titel, som kongliga prinsar förde, då de hade blifvit belånade med provinser i riket, deraf kallade hertigdömen, dem de mer eller mindre sjelffrådigt ägde att styra, såsom förhållandet var med Birger Jarls och Gustaf Is söner. — b) (i vår tid) Titel, utan åtföljande makt, som vid födseln tillägges kongliga prinsar, t. ex.: *H-en af Skåne, Upland, Östergötland och Dalarna.*

HERTIGDÖME, n. 4. 1) Det område, hvar öfver en sjelfständig hertig (bem. 1) regerar. *H-t Oldenburg.* — 2) Stort länder, hvars ägare har rättighet att titulera sig hertig. — 3) Titel på vissa provinser i Sverige, hvilka fordom någon titel styrts af hertigar. *H-na Södermanland, Upland.*

HERTIGHATT, m. 2. Bred röd mössa med bred hermelmansbräm och upptill prydd med rikskäplet, hvilken hertigar fordom buro, nu stående inuti en öppen krona för suveräna hertigar. Titulerade hertigar bära den nu vanligen endast i vapnet.

HERTIGINNA, härtigtinna, f. 1. 1) En hertigs gemål, eller enka efter en hertig. — 2) Reggerande furstinna i ett hertigdöme.

HERTIGLIG, härtigtigg, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hertigar eller någon viss hertig.

HERTIGMANTEL, m. 2. pl. — mantlar. Röd hermelmansmantel, som hertigar fordom buro.

HES, a. 2. Oförmögen att tala med klar röst. *Vara, blifva h., h. i halsen. Tala, skrika sig h., äfv. (fig.) tala ganska hårdt.* Man säger äfv.: *H. ton, röst, stämna, h-t ljud.*

HESHET, f. 3. Oförmögenhet att tala med klar röst.

HESHOSTA, f. sing. Hosta, förenad med heshet.

HESITERA, v. n. 1. (lat. *Hesitare*) Tveka, vara villrådig.

HESPERIS, hässperiss, f. sing. *Se Matron-ört.*

HESPERUS, hässperuss, m. (grek.) Aftonstjernen, äfv. kallad *Venus*.

HESSJA, hässja, f. 4. I. (landth.) Ett slags torkningsanstalt för hö och säd, bestående af stänger, lagda öfver pinnar på stolpar, nedslagna i jorden. Skrifves äfv. *Hässja*.

HESSJA, hässja, v. a. 1. II. (landth.) Torka på hessjor. *H. hö, arter, vicker.* — Skrifves äfv. *Hässja. — Hessjande*, n. 4. o. *Hessjning*, f. 2.

HESSJA, hässja, v. n. 1. III. (fam.) Flåsa starkt, flämta. — *Hessjande*, n. 4.

HEST, adv. Med hes stämman, ton, med best ljud. *Tala h. Klockorna låta så h.*

HET, a. 2. 1) Ganska varm. *H. sommar, luft, mat. Ell helt jern. H. dag* (se äfv. bem. 2, c). *Ett h-t rum. Det är mycket h-t i dag.* *Vara h.* (om person) Se äfv. bem. 2). *Vara h. i ansigtet. H. om hufvudet*, äfv. (fig.) snar till vrede, hetisig. *H. om örnen*, äfv. (fig.) ytterst ifrig, ängslig, rädd. *Fälla, utgjuta h-a tårar.* gråta bitterligen. (Fig. fam.) *Nyss var det så h-t, nu är det kallt dem emellan*, nyss voro de så hjertans goda vänner, nu har vänskapen emellan dem kallnat. — Syn. *Se Varm.* — 2) (fig.) a) (om person) Snar till vrede; som lätt blir upphetsad; äfv. vred, ond. *Han är mycket h. Det går icke an att vara för h.* *Han blef h. Blifva h. i spel*, upphetsad, passionerad. — Syn. *Se Däftig.* — b) (om person) Som hastigt emottar intryck, hastig att fatta beslut och skrida till handling. *Detta förslag lofvar mycket; men var dock icke så h.: låtom oss noga öfverväga allt* (Fam.) *H. på gröten*, ifrig, begärlig. — Syn. Ifrig, Häftig, Till sig, Uppspelt. — c) (om sak) Häftig, ganska svår. *En h. strid, träffning. En h. dag.* — Syn. *Se Häftig, Svår.*

HETA, v. a. 1. Impl. *Hette och Het.* Sup. *Hetat.* 1) Kallas, benämnas. *Hurva ell. hvad h-ter han? Han h-ter Peter. Han h-ter Peter efter sin far. Huru h-ter det djuret, den växten?* — 2) (impersonelt) Sägas, städgas. *Ell h-ter i lagen, att . . . Det h-ter, att han är rik, ell. han skall h-s vara rik;* man säger, att . . . *Gör icke så, annars h-ter det på stundom, att . . . annars skall man säga, att . . .* — 3) (impersonelt, fam.) Betyda. *Hvad h-ter det?* ell. *hvad skall det h.? ni kommer ock öfverhopar mig med smådelar i mitt eget hus. Hvad skall det betyda? hvad vill det säga?* &c.

HETERODOX, heterodåx, a. 2. (från grek.) Irrlärlig i religion.

HETERODOXI, heterodåxi, f. 3. Irrlärlighet.

HETEROGEN, heteraschén, a. 2. (från grek.) Oliktartad, främmandertad.

HETLEFRAD, hettlévradd, a. 2. (fam.) Som lätt blir ond, snar att vredgas.

HETMAN, hettmann, m. 3. pl. *hetmän.* Öfverhufvud för någon afdelning af Kosackerna. *De Danska, Ukrainska Kosackernas h.*

HETSA, hëttsa, v. a. 1. 4) Uppegga (hundar) att förfölja, angripa, bita. *H. hundarna på en varg. H. sin hund på någon.* — Syn. *Tussa.* — 2) (fig.) Reta, egga, uppegga. *Danmark h-de Ryssarna mot Sverige. H. ihop folk. reta dem till fiendskigheter emot hvarandra.* — Syn. *Se Reta.* — *Hetsande*, n. 4.

HETSIG, hëttsig, a. 2. 1) Som upphettar. *H-t vin. H-a kryddor.* — 2) Het, åtföljd af stark betta. *H-t blod. H. feber.* — 3) (fig.) Snar

till vrede. *Han är mycket h. Ett h-t hufvud, temperament.* — *Syn. Se Häftig.*

HETSIGHET, f. 3. Egenskapen att vara hetsig.

HETSIGT, adv. Med hetta, vrede; häftigt, ifrigt.

HETSHUND, m. 2. Hund, dresserad till hetsjakt.

HETSJÄGT, f. 3. Jagt på villebråd, till bäst, med vindhundar, stöfvare, m. fl.

HETSNING, f. 2. Handlingen, då man hetsar (både egentl. o. fig.).

HETT, adv. 1) Så varmt, att det kännes plågsamt, besvärligt. *Solen badnar h. Det känns h. i dag. Så h. skiner solen på Nilvägen ner.* — 2) (fig.) a) Med hetta, vrede. *Tag icke saken så h.* — b) Häftigt, ifrigt. *Taga h. uti med någel. I den bataljen gick det h. till, var striden ganska skarp.*

HETTA, f. sing. 1) Så hög grad af värme, att den känns plågsam för kroppen. *H-n i en ugn, ett starkt uppehåll rum. H-n i luften på en varm sommardag.* Har sammansättningen Feberhetta. — 2) (uti inskränkt mening) Stark värme i luften, försorsakad af solen. *Det är stark h. i dag. Gå ej ut i h-n.* — *Syn. Solhetta.* — 3) (fig.) a) Vrede. *I h-n slog han honom. I första h-n förmiddade han ej få fram ett enda ord.* — *Syn. Se Vrede.* — b) Häftighet; ifver. *I stridens, träffningens h. Försvara sin mening med h.* — Bildar sammansättningen Ungdomshetta.

HETTA, v. a. 1. Göra het. Brukas föga. Man säger vanligen Upphetta. — V. n. 1) Förorsaka hetta. *Vin, kryddor, som h.* — 2) Gifva stark värme från sig. *Kakelugnen h-r starkt.* Man säger äf. i samma mening *H. från sig.* — *Hettande. n. 4.*

HETTBLEMMA, f. 1. Blemma, som af hetta slår upp på huden.

HETVÄGG, m. sing. 1) Uppkokt mjölk med runda hytesimlor, fyllda med mandelmassa, som efter gammalt bruk ätes på fettisdagen. — 2) Undfågna med fastlagsriset på fettisdagsmorgonen.

Anm. Ordet kommer af det tyska *Heissweck*, hott bröd, af *heiss*, het, och *weck*, ett slags viggformigt hvetebröd.

HEXA, hä'xa, v. n. 1. Se Trolla. — *Hexande, s. n. 4.* [Häxa.]

HEXA, f. 1. 1) Se Trollkäring. — 2) (fig. fam.) Elak käring. [Häxa.]

Anm. *Hexa* betydde ursprungligen: klok qvinnas.

HEXAEDER, hexaæ'dr, m. 2. pl. — *ædrar.* (geom.) Solid figur, som inneslutes af sex lika stora kvadrater. Detsamma som Kub.

HEXAGON, hexag'ån, m. 3. (geom.) Sexhörnig figur.

HEXAMETER, hexam'etr, m. 2. pl. — *metrar.* (pros.) Sexfotad vers.

HEXANDRIA, hexan'dri'a, f. sing. Sjette klassen af Linnés växtsystem, innefattande växter med sex ståndare.

HEXANDRIST, hexan'drist, f. 3. Växt, tillhörande klassen Hexandria.

HEXERI, n. 5. Se Trolleri. [Häxeri.]

HEXMAKARE, HEXMÄSTARE, m. 3. Se Trollkär. [Häx-]

HEXÖRT, hä'x'ört, f. 3. Örtsläktet Cereva. [Häx-]

HICKA, v. n. 4. Sages om ett slags ofrivillig, konvulsvis rörelse i en människas andnings-

verktyg, utgående hufvudsakligen ifrån mellangärdet och bestående i en lätt upprepad, krampaktig sammandragning af detta, hvarigenom magen tryckes nedåt, matstrupen äfven neddrages, belä underlivet skalas, och en stark inandning följer.

HICKA, f. 1. Det slags ofrivilliga rörelse i kroppen, som en menniska erfar, då hon hickar.

Jfr. *Hicka. v. Hæfa h. Plågas, besvärar af h.*

HICKNING, f. 2. 1) Se *Hicka*, f. — 2) Hvarje särskilt sammandragning af mellangärdet, med deraf följande ofrivilliga rörelse i inandningsverktygen, då man hör hicka.

HIDALGO, hidälgo, m. pl. — *gos.* (spanskt ord) Lägre adelsnamn i Spanien.

HIDE, se *Ida.*

HIERARKI, hierark'i, f. 3. (från grek.) Prestvalde. [—archi.]

HIERARKISK, a. 2. Som tillhör, utmärker, har afseende på hierarki. [—archisk.]

HIEROGLYFER, hierogl'yfr, m. 3. pl. 1) Skriftecken, som begagnades i det forna Egypten, endast kända af presterna och dertill ansedda som heliga. — 2) (i allmänhet) Sömliga bilder, som tjena att uttrycka allmänna och abstrakta begrepp.

HIEROGLYFSKRIFT, hierogl'yfskrift, f. 3. Skrift med hieroglyfer, allegorisk bildskrift.

HILKA, f. 1. Ett slags solhval, som framtimmer, isynnerhet barn, hvardagsvis begagna.

HILLEBÄRD, se *Hellebär.*

HILLER, hill'lr, m. 2. pl. *hillrar.* En art af Vesslesläktet, 16 till 20 tum lång, blåstinkande, svart, med framskimrande gulaktig bottenull, läppar, haka och öronkanter hvita. *Mustela patorius.* — *Ss. H-fälla, -skinn.*

HILSKO, hil'sko, f. sing. Ört med små, hvita blomkronor, på backar. *Androsace septentrionalis.*

HILSTER, f. sing. Se *Jolster.*

HIMALAJEKORN, -- läjekörn, n. sing. Ett slags fyrvadigt, skällöst korn, som har sitt namn af Himalajabergen i Asien, hvarifrån det tros först hafva kommit till Europa.

HIMLA SIG, v. r. 1. (fam.) Andäktigt eller skenheligt lyfta ögonen emot himmelen. — *Himlande. n. 4.*

HIMLABRYN, him'labry'n, n. 3. Se *Hörison.*

HIMLABRÖD, se *Himmelsbröd.*

HIMLAFÄSTE, n. 4. eller

HIMLAHVALF, n. 3. (mest i bestämd form) Det skenbara blåa hvalf, som omsluter jorden, och hvar på stjernorna synas vara fastade. — *Syn. Firmament, Fäste, Himlarund, Blåhvalf.*

HIMLAKLOT, n. 3. Se *Himlakropp.*

HIMLAKROPP, m. 2. Benämning på hvar och en af de lysande kroppar, som synas på himlahvalvet.

HIMLALJUS, n. 3. Poetisk benämning på solen, månen och stjernorna.

HIMLALÄRA, f. 1. Himmelsk lära. Benämning i högre stil på kristna religionen.

HIMLAKEN, him'larén, a. 2. (föga brukl.) Himmelskt ren.

HIMLARUND, m. sing. Se *Himlahvalf.*

HIMLARYMID, f. 3. Se *Verldsrymd.*

HIMLASKARA, f. 1. (poet.) Skara af himmelens invånare, cnglarne.

HIMLASPIS, m. sing. De Olympiske gudarnes spis, ambrosia. — 2) (fig.) I högsta grad välsmaklig spis.

HIMMEL, him'mäll, m. 2. pl. *himlar.* (I bestämd form både *Himmelen, Himmeln* och *Him-*

len) 1) Den oändliga rymden, hvori alla verldskroppar röra sig; äfv. den del af denna rymd, som vi se uppöfver våra hufvuden. *Alla h-ens stjernor. Tecken på h-en. Hvarken se h. eller jord. Lyfta ögonen emot h-en. Under bar h., utan tak öfver sig. Ligger under bar h.* De gamle trodde, att det fanns flera himlar af olika fasthet, den ena öfver den andra. Deraf uttryck sådana som: *Genomlöpa himlarna; blifva upprett till tredje himmelen*, hvilket fig. o. fam. betyder: blifva alldeles hänryckt. (Fig.) *Se himlarna öppna, erfara en stor glädje.* (Fig. fam.) *Uppröra h. och jord*, uppbjuda allt möjligt, för att lyckas. — 2) Luften, atmosfären. *Klar, töcknig, mulen h. H-ens fåglar. H-ens eld, blixten.* — 3) Luftstreck. *En mild h. Lefva under en främmande h. Italiens, Sveriges h.* — 4) Himmeltrike. *Fader vår, som är i h-en (äfv. himlom, gam. dat. plur.). H-ens Gud. Fara upp till himla (gam. plur.). Jesu lära visar oss vägen till h-en.* — 5) Gud. *Himlen vare tack! Himlen gifve, ett . . . ! Anropa himlen om nåd. Himlen har så velat. H! o h! o rättfärdige h!* — 6) Taket öfver en tron, en säng, o. s. v. Bildar för denna bem. sammansättningar: *Trouhimmel, Sänghimmel.* — 7) Den del af en tulla, som föreställer himmelen; äfven hvarje slags dekoration, som liknar den.

Anm. Bruket vill, att de bestämda formerna *Himmelen* och *Himmeln* användas för ordets alla bem., utom 3, för hvilken formen *Himlen* ensam nyttjas, 4, för hvilken både *Himlen* och *Himmelen* brukas.

HIMMELRIKE, him'mällrike, n. 4. 1) (i bestämd form) Guds rike. *Ärfva h-l.* — 2) (fig.) Tillstånd af stor fröjd eller njutning.

HIMMELSBLÅ, a. 2. neutr. — *blått.* Af en färg, som liknar det blåa på himmelen. — *H-l.*, s. n. sing. 1) Himmelsblå färg. — 2) Se *Ultramarin.*

HIMMELSBREF, n. 3. Bref, som enligt mening mans vidskepliga föreställning tros falla ned ifrån himmelen och vara sändt ifrån Gud sjelf.

H. hæfa sin grund i munklegender.

HIMMELSBRÖD, n. 3. sing. Se *Manna.*

HIMMELSFÄRD, c. 3. Färd upp till himla, till himmelriket. *Profeten Elias' h. Christi h. Himmelsfärdsdag.* m. 2. Kyrklig högtidsdag, då minnet af Christi himmelsfärd firas.

HIMMELSGLOB, m. 3. Glob, som föreställer firmamentet med de förnämsta fixstjernorna eller deras indelning i stjernbilder.

HIMMELSGRÄS, n. 3. Se *Råmjölksgräs.*

HIMMELSHÖG, him'mälls'hög, a. 2. (fam.) Se *Skyhöj.* — Skrifves äfv. *Himmels hög.*

HIMMELSHÖGT, him'mälls'högt, adv. (fam.) Se *Skyhögt.* *Ropa h., med full bals. Klaga h., öfverlytt.*

HIMMELSHÖJD, him'mälls'höjd, f. sing. (fam.) *I h., ganska högt upp.* — Skrifves äfv. *Himmels höjd.*

HIMMELSK, a. 2. 1) Som är i, tillhör eller har afseende på himlen (bem. 4). *Den h-e Guden, Fadren. De h-a andar. Det h-a faderlandet, himmelriket.* — 2) Som kommer ifrån Gud, gudomlig. *Självarne dro af ett h-t ursprung. H. ingifvelse, gifva. Den h-a vreden, Guds vrede.* — *Syn. Gudomlig.* — 3) (hyperboliskt) Högst utmärkt. *En h. skönhet, godhet, fröjd, lycka, spis, väktust. En h. själ, i högsta grad god.* — *Syn. Gudomlig, Gudalik.*

HIMMELSKORN, se *Himalajekorn.*

HIMMELSKT, adv. 1) På ett himmelskt, gudomligt sätt. *Hon log, blickade h. emot honom. Hennes ord ljodo h. i mina öron.* — 2) (hyperboliskt) I högsta grad. *H. skön, god. H. befängd.*

HIMMELSLUFT, m. sing. 1) Ren, eterisk luft. — 2) Luften, sådan man föreställer sig den i himlen. (Fig.) *Andas h., njuta stor frid, fröjd och lycksalighet.*

HIMMELSSKRIANDE, a. 1. (fig.) Som ropar till himlen om straff eller hägd. *H. synd, orättvisa.*

HIMMELSSKY, him'mälls'schy', m. sing. (fam.) *I h., ganska högt upp.* — Skrifves äfv. *Himmels sky.*

HIMMELSSSTRECK, n. 3. 1) Se *Klimat.* — 2) Se *Väderstreck.*

HIMMELSTECKEN, n. 3. 1) Benämning på hvarje af Djurkretsens tolf stjernbilder. — 2) (naturl.) Tecken, ovanlig företeelse på himmelen, t. ex. norrsken.

HIMMELSVID, him'mälls'vid, a. 2. Vid som himlarymden. *En h. åtskinnad.*

HIMMELSÄTSTRÄFVANDE, a. 1. (skämts.) Sages om det konstadt och krystadt håga i poesi.

HIN, hin o. hinn, gam. demonstrativ artikel. Se *Den, 1. H. gode. H. onde* ell. förkortadt *Hin*, djefvulen. Man säger äfv. i samma mening *H. håle, H. håken.* Brukas i en mängd svordomsuttryck och talssätt, på samma sätt som *Fan* och *Djefvul* (jfr. dessa ord), t. ex.: *H. anamma! För h. i våld! Ge sig h. i våld på att . . . , svära på, att . . . Det var h.! Det är h. att vara hett, kallt!* ytterst hett, kallt. *Det är h. till väg!* ytterst svår väg. *Han har h. med sig, det är h. till kart,* säges om den, som på något sätt utmärker sig. *Jag ger h. hans råd,* bryr mig ej om dem. *Hur h. håle* (ell. blott *h.*) *vet ni det? Det må h. håle* (h.) *göra,* det är bäst att låta bli. *Nu är h. lös, se Djefvulen är lös* (under *Djefvul*, 2). *Se ut. som h. håle,* hafva ett högst eländigt, vedervärdigt, afskräckande utseende. *Det bullrar som h.,* förfärligt. *Slå som h.,* ganska hårdt.

HIND, f. 2. Honan af hjortsläktet. *Snabb som h-en.*

HINDER, him'nd'r, n. 3. 1) Hvad som är i vägen, att man icke alls eller åtminstone med svårighet kommer fram. *Grindar, bommar, barrikader dro h. på väg eller gata.* (Fig.) *Lägga h. i vägen för, se Hindra.* — 2) (i moralisk mening) Hvad som motverkar ens afsefter, förbehåvanden, planer, o. s. v. *Ett h. har kommit emellan. Vara någon till h. Vara till h. för ens anslag, planer.* Man säger äfven *Vara till h-s.* *Förebära h. af sjukdom.* — *Syn. Förhinder, Förfall.*

HINDERLIG, a. 2. Som är till hinder. *Vara någon h. i hans lycka.*

HINDERSAM, a. 2. Se *Hinderligt.*

HINDERSMESSA, him'nd'rsm'ä'ssa, f. 1. Den dag, då den helige Henrik's minne firades i Sverige, under katolska tiden. *H-so marknad,* stor marknad i Örebro, i Januari månad. — Heter egentligen *Henrik'smessa.*

HINDERSMÅL, n. 3. Se *Förhinder.*

HINDRA, v. a. 1. Förorsaka, vara till hinder. Sages både i fysisk och andlig mening. *Catan är spärrad af vagnar, som h. folk att komma fram. H. någon ifrån en sak, ifrån att göra något. Jag h-r honom ej att göra det. H. någon i dess förbehåvande. Låt ej h. dig i dina*

göromd. — Syn. Förhindra, Förekomma, Afböja, Afvärja, Afvända, Förebygga, Sätta bom, dam för, Afstyra, Afhålla, Afhjälpa. — *H. sig*, v. r. 1) (fam.) Låta hindra sig. *H. dig icke för vår skull.* — 2) *H. sig ifrån*, afhålla sig ifrån. *Jag kan ej h. mig ifrån skratta, att gråta.* — *Händrande*, n. 4.

HINGST, m. 2. 1) Häst af hankön, som icke blifvit utskuren. — 2) (fig. fam.) Liderlig karl.

HINGSTERIDARE, m. 8. Så kallades fordom menige karlarne af konungens garde till häst. *H-arne voro delte i två fanor: Svarte och Blanke ryttare.*

HINGSTRIDARE, m. 8. Stallbetjent, som rider in hästar.

HINK, h'ingnk, m. 2. 1) Ett slags mindre laggekål, högre, men smalare än ett ämbar, hvarmed vatten hinkas upp ur en brunn. — 2) (jäg.) Se *Vippgalge*.

HINKA, h'ingka, v. n. 1. I. Medelst hink upphämta vatten ur en brunn. *H. upp*, se *Upphinka*.

HINKA, h'ingka, v. n. 1. II. (fam.) Se *Linka*.

HINNA, f. 1. 1) Tunt öfverdrag, som bildar sig på ytan af flytande ämnen, antingen genom fördunstning eller deras tjocknande genom betta. — 2) (fysiol.) Benämning på sådovis hopfogade fibrer, af hvilka somliga bidraga att bilda rör- eller kanalformiga organer, såsom blodkärlen, magen och tarmkanalen, m. m. — 3) Tunt, fast öfverdrag, som bildar sig på sår, först då de börja att läka ihop. — Se *Hinnaktig*, -*artad*, -*lös*, -*skalig*, -*täckt*.

HINNA, v. a. 5. Ind. pres. sing. *Hinner*; pl. *Hinna*. Impf. sing. *Hann*; pl. *Hunno*. Imper. sing. *Hinn*; pl. *Hinnen*. Impf. konj. *Hunne*. Sup. *Hunnit*. Part. akt. *Hinnande*; part. pass. *Hunnan*. 1) Gå, rida, åka, segla o. s. v. så mycket fortare, än någon som är före på samma väg och beger sig åt samma håll, att man kommer ända fram intill honom. Man säger äfven i samma mening *H. på*, *upp*. *H. någon*, som *gåt, vidit, åkit förut*. *Gå före*; *jag hinner er snart*. — Syn. *Upphinna*, *Uppnä*. — 2) Komma fram till ett mål, till ett ställe, dit man ämnat sig. *H. målet för sin vandring*, sin resa. *H. toppen af ett berg*. (Fig.) *H. målet*, ernå, hvad man haft i sigte, t. ex.: *h. målet för sina önskingar*. — Syn. *Nå*, *Uppnä*; (fig.) *Ernä*, *Vinna*. — 3) Tillryggslägga. *Han har redan hunnit halva vägen*. — V. n. 1) Komma ända fram till ett mål, till ort och ställe, dit man ämnat sig. *Innan jag h-ner dit*. *Mitt gevär, min syn h-ner ej så långt*. Brukas för denna bem. mest i förening med partikeln *Från*, t. ex.: *H. fram till målet*, till sin bestämmelseort. *Hur dags kunne vi h. fram? Kulan hann icke fram*, gick icke fram till målet eller dit man syftade. — *H. förbi*, *före*, *förut*, *igonom*, *i'n*, *néd*, *omkring*, *ut*, *öfver*, komma förbi, före, o. s. v. *H. om*, komma framom, före någon, som förut varit före; äfv. (fig.) komma längre än en annan i arbete, företag, o. s. v., t. ex.: *Han h-ner snart om sin äldre bror i latinet*. — *H. på*, *upp*, se *Upphinna*. *H. upp emot*, gå upp emot, t. ex.: *Han h-ner på långt när icke upp emot Linné*. *H. upp till*, hinna fram till, räcka upp till. — *H. undan*, komma undan, innan någon efterföljande upphinner en; få tid på sig att undkomma. — Syn. *Nå*, *Räcka*. — 2) Halva tillräcklig tid att göra något, att få något färdigt. *Jag h-ner ej bli färdig i dag*. *Jag h-ner ej att göra det*.

Om jag h-ner, så kommer jag. (Aktivt) *Han h-ner ingen väg*, gör inga framsteg, får ingenting färdigt. — *H. néd*, få slut på något, få färdigt. *Jag har ej hunnit med allsammans. Jag h-ner ej med att göra det*. — 3) Fortkomma i arbete, förbehafvande af hvad slag som helst. *Huru långt har du hunnit i ditt arbete? Jag har ej hunnit långt ännu*. *Jag har hunnit till sista sidan*. *Huru långt har ni hunnit med er process?* — Syn. *Komma*. — 4) Räcka till. *Det h-ner ej ibland så många*. — *H. fram*, *igonom*, *räcka*, *sträcka* sig ända fram, igenom. *H. ihop*, säges om något, som är tillräckligt långt, bredt, vidt, för att ändarna eller sidorna gå ihop, kunna förenas. *H. i'n*, *néd*, *räcka* in, *néd*. *H. till*, *räcka* till, vara tillräcklig, t. ex.: *Detta kläde hinner icke till en rock*. *Ingenting vill h. till i det huset*. *Vinet h-ner till för alla*.

HINNAKTIG, **HINNARTAD**, a. 2. Som till utseende eller beskaffenhet liknar en hinna.

HINNANDE, n. 4. Händelsen, att man hinna (aktivt).

HINNFÖRM, h'innförm, m. 2. Päck af på hvarandra lagda, fyrkantiga lappar af guldslagorhinna, med guld-, silver- eller platinablad inlagda mellan dem.

HINNFÖRM, f. 3. En torr, enfröig, slät ell. på inre sidan längs efter färad frukt, som fast omslutes af det med densamma sammansväxta hinnaktiga fruktbladet.

HINNSVAMP, m. 2. (bot.) Benämning på de slags svampar, hvilkas groddkorn äro innesluta af en särskild hinna i egna fästen.

HINNSIDAN, f. sing. def. (af gamla pron. *Hin*) *På h.*, på andra sidan.

HIOB, jäbb, nom. propr. m. En i Hiohs bok i bibeln framställd person, som hemsöktes med hopade olyckor.

HIOBSPÖST, jä hbspöst, m. 3. Högst sorglig underrättelse.

HIPPOCRAS, h'ippokrás, m. sing. Ett slags dryck, tillredd af malvasir- och franskt vin med kanell, ingefära, muskott, kryddneglikor och socker.

HIPPOTAMAS, hippotámass, m. sing. Se *Flodhäst*.

HIPPURIT, --i't, m. 3. Ett slags fossil mussla.

HIRA, f. sing. Svindel hos kreatur, t. ex. får, kalvar, m. fl.

HIRA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Vara yr i hufvudet, svindla. — Utalats ofta *Hirra*, men skrives icke rätteligen så.

HIRDMAN, m. 3. pl. (ford.) Hofman.

HIRRA, se *Hirra*.

HIRS, hirs, m. sing. Ett slags indiskt sådeslag, äfven odladt i Europa. Panicum miliaceum. — Se *H-gryn*, -*korn*, -*formig*, -*lik*.

HIRSCHFÄNGARE, m. 5. (jäg.) Sidsögar med kort, bred, rak, mot spetsen tveggad klinga, som jägare bära på hjort- och vildsvinsjagt. Skrifves oriktigt Hirsvingare.

HIRSGRÖT, m. 2. Gröt af hirsgryn.

HIRSTEN, m. 2. (mineral.) Finkornig råmsten.

HISKLIG, a. 2. 1) I högsta grad förskräcklig, ytterst ryslig. *Ell h-gt vidunder, odjur, missfoster*. *En h. afgrund*. — Bör icke brukas såsom fullkomligt synonymt med *Ryslig*, *Förskräcklig*, m. fl., utan endast som superlativ af dem. — Syn. Se *Förskräcklig*. — 2) (fam.) Öfverdrifvet stor eller mycken. *En h. gådda*. *En h. hop*, *mängd*, *myckenhet*. *En h. här*. —

Syn. Se Stor. — 3) (fam.) Se *Faslig*, 3. — Skrifves äfv. *Hiskelig*.

Anm. *Hiskig* hette i fornspråket *Hasketigr* och betydde *Fartig*, af *Haski*, fara.

HISKLIGT, adv. 1) På ett hiskligt sätt.

Lejonet ryler h. Han framför h. i Frankrike. — Syn. Se *Förskräckligt*. — 2) (fam.) Se *Fasligt*. *H. stor*, ful. — Skrifves äfv. *Hiskeligt*. — Syn. Se *Ganska*.

HISNA, h'isna (uttalas of somliga h'issna), v. n. 1. 1) Fattas af en plötsligt påkommen yrsel, såsom då man står på kanten af ett brådjud, eller äfven vid någon förlärlig anblick. *Den, som h-r vid brädden af en afgrund, kan lätt falla ned*. — 2) (fam.) Se *Häpna*, *Förfasa* sig. *Jag h-r, när jag tänker på den fara, som jag med knapp nöd undkommit*. — *Hissnande*, n. 4.

HISNELIG, a. 2. (löga brukl., skämtv.) Så beskaffad, att man kan hisna vid tanken derpå.

HISSA, v. a. 1. Med tillhjälp af ett blocktyg upplyfta en tyngd. *H. in* och *af varor på ett fartyg*. *H. ankare, segel*. *H. néd, upp*, se *Nedhissa*, *Upphissa*. — *Hissande*, n. 4.

HISSEBLOCK, n. 3. Se *Block*, 2.

HISSEJUL, n. 3. Hjul till ett hissverk.

HISSMASKIN, h'issmaschi'n, m. 3. Se *Hissverk*. [-machia, -maschiu.]

HISSTÄG, n. 3. Tåg, hvarmed hissnig sker.

HISSVERK, n. 5. Mekanisk inrättning med hjul och blocktyg till tyngders upplyftande.

HISTORIA, historia, f. 3. pl. — *rier*. (gr.) A) (utan plur.) 1) Sann berättelse om människoslägtets, ett folks, en nations, ett större ell. mindre samhälles öden, antingen för hela deras kända tillvaro eller blott för en del deraf. *Allmän h.*, se *Verldshistoria*. *Speciel h.*, som handlar blott om någon viss nation, stat, o. s. v. *Gamla h-rien*, som sträcker sig ifrån början af den kända historiska tiden till vestra romerska rikets fall, år 476. *Medeltidens h.*, från nämde tid till Reformationen. *Nyare h-rien*, från Reformationen till innevarande tid. *Bibliska h-rien*, som handlar om de händelser, hvilka i bibeln omtalas. *Romerska, grekiska, svenska h-rien*. Bildar sammansättningarna *Verldshistoria*, *Kyrkohistoria*. — Syn. *Hälder*, *Annaler*, *Tidböcker*. — 2) Berättelse om minnesvärda händelser, som vort hela folk och samhällen. *Trettioåriga krigets h.* *Franska revolutionens h.* — 3) Berättelse om vetenskapers och konstens utveckling ifrån deras början till innevarande tid eller blott för en viss period. *Vetenskapers och konstens h.* *Litteratürens, matematikens, handverkens h.* Ingår i sammansättningen *Litteraturhistoria*. — 4) (i bestämd form) a) Kunsken om människoslägtets öden; äfv. i allmänhet: arbeten, som derom handla. *Studera h-rien*. *Läsa h-rien*. *Vara väl hemmastadd i h-rien*. *En kurs i h-rien*. *Professor i h-rien*. — b) Brukas som motsats till *label* eller *dikt* i allmänhet. *Fabeln, sagan, myten och h-rien*. *Denne romanförfattare har förskönat h-rien genom inflytande af romantiska dikter*. — 5) Berättelse om enskilda personers händelser, mer eller mindre minnesvärda. *Han berättade mig hela sin h.* *h-rien om sin kärlek*. *Tvenne älskandes h.* — 6) Beskrifning öfver alla slags naturföremål, såsom djur, växter, mineralier. I denna bemärkelse brukas vanligen *Naturhistoria*. — B) (med plur.) 1) Berättelse om någon särskilt märklig händelse. *Jag vill berättat er en liten h.* *En rolig, komisk, tragisk, minnesvärd, skändlös h.* *Denna kvinna kän-*

ner alla stadens h-rier. — Bilder sammansättningen *Svallerbistoria*. — 2) a) Diktad berättelse. — b) Dikt, lögn, osanning. *Det är bara en h.* *bara h-rier*, *bara dumma h-rier*. *Head är det för h-rier?* hvad är det för prat? — Har sammansättningen *Lögnhistoria*.

HISTORIEBOK, historiebók, f. 3. pl. — *böcker*. 1) Bok, som handlar om historiska händelser. — 2) Bok, som innehåller berättelser till tidsfördrif för den läsande allmänheten.

HISTORIEMÄLARE, m. 3. Mälare, som utslutande egnar sig åt historiemålningen.

HISTORIEMÅLNING, f. sing. (alltid i best. form) Det slag af målarkonsten, som framställer bestämda historiska eller historien tillhöriga händelser och personer.

HISTORIEKRIBENT, historieskrifb'ent, m. 3. Se *Historieskrifvare*.

HISTORIEKRIFVARE, m. 5. En, som författat ett eller flera historiska arbeten. — Syn. *Historieskribent*, *Historikus*, *Historiograf*, *Häfdatecknare*.

HISTORIEETT, h'istori'ett, f. 3. Liten glädigt berättelse.

HISTORIK, histårk, f. 3. Kort och enkel berättelse om händelser i deras sammanhang och med dithörande omständigheter.

HISTORIKER, historik'r, m. 5. eller

HISTORIKUS, historikuss, m. plur. *historici* och *historiker*. En, som är väl hemmastadd i historien; äfv. forskare i historien, författare af skrifter i historiska ämnen; se äfv. *Historieskrifvare*. — Skrifves äfv. *Historicus*.

HISTORIOGRAF, historiågraf, m. 3. Se *Historieskrifvare*. [-graph.]

HISTORISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på historien. *H. stil*. *H. roman*, *teaterpjäs*, hvilkas ämnen äro hämtade ur historien. *H-a tiden*, den tid, för hvilken historia gifves (i motsats till *Fabeltiden*). — 2) I historiens annaler fräjdad. *Ett h-t namn*. — 3) Som i ett eller annat afseende blifvit omnämnd eller kommer att omnämnas i historien. *En h. person*. — 4) Verkligt sann. *Detta är h-t*, har verkligen passerat. *Grunden för denna roman är h.*

HISTORISKT, adv. 1) På historiskt sätt, utan främmande prydnader. *Berätta en sak h.* — 2) Enligt i öfverensstämmelse med historien. *Enligt fabeln, lefde Dido på Aeneas' tid, men, för att tala h., läg en tidrymd af flera sekler emellan dem begge*.

HISTRION, histrion, m. 5. 1) (hos Romarne) Skådespelare i allmänhet. — 2) (nu) Gycklare, komediant.

HIT, adv. Till detta ställe. *Kom h. Kasta ögonen h.* *Ända h.* *H. bort*, *h. fram*, *h. in*, *h. ned*, *h. upp*, *h. ut*, *h. öfver*. *H. intill*, *h. intills*, se *Hittintill*, *Hittintills*. *H. och dit*, både till det ena och andra stället. *Gå, löpa h. och dit*. (Fig.) *Prata h. och dit*, äro om det ena och äro om det andra. *Tänka h. och dit*, vända sina tankar än åt det ena, än åt det andra hållet. *H. och dit* brukas äfv. ofta i vardagstal med ett verb, upprepat ifrån en annans tal, för att uttrycka en känsla af harm, t. ex.: *Du borde resa, för att slå ifrån dig sorgerna*; *jag har tusen gånger sagt det*. *Resa mig hit och resa mig dit*, *jag är ju icke i stånd att komma ifrån*. *En h.*, *en dit*, den ene till det stället, den andre till ett annat, t. ex.: *Den ene löper h.*, *den andre dit*. *Än dit*, *än dit*, än till det ena, än till det andra stället, t. ex.: *Springa än h. än dit*.

(Fam.) *Stäck inte h.*, akta er att gå, komma hit; låt bli att försöka det, väga det icke. *Hugg inte h.*, akta er att hugga, stå till mig, såsom ni hotar. — *Hål* bildar med en mängd verber och nomina sammansättningar, hvilka af sig själva förstås och äro, med några undantag, enahanda med de under *Dit* uppräknade.

HITFÖRVÄNTA, hi'förvänta, v. a. 1. Vänta, att någon skall komma hit. *Han h-s i morgon.*

HITHÖRANDE, a. 1. Som bör hit. *H. ämnen.*
HITINTILL, hi'tintill o. hi'tintill, adv. Intill detta ställe. *H. skall du gå, men icke vid dora.* — Skrifves äfven *Hit intill*.

HITINTILLS, hi'tintills o. hi'tintills, adv. Se *Hittills*.

HITOM, hi'tamma o. hi'tamm, prep. På denna sidan om. *En h. staden belägen by.* — Adv. På denna sidan. *H. belägen.*

HITTA, v. a. 1. 1) Påfåna något förlorat eller något, som ingen förut vetat af. *Han har h-t det förlorade.* *H. en skall.* (Fam.) *H-t för det köpet*, ytterst billigt pris. *H. igen*, återfåna. — *H. på*, finna, påfåna, uppfåna, t. ex.: *H. på ett medel, en god utväg.* *H. på råd.* *H. på gåtan, ordet till gåtan*, finna gåtans mening. *Vi h. väl på något*, det lyckas oss väl att upplänka något. Se f. ö. *Påhitta*. — *H. upp*, se *Upphitta*. — *Syn.* Se *Finna*. — 2) Träffa. *H. målet.* *H. någon med bollen.* (Neutralt) *H. på fläck*, träffa skottfläcken; (fig.) träffa alldeles riktigt. (Fig. fam.) *Jag h-r honom väl*, kommer väl i tillfälle att vedergälla honom. — *Syn.* Se *Träffa*. — 3) *H. vägen*, eller: — *V. n.* Känna vägen. *H. till Rom.* *Han h-r icke dit.* *H. öfverallt i huset.* *H. fram till ett ställe.* *H. igenom skogen.* *H. i'n, ned, tillbaka, upp, åt*, känna vägen in &c.

HITTEBARN, hi'ttebarn, n. 8. Utsatt barn, som af någon blifvit hittadt och upptaget.

HITTEBARNSHUS, n. 8. Inrättning, der hittebarn inutagas till vård.

HITTEGÖDS, n. 8. Sakor, som blifvit hittade.

HITTELÖN, f. 8. Vedergållning enligt lag för den, som hittat en förlorat sak.

HITTIG, a. 2. (fam.) Se *Fintlig*.

HITTILLS, hi't-tills o. hi't-tills, adv. Intill denna tid. *H. hafver Herren nådeligen hulpit oss.*

HITTORD, hi'tt-örd, n. 8. Väl påhittad ord, qvickt, träffande, dräpande infall.

HITTFÖR, v. a. 2. Som har godt om hittord.

HITVÄG, m. sing. Resa, färd, vandring, segling &c. till detta ställe. Brukas endast i bestämd form, i adverbiala uttrycket: *På h-en*, under resan &c. hit. — *Syn.* *Hitresa*, *Hitfärd*, *Hitvandring*, *Hitgång*, *Hitssegling*.

HITÄT, hi'tät, adv. 1) Åt detta håll, åt denna sida. Åt detta väderstreck. *Gå h., så hittar ni rätt.* *H. skall ni gå.* *Stället ligger h.* — *Syn.* *Häråt*. — *Int.* (hit't) *Tillrop*, för att befälla eller underrätta någon, att han bör begifva sig åt detta håll. *H! h!*

HITÖFYER, hi'töfy'r, adv. Öfver till detta ställe. *Så snart sjön lagt och kan lövas, väntar jag dig h.*

HIVA, v. n. 1. (sjöL.) 1) Medelst spakar kringvrida ett gång- eller bråspel. — 2) Kasta någonting, såsom t. ex. lodet vid lodning. — *Hivande*, n. 2.

HJELM, jällm. m. 2. 1) Fordom brukligt försvarsvapen, som täckte hufvud och hals, vanligtvis äfven försedt med ett galler för ansigtet

(Hjelmgaller, Visir), hvilket efter behag kunde fällas ned eller lästas upp. Under medeltiden, fick h-en bäras endast af riddare och deras likar. *Öppen, slutet h.*, med öppet, slutet visir. — 2) (bot.) Öfre läppen på läppformiga blommor, om den är hväld öfver ståndarna. — *Se. H-formig.* — *prydnaad.*

HJELMBAGGE, m. 2. pl. — *baggar.* Se *Sköldbagge*.

HJELMBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Fjäderbuske på en hjälm.

HJELMFÄGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Fågel i Brasilien, af Sparfågellarnes ordning, stor som en kråka, svart, med blå, naken hals och en halfklotformigt sammanböjd fjädertofs. Cephalopterus ornatus.

HJELMGALLER, n. 8. Galler på en hjälm till skydd för ansigtet.

HJELMKRUS, n. 8. Ett svampslägte. *Lo-phium*.

HJELMTÄCKE, n. 4. (herald.) Prydnad, i form af ett täckelse, som hänger ned å ömse sidor af hjälmen på en vapensköld.

HJELP, jällp, f. sing. 1) Det, som göres, gifves, lemnas åt någon, hvilken är stadd i nöd, fara, behof, någon svår belägenhet, eller som ej utan andras medverkan kan göra, företaga, lyckas i något, för att afslåna faran, undandröjja eller lindra behofvet, eller på det han må vinna sin åtsigt. *Stor, god, mycken, liten, betydlig, snar, sen h.* *Genom min, din, hans h.* *Utan någons h.* *Med Guds h.* *Komma, skynda någon till h.* *Finna, få h. hos, af någon.* *Skaffa någon, sig sjelf h.* *Taga någon, något till h.* *Röpa om, på, efter h.* *Kalla till h.* *Gifva en något till h.* *på en resa.* *Vara någon till mycken h.* *Det är mig till mycken h.* *icke veta sig någon h.* *icke veta någon utväg till hjälp, räddning.* *Här är ingen h.*, kan ingenting hjälpa. — *Syn.* *Bistånd*, *Biträde*, *Handräckning*, *Handtag*. — 2) Person, som biträder en annan i något. *Evem har han till h.?* *Herr N. är hans h.* — *Syn.* *Biträde*, *Hjelpare*, *Medhjelpare*, *Hjelpreda*. — 3) Se *Hjelpmedel*. *En god h. emot tandvärk*. — 4) Fordom bruklig benämning på vissa gårdar, såsom Begravnings-, Byggnings-, Krigshjelp, m. fl. — *H-er*, f. 5. pl. (ridk.) Benämning på hand och ben, när man rider, samt tömmar, röst och piska, när man kör.

HJELPA, v. a. 2. o. 3. Impf. sing. *Hjelp* och *Hjälp*; pl. *Hjelp* och *Hjälpo*. Imper. sing. *Hjelp*; pl. *Hjelpen*. Sup. *Hjelp* och *Hjulpit*. Part. akt. *Hjelpande*; part. pass. *Hjelp* och *Hjulp*. 1) Göra, gifva, lemna hjälp. *H. någon*, som är i nöd, i fara, betryckt, behof. *H. någon ur en svår förlägenhet.* *H. någon att hoppa öfver ett dike.* *H. någon att arbeta ell. i hans arbete.* *Han har blifvit hulpen.* *Han står ej åt h.* *H. någon af hästen*, att stiga af hästen. *Dermed är jag icke hjälpt ell. hulpen*, dermed kan jag icke vara nöjd. *H. till rätta*, se *Tillrättahjelpa*. *Gud h-pe honom, dig, er, oss!* *Så sant mig Gud h-pe!* ell. *så sant mig Gud h-pe till lif och själ!* högtidligt och edligt betydande, att något, hvad man sagt, uppgifvit, omvittnat, är sanning. *Quid h-pe!* säges, när någon nyser. (Detta talesätt daterar sig ifrån Digerdöden, då stark nysning var ett dödsstecken.) — *H. af:* a) Hjelpa att aftaga, t. ex.: *H. någon af kläderna, kappan, skorna, stötlarna.* — b) *H. någon af med:* hjälpa någon att göra sig af med, befria någon ifrån, t. ex.: *H. någon af med en*

tryckande olägenhet, en flende. — *H. bort, fört, från*, se *Borthjelpa*, &c. — *H. i'n, ned, undan; under, upp, åt, öfver*, se *Inhjelpa*, &c. — *H. någon förbi ett förtigt ställe, igenom ett pass*, att komma förbi &c. *H. någon i säng, i vagnen*, att komma i säng, stiga i vagnen. — *H. på:* a) Hjelpa att påtaga, t. ex. *H. någon kläderna* på ell. *h. någon på med kläderna.* *H. någon på med en börd.* — b) Hjelpa att uppstiga på. *H. någon på hästen.* *H. någon till något*, se *Förhjelpa*. — *H. till*, vara någon till hjälp att göra något, t. ex.: *Du har brädt, ser jag; jag skall h. till, så går det fortare.* *Han har hulpit till att störa honom.* Älv. *Tillhjelpa*. — *H. tillbaka*, hjälpa att komma tillbaka. — *H. ur vagnen, ur en ledsamhet*, att komma ur &c. — *H. åstad*, hjälpa att komma åstad, sätta i fart, i gång. — *Syn.* *Vara behjelpig*, *Bispringa*, *Bistå*, *Lemna*, *gifva*, *göra hjälp*, *bistånd*, *Biträda*, *Gifva handräckning*, *ett handtag*, *Assistera*. — 2) *Vara till nytta*, *båta*, *tjena*; *bota*. *Det h-per mig icke.* *Detta medel skall nog h. den sjuke.* Brukas oftest absolut, t. ex.: *Detta medel h-per för, emot frossan.* *Det h-per till ingenting.* *Förmaningar h. ej.* *Det h-per icke, älv.* (fam.) *det får lof att ske, med eller emot (er, din, hans &c.) vilja.* *Hvad h-per det?* hvartil tjänar det? *Det får icke h., det skall ske*, kostar hvad det vill eller huru svårt, plågsamt, mödosamt det än må vara, så måste det ske. *Det h-per till, åt, det bidrager.* — 3) *Afhjelpa*, *ändra*, *godtgöra*. *Det står ej att h., det kan ej h-s*, kan ej ändras. *Jag att ej h. det.* *Jag vet ej, huru jag skall h. det.* — 4) (fam.) a) *Drifva*, *jaga*, *köra*. *Tig, annars h-per jag er på dörrn, utför trapporna.* — b) *Piska upp*, *tukta*. *Vända strax, annars skall jag h. dig.* — *H. sig*; v. r. o. imper. 1) Sjelf göra utväg, skaffa råd, bereda sig hjälp, verkställa, utföra något, utan annans biträde. *Hjelp dig sjelf, så hjälper dig Gud.* *H. sig till*, se *Förhjelpa sig till*. *H. sig ur en förlägenhet, en knäpa.* *H. sig upp i sadeln.* — 2) (fam.) *H. sig*, *h. sig fram ell. igång*, så godt man kan, ej utan möda, bekymmer och svårigheter framlefvä sin tid, skaffa sig uppehälle, rädda sig ur en fara, reda sig ur en förlägenhet. *När man ej är rik, h-per man sig fram med hushållning.* *H. sig fram med sagra ord, med osanningar.* *H. sig med*, halva nog af, vara tillräckligt betjent med, t. ex.: *Jag h-per mig med det jag fått.* — *Syn.* *Behjelpa sig*. *Taga sig fram*, *Draga sig fram*, *Frakta sig*. — 3) (fam. impersonell) *Det h-per sig*, det går an, är temmeligen bra, någorlunda tillräckligt; man kan dermed hjälpa sig. — *H-s åt*, v. d. Gemensamt hjälpa till med något. *De h. åt att äta upp honom.*

HJELPANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon hjälpes (hem. 1).

HJELPARE, m. 8. — *PERSEA*, f. 4. En, som hjälper. *En h. i nöden.* — 2) Se *Medhjelpare*.

HJELPBEBÖFVANDE, a. 1. Som behöfver hjälp. — Brukas älv. substantivt: *En h.*

HJELPBORG, m. 2. (skepp.) Borg på underräna, smäckrare än den egentliga borgen.

HJELPFLAG, f. 1. Flagg, hissad på ett fartyg, genom hvilken andra fartyg kallas till hjälp.

HJELPHUS, n. sing. *Gå i h.*, ogentligt uttryck, som betyder: gå som hjälphustru.

HJELPHUSTRU, f. 8. pl. — *hustrur*. Gift qvinnor, som hjälper till i främmande hus med

hvarjehanda hushållsbestyr, såsom skura, tvätta, m. m. d.

HJELPHÄR, m. 2. Krigshär, som sändes ett land, en furste till hjälp emot en flende.

HJELPKÄRL, m. 2. Karl, som är legd att hjälpa till med hvarjehanda förefallande bestyr eller arbeten.

HJELPKÄLLA, f. 1. Något, hvarifvån man hämtar hjälp. *En författare behöfver ofta många h-lor.* — *Syn.* *Hjelpreda*.

HJELPKÄRING, f. 9. Äldre qvinnor, antingen gift eller ogift, som mot betalning hjälper till i främmande hus med hvarjehanda hushållsbestyr, såsom skura, tvätta, m. m. d. Säges älv. i värds-löst eller föraktligt tal om en ung Hjelpustru.

HJELPLEDA, v. a. 2. Se *Handleda*.

HJELPLEDNING, f. 2. Se *Handledning*.

HJELPLIG, a. 2. Som man kan hjälpa sig med, temmelig. *En h. förtjenst, vinst, frukost.* — *Syn.* *Temmelig*. — 2) (fam. skämtv.) *Duggig*. *H. tuktan, oga.* — *Syn.* Se *Duggig*.

HJELPLÖS, a. 2. Utan hjälp. *H. i tillstånd.*

Doktor H., skämtsam benämning på en doktor, som föga förstår sig på sin konst.

HJELPLÖSHEIT, f. 3. Hjelplost tillstånd.

HJELPMEDEL, n. 8. Medel till hjälp. *Utan nödiga h. kan ingenting lyckas.* — *Syn.* *Hjelp*, *Hjelpreda*, *Hjelpkälla*.

HJELPPREST, m. 8. Prest, som biträder en pastor i dess embetsstället. Kallas äfven Pastors-adjunkt eller blott Adjunkt.

HJELPREDA, f. 1. 1) *Hvad som tjänar till hjälp att reda sig ur en svårighet.* *En författare behöfver goda h-dor*, goda böcker, skrifter att rådfråga, vid förefallande behof. — *Syn.* *Hjelpkälla*. — 2) (fam.) *Hjelpare*, *medhjelpare*, *biträde*.

Han har i denne man en god h.

HJELPREDA SIG, v. r. 2. (fam., föga brukl.) Hjelpa sig fram.

HJELPSAM, a. 2. Som gerna går till handa med hjälp. *En h. man.* *Vara h. emot någon.* *Räcka någon en h. hand*, hjälpa honom.

HJELPSAMHET, f. 8. Egenskapen att vara hjälpsam. *H. är en dygd, som ej finnes hos alla.*

HJELPSAMT, adv. På ett hjälpsamt sätt.

HJELPSÄG, m. 8. Se *Lemna*.

HJELPSTAG, jä'lpstagg, n. 8. (sjöv.) Smäckrare stag, som nyttjas på örlogs- och större handelsfartyg till hjälp för de fasta under- och stängstagen.

HJELPSÄNDNING, f. 2. Sändning af hjälp, vare sig trupper, penningmedel eller annat.

HJELPTRUPPER, m. 8. pl. Trupper, som sändas någon till hjälp.

HJELPVERB, jä'lpv'rrb, ell. **HJELPVERBUM**, jä'lpv'rrbum, n. pl. — *verber* o. — *verba*. (gram.) Verb, som nyttjas att bilda åtskilliga tempora för de egentliga verberna, t. ex. *Må*, *bära*, *löra*, &c.

HJELPVETENSKAP, f. 8. Vetenskap, som tjänar till hjälp för en annan.

HJELTE, jällte, m. 2. pl. — *lar*. 1) Man, som gjort sig berömd för ett utomordentligt mod, stora krigsbräder, eller med ära genomgått högst farliga och svåra äfventyr. *Alexander d. Store*, *Carl XII*, *Herkules* och *Starbather* voro alla h-lar. *Liadens*, *den nordiska sagans h-lar*. *Då som en h.* *Han är vår tids h.* *H-n i ett poem*, en roman, o. s. v., förnämsta personen dert. (Fam.) *H-n i ett äfventyr*, den, som dert spelat hufvudrollen. (Fig. fam.) *Ni är hans h.*

föremålet för hans beundran. *En h. i att dricka, en dryckeskåpe. — 2) Se Heros, 1. — Ss. H-ték, -skara.*

A nm. *Hjelte* bette i fornspråket *Hvaid*, hvilket af tre anses såsom part. pass. af *Hvita*, priså, berömma, således d. s. s. en fräjdstor man.

HJELTEANDA, jälfteända, f. sing. Sådana tänkesätt, som utmärka, anstå en hjelte.

HJELTEBEDRIFT, f. 3. Sådant bedrift, som berättigar till namnet hjelte. — *Syn. Hjeltebragd, Hjelteodat, Hjelteverk, Hjeltevärf.*

HJELTEBRAGD, f. 3. eller

HJELTEDAT, m. 3. Se *Hjeltebedrift*.

HJELTEDIKT, f. 3. Den art af dikten, som besjänger stora hjeltar och deras bedrifter. Kallas äfv. *Epopé, Epos.*

HJELTEDEYGD, f. 3. Sådant dygd, som tillhör, utmärker hjeltar.

HJELTEDÖD, m. sing. Död, som träffar någon vid utförandet af en hjeltebragd.

HJELTEFOLK, n. 3. Hjeltefölk, utmärker folk.

HJELTEKRAFT, f. 3. Kraft, som utmärker en hjelte.

HJELTEMOD, n. sing. Mod, tapperhet, som tillhör, utmärker en hjelte.

HJELTEMODIG, a. 2. 1) (om person) Begäfvad med hjeltemod; som visat prof på hjeltemod. — 2) (om sak) Som röjer, utmärker, tillkännagifver hjeltemod. *En h. handling. — Syn. (för begge bem.) Heroisk.*

HJELTEMODIGHET, f. 3. Se *Hjeltemod*.

HJELTEMODIGT, adv. På ett hjeltemodigt sätt, med hjeltemod. *H. försvara sitt land.*

HJELTEQVINNA, f. 4. Hjeltemodig qvinna.

HJELTERIK, a. 2. (föga brukl.) Rik på hjeltar. *Ett h-t land.*

HJELTESAGA, f. 1. 1) Saga, som handlar om händelser, hvilka tilldragit sig i ett folks hjeltetid. — 2) *H-n*, sagokrets, som framställer ett folks hjeltetid.

HJELTESJAL, f. 3. Hjeltemodig själ.

HJELTESPRÅK, n. sing. Sådant språk, som anstår hjeltar.

HJELTESÅNG, m. 3. Sång, hvari en hjeltes öden och bedrifter omtalas.

HJELTETID, m. sing. Tid i världens eller ett folks historia, som varit särdeles rik på hjeltar. *Sveriges h. börjades med Gustaf II Adolfs regering och ändades med Carl XII:s död. — Syn. Hjelteålder.*

HJELTEVERK, **HJELTEVÄRF**, n. 3. Se *Hjeltebedrift*.

HJELTEÅLDER, m. sing. Se *Hjelteetid*.

HJELTINNA, f. 4. Hjeltemodig qvinna. *H-n i en roman, teaterpjäs, o. s. v., qvinnan, som deruti spelar hufvudrollen.*

HJERNA, järna, f. 4. En i hufvudskålen innesluten, merig, lös, dels hvit, dels gråaktig massa, bestående af tvänne delar: *Stora h-n*, belägen framtilt, och *Lilla h-n*, som hör sitt läge baktilt. (Fig. fam.) *Hafva ingen h., dålig h., klemt förstånd. — Ss. Hjernmassa.*

A nm. I folkspråket siges vanligen *Hjerne* (m.), hvilket är ordets ursprungliga form.

HJERNBRAND, m. sing. Se *Hjerninflammation*.

HJERNBRÄCK, n. 3. (med.) Bräck i hjernan.

HJERNFEBER, m. 2. pl. — febrar. Se *Hjerninflammation*.

HJERNFETT, n. sing. (anat.) Fett, som finnes i hjernan. *Man har upptäckt fem olika arter af h.*

HJERNHINNA, f. 4. (anat.) *Hinnå*, som omgiver hjernan. *H-norna äro tre: Hårda h-n, spindelväfshinnan och äderhinnan.*

HJERNINFLAMMATION, järn---tschön, f. 3. (med.) Ett slags svår sjukdom, härrörande deraf, att hjernan blifvit inflammerad.

HJERNKAMMARE, m. 2. pl. — kamrar. (anat.) Benämning på trenne kaviteter i hjernan, *Stora H-rarne* och *Lilla H-n*.

HJERNKLÖS, a. 2. 1) Som är utan hjerna. — 2) (fig.) Utan förstånd, med klemt förstånd.

HJERNLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara hjernlös.

HJERNMERG, m. sing. (anat.) Den lösa, dels hvita, dels gråa, merigga massa, som utgör själva hjernan.

HJERNSPÖKE, n. 4. (fig.) Inbillad fara, inbillad ond, inbillningsfoster. — *Syn. Se Villa.*

HJERNSUBSTANS, järnsustans, m. sing. (anat.) Det ämne, som utgör själva hjernan. — *Syn. Hjernmassa, Hjernmerg.*

HJERNSYSTEM, järnsystäm, n. 3. (anat.) Sammansättningen af alla till hjernan och ryggmergen hörande delar.

HJERNVILLA, f. 4. Ville, irring, försröskad genom inbillningskraften. — *Syn. Se Villa.*

HJERPE, järpe, m. 2. pl. — par. Slägte af Hönstfåglarna; till färgen gråbrun, strupen hos hanen svart, hos honan rostbrun. *Tetrao Tetrix.*

HJERPHÖNA, f. 4. Honan af hjerpstädet.

HJERTA, järta, n. 4. 1) a) En under bröstbenet belägen, päronformig, ihålig, stark muskel, som ifrån lungorna emottager det der syrsatta blodet och utsprider det till hvarje punkt i kroppen, hvarifrån det genom blodådrorna återledes till densamma. Sages både i fråga om människor och djur. *En människas h. H-t hos en oxe, Ett lejon, en fågel. H-t slår, klappar, bullar. Blifva skjuten genom h-t. Så länge mitt h. slår, så länge jag lever. — b) (i utsträckt mening) Den del af bröstet, der hjertats slag låta känna sig. *Trycka någon till sitt h. Lägga handen på h-t. Dära en kärlekspart under sitt h. — Syn. Bröst. — 2) (fig.) a) Brukas i mening af sätet för känslan och passionerna hos människan. *Hans h. är krossadt af sorg. Hafva förtviflan i h-t. Ett h., fullt af hat, bitterhet, agg. Mitt h. darvar af glädje. Beveka ens h. Mitt h. blödde vid denna syn. Dessa ord genomborrade hennes h. H-ts fröjder, lidanden, sår, bekymmer. Hafva något på h-t, hafva något som oroar, aggar, bedröfvat; äfv. hafva en önskan, något som man vill meddela, yppa, framföra, bedja om, o. s. v. *Lägga en något på h-t, på det bevekligaste uppmana en till något. Det ligger mig om h-t, det väcker mitt lifliga deltagande, jag önskar det högligen. Det går mig till h-t, rörer mig djupt, väcker mitt medlidande. Utgjuta sitt h. för någon, yppa sina tankar, och känslor för honom. Det gick af h-t, var uppriktigt. Det skär mig i h-t, det bedröfvat mig på det högsta, det grämer mig. Tala till h-t, på ett bevekande sätt. — Syn. Sinne, Själ. — b) Brukas äfv., för att beteckna själens drift till välvilja mot andra, yttrande sig i vänskap, tillgifvenhet, kärlek, ömhet. *Han förstod att vinna alla h-n. En väns, en faders, en makes, en moders h. Vinna, äga en qvinnas h., kärlek. Gifva någon sitt h. och sin hand. Ett troget h. Ett h., brinnande af kärlek. Mitt h. tillhör dig för alltid. Hafva ett ömt h. Förlora sin älskarinnas h. Älska*****

*någon af allt sitt h. Fästa sitt h. vid någon, fatta varaktig tillgifvenhet, vänskap, kärlek för någon. Af h-t, of h-t gerna, af allt h., gerna, mycket gerna. — c) Höljelse, begär, Fästa sitt h. vid något, fatta mycken höljelse för, intagas af begär efter något. *Jag hade h. att slå honom vid örat, god lust att . . . — d) Människans vilja, såsom varande antingen god eller ond. *Hafva ett godt, elakt h., vara välvillig, illvillig emot andra människor. Ett adelt, förträffligt, medlidansmt, känslöfullt h. Hårdt, grymt, känslöst h. Jag hade icke h. dertill, jag kände för mycket medlidande att göra det; det skulle ångrat, smärtat mig för mycket att hafva orsakat en sådan sorg, ledsamhet. o. s. v. *Kan ni ha h. att . . . ?* vara nog hård att . . . ? Absolut säges äfv.: *Hafva h., ett godt, medlidansmt hjerta. — Bildar sammansättningarna Englahjerta, Tigerhjerta. — e) Själens innersta, dess hemligaste höljelser. *Gud pröfvat, ransakar h-n. Gud ser i h-t. Lösa i ens h. Tränga ända till djupet af ens h. Det gläder mig i h-t. Tala af h-t, uppriktigt. (Ordspr.) *Hvaraf h-t fullt är, derom talar munnen, man talar helst om det, som vanligen utgör ännat för ens tankar. — Syn. Själ, Sinne, Innersta. — f) Mod att trotsa faror. Brukas för denna bem. föga, utom i sammansättningarna Lejonhjerta, Harhjerta, samt i uttrycket: *Hafva h-t på rätta stället, vara modig, oförfärad. — g) Det innersta af något. *I h-t af riket. — h) Mitt h., mitt h. Lilla* brukas som smekord till en älskad person. — 5) Sages om vissa smycken, prydnader, som hafva formen af ett hjerta. *Ett h. af guld. Sammansättningsvis Guld-, Silfverhjerta. — Hjertans, gam. genitiv. Brukas i förtroligt tal, dels som adverb, dels som adjektiv, t. ex.: *H. gerna, mycket g. H. vacker, ful, dum, god, elak, trött, ganska vacker &c. H. kär, ganska älskad; Äfven (substantivt; gam., nu skämv.) älskarinna, t. ex.: *Din h-n är kär. H. glädje, fröjd, lust, hjertlig glädje &c. H. sorg, djup sorg. H. vän, innerligt afhållen vän. H. broder, hjertligt älskad broder. Af h. grund, på det hjertligaste, t. ex.: *Skralta af h. grund. — Ss. Hjertformig, -lik.***********

HJERTBLAD, n. 3. (bot.) 1) Benämning på hvart och ett af de första, närmast roten varande blad, som ligga färdigbildade i fröet till en växt och omedelbart derifrån uppskjuta. — 2) Se *Slåterört, Hjertört.*

HJERTBLADSTÄNGEL, m. 2. pl. — stänglar. (bot.) Växtdel i ett frö, som vid groningen utvecklar sig uppåt och böjer hjertbladen öfver jorden.

HJERTBLADSVÄXT, f. 3. (bot.) Växt, försedd med hjertblad.

HJERTBLÖD, n. o. m. sing. Blod, som finnes i hjertat på människa eller djur. (Fig.) *Vilja se ens h., vilja taga ättal honom.*

HJERTBRÄCK, n. 3. (med.) Hjertats onaturliga läge, då det genom en öppning på mellangärdet trängt ned i bukålan.

HJERTBULT, m. 2. Bult, som sammanhåller fram- och bakvagnen på ett fordon.

HJERTBÅR, n. 3. Orten. Convallaria biflora.

HJERTEGRYN eller **HJERTEKORN**, n. 3. (fam.) Smekord till en hustru, älskarinna eller ung flicka.

HJERTELÄG, n. 3. Se *Sinnelag*.

HJERTELIG, m. fl., se *Hjertlig*, m. fl.

HJERTER, järtrr, m. 3. 4) Benämning på de korta i en kortlek, som äro tecknade med röda

figurer, liknande hjertan. *Spela i h. Hvad är det i trum? H. — 2) Hvarje särskilt af dessa kort. En h. Många h. — Sammansättes med hvarje af dessa särskilda kort, t. ex. *H-åttå, -nå, -tia, -knekt, -dam, -kung, -äss.**

HJERTFRÄTANDE, a. 1. (fig.) I högsta grad smärtande, så att lifskrafterna deraf lida. *H. sorg.*

HJERTGRÖP, f. 2. 4) (anat.) Det ställe på människokroppen, der bröstbenet slutar, på ömse sidor omgifvet af de snedt nedgående bröstskotorua. — 2) (fig. fam.) Det innersta af hjertat. *Känna något ända in i h-n.*

HJERTHINNA, f. 4. Se *Hjertsäck*.

HJERTHJUL, n. 3. (urm.) Mellanhjulet i ett slagur.

HJERTINNERLIG, järtrinnerlig, a. 2. (fam.) Innerligt hjertlig.

HJERTINNERLIGHET, f. 3. (fam.) Innerligt hjertlighet.

HJERTKAMMARE, m. 2. pl. — kamrar. (anat.) Benämning på tvänne afdelningar i hjertat, *Höggra H-n*, ur hvilken blodet föres till lungorna, hvarifrån det återvänder till *Vänstra H-n*, ur hvilken det genom den stora slagådern, kallad Aorta, drives ut i hela kroppen, för att sedan genom blodådrorna återledas till högra hjertkammaren och änto börja sitt omlopp.

HJERTKLAPPNING, f. 2. Hjertats lifliga och kännbara klappande, försröskad af feber, starka passioner, sinnesrörelser, stark kroppsrörelse och besändande drycker. *Hafva h.*

HJERTKLÄMNING, f. 2. Svår ångslan, åtföljd af en obehaglig känsla i hjertat, försröskad deraf, att dess fria lifsverksamhet i mer eller mindre mån är hämmad.

HJERTLIG, a. 2. 1) Full af sann och uppriktig välvilja. *Han är mycket h. — 2) (om sak) Som går af hjertat, ganska liflig. *H-a välönsningar. Ett h-t hat. H. sorg, glädje, vänskap. — Skrifves äfv. Hjertelig.**

HJERTLIGEN, adv. Se *Hjertligt*.

HJERTLIGHET, f. 3. Sann och uppriktig känsla. *Med h. emottaga någon. Tala med h. Twifla ej på h-en af hans vänskap.*

HJERTLAGT, adv. Med hjertlighet, af hjertat.

H. Älska, häta. H. gerna. H. glad, nöjd, förgad.

HJERTLÖS, a. 2. Utan hjertia, känsla, medlidande. *En h. människa. Ett h-t handlings-sätt. — Syn. Se Känslöslös.*

HJERTLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara hjertlös. — *Syn. Se Känslöslöshet.*

HJERTMUSSLA, f. 4. Ett slags mussla, 5 tum lång, hjertformig, kultrig, slät, rödbrun. Iso-cardia cor.

HJERTNJUPEN, a. 2. neutr. — et. (fam.) 1) Sages om dep, som har ett ömt hjerta. *Lätt blir förälskad, rörd. Vara mycket h. Han är inte h. af sig, är hårdsmåt. — 2) Flat, eftergifven. *Var inte så h. mot honom. — 3) Som uttrycker, tillkännagifver hjertnjupenhet. *H-pna ord, blickar, måner.***

HJERTNJUPENHET, f. 3. (fam.) 1) Egenskapen, att vara hjertnjupen — 2) Ömma känslor, kärlighet.

HJERTPULSÅDER, f. sing. (anat.) Se *Aorta*.

HJERTQVAL, n. 3. Hjertfrätande qual.

HJERTROT, f. 3. pl. — rötter. 1) Hufvudrotten på ett träd. — 2) (fig.) Det innersta af hjertat. *Det skär mig ända in i h-n.*

HJERTRÖRANDE, a. 1. Som rörder hjertat, rörande, bevekande. — *Syn. Se Rörande. — Adv. På ett rörande, bevekligt sätt. Tala h.*

HJERTSKAKANDE, a. f. (fig.) Som skakar hjertat, djupt upprörder känslan. *En h. händelse.*

HJERTSKAKNING, f. 2. (fig.) 1) Känslornas våldsamma upprörande. — 2) Tillstånd, hvart den befinner sig, hvars hjerta blifvit uppskakadt.

HJERTSKOTT, n. 8. Skott på en växt, hvilket utgår från hjertbladen.

HJERTSKÄRANDE, a. f. Som skär en i hjertat, djupt rörande. *En h. anblick.* — *Syn.* Hjertslitande.

HJERTSKÖLD, m. 2. (herald.) Liten sköld i midten af en vapensköld. *Han för i h-en ett silfverlejon i blått fält.*

HJERTSLAG, n. 8. Benämning på flera af de inre delarna hos slagtdjur, sammantagna, nämligen levern, hjertat, mjelten och lungan.

HJERTSLITANDE, a. f. Se *Hjertskärande*.

En h. händelse.

HJERTSORG, f. 5. Hjertfrätande sorg.

HJERTSPRÅNG, n. 8. Konvulsioner hos barn.

HJERTSPÄNNING, f. 2. Väderspänningar i trakten af hjertgroppen, åtföljda af kort andedräkt, ångslan, o. s. v.

HJERTSTEN, m. 2. Mellansten i ett femstena rör.

HJERTSTOCK, m. 2. Stock, som driver ett hjulverk.

HJERTSTYNG, n. 8. 1) Plågsam känsla i hjertat, liksom af ett styng. — 2) (fig.) Något, som förorsakar en hjertfrätande sorg. *Geftva någon ett h.*

HJERTSTYRKANDE ell. **HJERTSTÄRKANDE**, a. f. Sägdes om sådana medel, hvilka genom kraftig retning hastigt förhöja lifskraften. *H. medel.*

HJERTSTYRKNING ell. **HJERTSTÄRKNING**, f. 2. Lifskraftens hastiga förhöjande genom der-till tjenliga medel.

HJERTSTÖT, m. 2. 1) Stöt i hjertat. — 2) (fig.) Plötslig händelse, som förorsakar en djup sorg.

HJERTSÅR, n. 8. (fig.) Något, som förorsakar en varaktig hjertsorg. *Hufva ett h.*

HJERTSÄCK, m. 2. (anat.) Den säck- eller pungformiga ämnna, hvaruti hjertat är inneslutet.

HJERTTRYCKNING, f. 2. Känsla af tryckning öfver hjertat.

HJERTUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* Smekord till en älskad person. — *Syn.* Hjerta, Hjertegryn, Hjertekorn, Skatt, Balsamin.

HJERTVAPEN, n. 8. Se *Hjertsköld*.

HJERTVÄDER, f. sing. En af de tre ådror, belägna på midten af armen, som vid åderfåtning öppnas, nämligen den inre, vanligen den tjockaste och ytligaste. Kallas äfv. Lungåder.

HJERTÄNGEST, m. sing. Se *Hjertängslan*.

HJERTÄLSKELIG, a. 2. Hjertligt älskad.

HJERTÄNGSLAN, f. sing. indef. 1) Ångslan, som åtföljer hjertats sjukdomar. — 2) (i allmänhet) Svår ångslan. — *Syn.* Se *Oro*.

HJERTÄNGSLIG, a. 2. Gripes af hjertängslan, tryckt af en svår oro. — *Syn.* Se *Orolig*.

HJERTÄNGSLIGHET, f. 3. Se *Hjertängslan*.

HJERTÖRA, n. 4. pl. — *öron.* Bepänning på tvenne bithag upptill på hjertat, *Högtra* och *Fenstra H.*

HJESSE, jässe, m. 2. pl. — *ssar.* (fig. och i poesi vanligtvis *HJESSA*, f. 1.) 1) Öfversta delen af hufvudskåten på en människa. — 2) (fig.) Det öfversta af något. *Bergens h-or.*

HJESSBEN, jässben, n. 8. (anat.) Benämning på de tvenne ben, som gifva hjesen dess form.

HJON, jon, n. 8. 1) (ursprungl.) Människa, person. *Han har många h. all föda.* *Onyttiga h.* — 2) Tjenare, arbetare. *Han har många h. i sin tjänst, i sitt arbete, ute på åkern.* — 3) Har sammansättningarna Arbets-, Tjenste-, Dagsverksjon. — 4) Gilt person. *Ett äkta h.*

HJONALAG, jonalag, n. 8. (af *Hjon*, bem. 5) Äktenskap. (I lagen) *Bygga h.*, ingå äktenskap.

HJORD, jord, m. 2. 1) Större hop af busdjur (nötboskap, får, getter, svin eller hästar), alla af samma slag och underhållna på samma ställe. *En h. af 100 kor, får, svin.* *Herden och h-en.* *Fakta, valla en h.* En betande h. (Fig.) *Christi h.*, den kristna församlingen. — Bildar sammansättningarna Boskaps-, Får-, Svinjord. — 2) Brukas äfv. i fråga om vissa vilddjur. *En h. af elefanter, af bufflar, gazeller, o. s. v.* — 3) Sages (fig.) om hvarje kristlig församling i bän-seende till dess själsörjare, betraktad såsom dess andliga herde.

Anm. *Hjörd* betydde i fornspråket en hop af 40 eller 12 nötkreatur.

HJORT, jort, m. 2. Släkte af de idislande djuren, med tjäta, icke släta horn, hanarne med runda, merendels greniga horn, honorna hornlösa. Cervus. Till detta släkte höra Kronhjort, Dof-hjort, Hestbjort, Ren, Elg och Rådjur, hvilka alla ses på sina ställen. *Nordamerikansk H.*, lik den europiska, men större. *Cervus canadensis.* — *Ss. H-bringa, -brunst, -hals, -hud, -hufvud, -hår, -jagst, -klöf, -köll, -kort, -lår, -spår, -stek, -svans, -träck, -lunga.*

HJORTHORN, n. 8. 1) Horn på en hjort. — 2) Raspadt horn af hjort, som begagnas till beredning af hjorthornsgelé, m. m.

HJORTHORNSBÄKELSE, m. 8. Bäkelse i form af hjorthorn.

HJORTHORNSGELÉ, jorthornsgelé, n. 8. Gelé, tillredt af raspadt hjorthorn med citron, socker, vin, kanel och ägghvita.

HJORTHORNSOLJA, f. 1. Svartbrun olja, med högst vidrig lukt, som simmer ofvanpå Hjorthornsspiritus, vid dess beredning.

HJORTHORNSSALT, n. 8. Ett slags salt, som afsätter sig ur Hjorthornsspiritus och användes både i medicinen och i kemiska fabriker.

HJORTHORNSSPIRITUS, jorthornsspiritus, m. sing. En obehagligt luktaende vätska, som fås, då hjorthorn förkolat. Användes i medicinen och i kemiska fabriker.

HJORTHUD, f. 2. Den ofrågnas huden af en hjort.

HJORTHUND, m. 2. Hund, dresserad till hjortjagt.

HJORTKALF, m. 2. pl. — *kalfvar.* Ung hjort, som ännu icke fått sin fulla växt.

HJORTKAMEL, jortkamél, m. 8. Ett slags djur i Amerika, liknande kamelen, men mycket mindre och svagare. *Camelus Guanaco.*

HJORTKO, f. 3. pl. — *kor.* Honan af hjortsläktet.

HJORTLÄDER, n. sing. Läder, beredt af hjortskinn. — *Ss. H-handske.*

HJORTLÄGER, n. 8. (jäg.) Ställe, der hjorten har sitt stånd.

HJORTNÄT, n. 8. (jäg.) Jagtnät, som begagnas vid hjortjagt.

HJORTPARK, m. 8. Val inbågndad större, med träd beväxt plats, der hjortar hållas instängda, för att vid tillfälle med lätthet kunna fångas för isätta vid ett hof, o. s. v.

HJORTRON, jortrån, n. 8. Det vålsmekliga båret af Hjortronbusken. — Kallas äfv. Multer, Multhår, Myrbär, Julhår, Snatron. — *Ss. H-syll.*

HJORTRONBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Liten buskväxt, i stora mossar, med rak stjälk, kryppande rot och hvita blommar; frukten kallas Hjortron. *Rubus Chamamorus.*

HJORTSJKUA, f. sing. Ett slags krämp, som angriper hästar, mindre ofta hundar och svin.

HJORTSKINN, n. 8. Se *Hjorthud* och *Hjortläder*.

HJORTSPRÅNG, n. 8. Språnget (ett ben) i hjortens hål.

HJORTSTIG, m. 2. Stig, upptrampad af hjortar, der de vanligen gå fram.

HJORTSVIN, n. 8. Djur af Idistarne, högt som ett rådjur, med knölig, gråbrun hud och lång svans med gråbrun tofs, långa, smala betar, de i ofra läften bågformigt uppstående som ett par horn. Finnes på Celebes och Moluckerna. *Sus Babirussa.*

HJORTTALG, m. sing. Den hvita, fasta, utsmälta telgen af hjort, som begagnas till salvor och plåster.

HJORTTRÖST, f. sing. Ört, som växer vid vatten, med rödlätta blommor och grenig blomvippa i toppen. *Eupatorium cannabinum.*

HJUL, jül, n. 8. Platt, cirkelrund maskin, som vrider sig omkring sin axel och derigenom frambringa, fortplantar eller lättar en rörelse. *H-et på en vagn, en spinnrock, en sporre. H. i ett vattenverk, en gear, ett ur.* *Fåra omkring som ett h. Föra på h., på hjuldon.* (Fig.) *Lyckans h.,* lyckans ostadighet, skifningar. (Ord-stäve) *Som femte h-et under vagnen,* till intet nyttig. *Stegel och h., se Stegel.* — *Ss. H-formig, -lik.*

HJULA, v. n. 1. Springa omkring i luften på händer och fötter som ett hjul.

HJULARM, m. 2. Från axeln af ett vattenhjul utgående arm, hvarvid hjulringen är fästad.

HJULAXEL, jülaxel, m. 2. pl. — *axlar.* Axel (bem. 5), hvaromkring ett hjul rörer sig.

HJULBENT, a. 1. Som har beggadera benen krökta utåt sidan.

HJULBOCK, m. 2. Underlag, hvarpå ändan af en hjulstock hvilat.

HJULBORR, m. 2. Borr till utborring af hjulbössor.

HJULBÄRARE, m. 8. Ett infusionsdjur, toppformigt, med tvenne hjullika, härkantade bibang nära munnen. Rotifer vulgaris.

HJULBÖSSA, f. 1. Det utborrade runda hålet på ett hjulsna, hvaruti hjulet vrider sig omkring axeln.

HJULDON, n. sing. Körredskap med hjul (till skilnad från slädar och källkar).

HJULEKRA, f. pl. — *ekrar.* (i sing. ursprungl. och rätteligen *Eker*) Se *Ekra*.

HJULFÖRE, se *Vagnsföre*.

HJULGÅNG, m. 2. Omkretsen af det rum, hvarin ett hjul löper omkring.

HJULHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Hake, hvarmed i svåra backar hjulet på en vagn hämmas, så att det icke löper omkring, utan släpar och slidedes saktar farten.

HJULHUS, n. 8. 1) Litet hus, som innesluter hjulen till ett vattenverk. — 2) Den plats emellan stommens begge bottnar i ett fiekur, der hjul och fjäder hafva sitt läge.

HJULKRANS, m. 2. Yttre kanten på ett vattenhjul, vid hvilken hjularmarna äro fästade.

HJULLINIE, f. 8. Se *Cykloid*.

HJULLÄS, v. 8. *H. till en bössa,* fordom brukligt bösslås med tandadt hjul af stål, hvilket medelst en slagfjäder sattes i hastig rörelse, då det genom friktion emot den tätt invid anbragta slintan antände slagkrutet.

HJULLÄSBÖSSA, f. 1. — *GEVÄR*, n. 8. Bössa, gevär med hjulläs.

HJULLÖT, jül-löt, m. 2. Benämning på hvardera af de särskilda krokiga trästycken, af hvilka ringen på ett vagnshjul eller kronsen på ett vattenhjul är hopfogad.

HJULMAKARE, m. 8. En, hvars yrke är att förfärdiga vagnshjul.

HJULNÄL, f. 2. Se *Hjuletpik*.

HJULPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Krökt jernpinne, nästan i form af ett S, som isättes vid ändan af en hjulaxel, för att ej hjulet må gå af axeln.

HJULRING, m. 2. Yttre ringen på ett vagnshjul, hopfogad af lötar.

HJULSKENA, f. 1. Benämning på hvardera af de jernskenor, hvarmed ringen af ett vagnshjul utikring besläs.

HJULSKÖ, m. 3. pl. — *skor.* En med en urhåkad ränna försedd pjäs af trä eller jern, som vid branta backar fästes under ett af hjulen på en vagn, för att saktta farten oföre.

HJULSKÄPVEL, m. 2. pl. — *skåflar.* Skåffel på ett vattenhjul, hvarmed vattnet undandrivnes, då hjulet är i gång.

HJULSKÄRNINGSMASKIN, m. 8. Se *Skärtyg*.

HJULSMÖRJA, f. 1. Smörja, hvarmed vagnshjul smörjas.

HJULSNAP, m. 2. pl. — *navlar.* Innersta delen af ett vagnshjul, hvarifrån ekarnas utgå till ringen.

HJULSPIK, m. 2. Stor, grof spik med bredt, flatt hufvud, som användes till skenorernas fästande på ringen af ett vagnshjul.

HJULSPÅR, n. 8. Spår af vagnshjul.

HJULSTOCK, m. 2. Stock, inlappad i midten af ett vattenhjul; och som med detta drivves omkring samt sätter ett vattenverk i gång.

HJULSTOL, m. 2. Se *Studel*.

HJULTAPP, m. 2. Tapp på en hjulstock; äfv. tapp på hjul utan stock.

HJULVERK, n. 8. Samteliga hjulen i ett vattenverk.

HMI int. Oartikuleradt läte, som framstöttes emellan tänderna, med tillsluten mun, och betecknar flerehanda sinnesrörelser; såsom: förvåning, öfverraskning, förundran, harm, ovilja, o. s. v.

HO? pron. inter. sing. oböjligt. Nyttjas som substantiv i stället för Hvem, mest i biblisk och predikostil.

HO, m. 2. Urhåkad stycke trä, antingen större, af en stock, eller mindre, till att deri slå vatten, drank, skulor o. s. v., åt kreatur.

HOAJ! häaj! Utrop till sjös, för att på afstånd väcka uppmärksamhet.

HOBÖJA, häbäja, f. 1. (pop. o. skämtv.) Se *Oboe*.

HOBÖIST, häbäist, m. 8. Se *Oboist*.

HOCUS POCUS, se *Hokus*.

HOF, hov, m. 2. pl. *hastvar.* I. Den born-artade beklädnaden på nedersta delen af vissa däggdjurs fötter, då den ej är klufven, t. ex. på hästar. *Full h., se Hofträng.*

HOF, hov, n. sing. oböjl. II. (af gamla ordet *Hofva*, passa, anstå) Hved som är passande och tillbörligt. *Utan allt h. Utan h. och mäta.*

HOF, häv, n. s. III. 1) (i fornordiska språket) Tempel. — 2) (nu) a) En regerande furstes omgifning och personliga tjänare. *Konungen, drottningen, ätföljd af hela stål h. Embets- eller tjänsteman vid hofvet. Hålla h. sades fördom om konungen, då han någon tid med sin omgifning vistades på ett ställe, der ortens inbyggare då infunno sig, för att få rättgångsmål afdömda, besvär afslupna, o. s. v. Brukas äfven nu, men i annan mening och alltid med tillägg af ett adjektiv, t. ex.: Napoleon höll ett lysande h., hade många hofjenare och utbreddes mycken ståt och prakt omkring sig. — b) Det ställe, der en regerande furste vistas. *På, vid hofvet. Vara befalld på hofvet. Gå till hofs. Vara vid hofvet.* hafva embete, tjent hos konungen personligen. — c) Regenten och hans råd. *Få en order ifrån hofvet. Han fruktar att missgäta hofvet. Stå väl vid hofvet.* — d) En furstes regering, kabinet, med afseende på förhållandena till utländska makter. *Ryska, svenska, engelska hofvet. Dessa trenne h. hafva kommit öfverens om all . . .* — 3) (under medeltiden) a) (i politiskt afseende) Erredag. — b) Större kongliga högtidligheter, såsom tonerspel o. d. — *Ss. H-bal, -betjening, -beljent, -etikett, -fest, -herre, -hushållning, -kansli, -kock, -konditor, -konservert, -musikus, -målarre, -rånker, -sed, -stall, -syssla, -tjänare, -tjänst.**

HOFARTIKLAR, m. 2. pl. Särskilt lag, som fördom var gällande för ordningen vid hofvet.

HOFBAGARE, hävbägar, m. s. Bagare, antagen att baka bröd för hovets räkning.

HOFBAGERI, n. s. Bageri, inrättadt i och för ett hofs räkning.

HOFBUSS, m. 2. (sam.) Hofman.

HOFCEEMONIEL, hävseremoniell, n. s. o. s. Ceremoniel, antaget vid ett hof.

HOFCEIRELL, hävserkell, m. 2. pl. — *circular.* 1) Sällskapskrets vid ett hof. — 2) H-n. de högre af hofpersonalen, som närmast omgifva fursten och hans familj.

HOFDAG, m. 2. Se *Courdag.*

HOFDÄM, hävdäm, f. 3. Fruntimmer, som tillhör en furstlig persons sällskapsomgifning, samt bor och spisar på slottet.

HOFDRÄGT, c. 3. Särskilt drägt, föreskrifven för de personer vid ett hof, som icke bära något slags uniform eller hof-livré.

HOFDRÄNG, m. 2. Fordom bruklig benämning på en del af de kongliga hustrupperna.

HOFEKONOMI, hävekonomi, f. 3. Lushållsväsendet vid ett hof.

HOFFOLK, n. sing. Personer, som äro anställda vid ett hof, jemte deras familjer. Brukas icke om lägre hofjenare.

HOFFRÖKEN, f. 2. pl. — *fröknar.* Ogift adligt fruntimmer, som för till en furstinns sällskapsomgifning, af lägre rang än hofdamerna.

HOFFURIR, hävfurir, m. 3. Hofjenare, som ombesörjer de till hofvet ankommande gästernas bekvämlighet, förkunnar gala och hofsorg, bjuder till hoffester, och har uppsigt öfver ordningen bland hof- och livrébetjeningen vid uppaktningar, o. s. v.

HOFFÖRGYLLARE, m. s. 1) Förgyllare, antagen att verkställa de till hans yrke hörande arbeten, som förekomma vid ett hof. — 2) (fig.) Person, som söker gifva vacker färg åt alla en regerings åtgärder.

HOFFÖRTÄRINGSLISTA, f. 1. Lista, upp-

tagande de dagliga utgifterna för förtäringen vid en furstes hof.

HOFGUNST, f. sing. Gunst, hvare en person står hos en regent eller någon af dess familj.

HOFHAMMARE, hövhammare, m. s. (af *Hof*, I.) Ett slags verktyg, som hofslagare begagna vid hästars skoning.

HOFHÄLLNING, hävhällning, f. 2. 1) (i äldre tider) En furstes vistande på ett ställe med sitt hof. *Hertigen hade sin h. i Nyköping.* — 2) Ett hofs underhåll. — *Ss. H-na-seder, uppslukar stora summor.*

HOFINKÖPARE, m. 3. Person, som har befattning att köpa in förnödenheterna för ett hofs ekonomi.

HOFINTENDENT, hävintendend, m. s. (i Sverige) Hofembetsman, som förestår kongl. museum. *Förste h.,* som har befattning med konungens ekonomi. — *Ss. H-sembete.*

HOFJERN, hövjern, n. s. (hofs.) Verkjern, att undersöka hofven på en häst vid smörstickningar.

HOFJUNKARE, m. s. Hofjensteman, hvars befattning isynnerhet är att skära för vid den kongliga tafveln.

HOFJÄGARE, m. s. Jägare, som har uppsigt öfver jagtparker, hvilka tillhöra ett hof.

HOFJÄGÄSTARE, m. s. 1) Hofjensteman, som har öfverinsende öfver jägeristaten vid ett hof. *Förste h.,* chef för kongl. hofjägeristaten. — 2) Hederstitel, som af konungen tilldelas förtjenta jägmästare.

HOFKALENDER, hävkalend'r, m. 2. pl. — *lendar.* Kalender, som upptager alla regerande furstar med deras familj och anförvänder.

HOFKAMRER, hävkamrer, m. pl. — *kamrerare.* Hofjensteman, som har om hand kassan för ett hofs ekonomi och förer räkenskaperna. [-camrerare, -camrer.]

HOFKÄNSLER, hävkänslar, m. s. Embetsman, som i Sverige (före 1848) hade uppsigt öfver tryckfriheten. — *Ss. H-sembete.* [-cenzler, -canceiler.]

HOFKAPPELL, hävkapäll, n. s. o. s. 1) Särskilt kyrka för en furstes hof. Äfv. Slottskyrka. — 2) Benämning i Sverige på kongl. teaterns orkester, hvilken är skyldig att tjänstgöra vid kongl. hofvet, då musik der behöves. [-ca-]

HOFKAPELLÄN, hävkapellän, o. hävkapläm, m. 3. (ford.) Prest, som tjänstgjorde vid ett hofkapell. [-ca-]

HOFKARL, m. 2. Se *Hofman.*

HOFKÄVALERER, hävkävallerer, m. 3. Person, som förrättar en kammarherres tjänst hos en icke regerande furste.

HOFKLINGA, hövkling, f. 1. Se *Hofjern.*

HOFKOMPLIMENTER, hävkomplimäng'r, m. s. (fig.) Högst artiga komplimenter, men utan all mening. [-com-]

HOFKONSISTORIUM, hävkonsistorium, n. s. pl. — *rier.* Särskilt konsistorium för hofströmmingen och garnisonsförsamlingarna i hufvudstaden, bestående af öfverhofpredikanten, de ordinarie hofpredikanterna och pastorerna vid de tre gardesregementena, Svea artilleri och Skeppsholms församling.

HOFKRANS, hövkrans, m. 2. Nedrsta delen af en hästhof.

HOFLAKEJ, hävlakej, m. s. Hofjenare, som passar upp vid en furstlig persons tafel, o. s. v.

HOFLEFNAD, m. sing. Det lefnadssätt, som vanligen föres vid hof.

HOFLEF, n. sing. Se *Hoflefnad.*

HOFLEFMÄRK, m. s. Lismärke hofman.

HOFLIVRÉ, n. s. Livré, antaget för en hofbetjening.

HOFMAN, m. s. pl. — *män.* 1) (i medeltiden) a) Person, som hade lof att bivista och deltaga i ett tonerspel. — b) Högre tjänare vid en konungs hof, som hade sig till lön hemman anslagna, hvaraf de till konungens tjänst skulle ställa manskap. — 2) (nu) a) Hofjenare af högre rang. — b) Hvar och en, som vistas mycket vid hofvet, är väl bekant med dess seder, och vet att skicka sig i alla förhållanden. — *Ss. H-na-seder, -skick, -ton, o. s. v.*

HOFMANER, hävmaner, o. s. Se *Hofskick.*

HOFMARSKALK, hävmarskalk, m. 2. 1) Embetsman, som har högsta inseedet öfver ekonomen vid ett hof. — 2) Hederstitel utan åtföljande sysla.

HOFMIN, hävmin, m. s. 1) Sådän min, som hofolk vanligen antaga, när de uppvakta en furstlig person. — 2) (fig.) Lismärke min.

HOFMÄSTARE, m. s. 1) Person, som har högsta uppseende öfver köksdepartementet vid ett hof. — 2) Informator i högtförmåna adliga familjer. — 3) Person, som har uppsigt öfver tjenstfolk, dagsverkare och arbetare på ett stort gods.

HOFMÄSTARINNA, f. 1. 1) Guvernant i högtförmåna adliga familjer. — 2) Fruntimmer, som på ett stort gods har högsta tillsyn öfver ladugården, mjölkammaren, smör- och ostberedningen, m. m. Brukas i denna bem. endast i fråga om utländska förhållanden.

HOFNARR, m. 2. (ford.) Person vid ett furstligt hof, hvars befattning var att med puts och lustiga infällen roa fursten och hofvet.

HOFNOTARIE, hävnotarie, m. 3. 1) Person, som förrättar notariat-tjensten vid ett hof. — 2) Titel, utan åtföljande befattning.

HOFORDNING, f. 2. Se *Gårdsrätt.*

HOFPARTI, hävparti, n. s. Parti, som håller med regenten och hofvet. [-partie.]

HOFPOET, hävpoet, m. 3. En vid ett hof anställd poet, hvilken det tillhör att författa tillfällighetspoemer vid hoffester, o. s. v.

HOFPREDIKANT, hävprädikant, m. s. Prest, som tjänstgör vid en hoffsamling.

HOFPREST, m. 3. Se *Hofpredikant.*

HOFQVARTERMÄSTARE, m. s. Hofjenare, hvars befattning är att på en furstes resor skaffa kvarter åt samteliga hofpersonalen.

HOFRASP, hövråsp, m. 2. Verktyg, som af hofslagare brukas att raspa hästhofven med.

HOFRIDDARE, m. s. Se *Brudriddare.*

HOFRIÄD, n. s. o. s. (i vissa utrikes länder) 1) En af regenten tillkallad råtsråd, som tillhanda går med råd i regeringsangelägenheter. — 2) Besittare i ämbets- och regeringskollegier. — 3) Benämning på vissa högre embetsverk. — 4) Hederstitel, som tilldelas lärda och embetsmän.

HOFRÄTT, m. 3. Högre domstol i Sverige, som utgör en mellaninstans mellan underrätterna och konungens högsta domstol. *Assessor i h-en.*

HOFRÄTTSEXAMEN, hävriättsäxamen, m. pl. — *amina.* Examen, som erfodras vid något af rikets universiteter för inträde i rikets rättsgängsverk.

HOFRÄTTSPREDIKAN, f. sing. indel. Predikan, som hålles vid början af en hofrätts sessioner.

HOFRÄTTSRÅD, n. s. Benämning på de högre embetsmän i en hofrätt, näst under vice presidenten.

HOFSAM, hövsamm, a. 2. (af *Hof*, II.) 1) (om person) Som iakttagit hvad som är passande och tillbörligt. *H. i sina anspråk.* — 2) Som öfver, uttrycker hofsamhet. *Affärad i h-ma ordalag.*

HOFSAMHET, hövsamhet, f. 3. Egenskapen att vara hofsam.

HOFSAMT, hövsamt, adv. Med hof, på ett hofsamt sätt. *H. klaga öfver något.*

HOFSEKRETERARE, hävsekretärer, m. s. 1) Sekreterare vid ett hofkansli. — 2) Titel, utan åtföljande tjänst.

HOFSKICK, n. sing. Sällskaps- och umgängsskick, som är vanligt vid hof.

HOFSKÄGG, hövsjäg, n. s. (af *Hof*, I.) De långa hårstrån, som hänga ned öfver hofven på en häst.

HOFSLAG, hövslag, n. s. Slag i marcken, som en häst gör med hofven, då han stämpar eller springer.

HOFSLAGARE, hövslagare, m. s. Smed, hvars särskilda yrke är att sko hästar, beslä vagnshjul, m. m.

HOFSLAGARSPULTA, höv - - - , f. 1. Se *Nödsputta.*

HOFSMED, hövsméd, m. s. Se *Hofslagare.*

HOFSORG, hävsörj, f. 3. 1) Sorgdräkt, som enligt föreskrift en viss tid bäres af personalen vid ett hof, efter en furstlig persons fränfalle. — 2) Tiden, hvarunder detta varar.

HOFSPRINGA, hövspriinga, f. 1. Se *Hornklyf.*

HOFSPRÅK, n. s. Det slags finare, artigare sätt att lägga sina ord, som är brukligt vid hof.

HOFSTALLMÄSTARE, m. s. Stallmästare, som har tillsyn öfver ett hofstall. *Förste h.,* chef för kongl. hofstallstaten.

HOFSTAT, m. s. Samteliga uppvaktande och tjänande personalen vid ett hof.

HOFSVAMP, m. 2. (af *Hof*, I.) En svampart på hästhoftar, Onygena.

HOFSVIT, m. 3. Svit af hoffolk.

HOFSVULST, hövsvulst, m. s. (af *Hof*, I.) Svulst vid hofven på en häst.

HOFTAFFEL, m. 2. pl. — *tafflar.* Taffel, spisning vid ett hof.

HOFVÄRDNING, f. 2. Tidning, som utgifves på en regerande furstes befälloing, eller som hufvudsakligen meddelar regeringshandlingar, hofnyheter, o. d.

HOFTON, m. sing. Den umgägeston, söm är rådande vid hof.

HOFTRAPPA, f. 1. Trappa, som för upp till en regerande furstes rum. (Fig.) *H-porna dro hala,* hofjensten är beroende af såden, en hofman kan lätt falla.

HOFTRÄNG, hövträng, eller **HOFVÄNG**, hövträng, n. s. Hästsjuddom, bestående deri, att hofven är för träng.

HOFVÄNG, hövträng, f. 3. pl. — *tänger.* Knipträng, hvarmed gamla söm utargas ur häst-hofven, o. s. v.

HOFUNIFORM, hävuniform, m. s. Särskilt uniform, som bäres af de högre hofjenstemännen.

HOFVERA, v. n. 1. (af *Hof*, III; sam.) Ståta. Betyder ursprungl. hålla hof, och sades fördag om brudar, samt om unglustrur, då dessa första helgedagen efter bröllopet togos i kyrka, såsom då sed var, och dervid visade sig i all sin prydnad. — *Hofverande*, v. n. o. *Hofvering*, f. 2.

HOFVISK, a. 2. (föga brukl.) Passande för ett Hof. *Ett h-t skick. H-a maner.*

HOFVISKT, adv. (föga brukl.) Säsom det tillgår vid hofvet, säsom en hofman.

HOG, m. fl., se *Hög*, m. fl.

HOJTA, h. j. ta, v. n. 1. (sam.) Med höga rop mana på hästarna; äfv. (i allm.) ropa högt och på ett stofjande sätt. — *Hojtande*, n. 4.

HOKUS POKUS, hokuss pokuss, n. oböjl. 1) Ord, som taskspelare uttala vid sina konststycken; äfv. trollformel i allmänhet. — 2) (fig.) Knep, skälmsstycke. *Göra h. p.* — Skrifves äfv. *Hocus pocus*.

Anm. Uttrycket tros vara en förvrängning af latinska ordet *Hoc est corpus*.

HOLK, se *Halk*.

HOLLÄNDARE, h. l. l. ä. ndare, m. 5. 1) Mansperson, hvilken som undersäte tillhör konungariket Holland; äfv. född, bosatt i Holland. — 2) Benämning på en maskin vid pappersbruk, som sönderskär de af stampverket söndermalda lumporna.

HOLLÄNDERA, v. a. 1. Bereda skriftpennor så, att de blifva klara och fasta. — *Holländering*, f. 2.

HOLLÄNDERI, n. 3. Landtogs, der boskaps- skötsel bedrivs i stor skala, säsom på de stora holsteinska godsen, af holländska kolonister.

HOLLÄNSK, h. l. l. ä. nska, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Holland eller holländska nationen; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas i Holland; äfv. derifrån kommen, der brukad. *H-t papper, lärst.*

HOLLÄNSKA, h. l. l. ä. nska, f. 1. 1) Qvinna, född af holländska föräldrar, eller som längre tid vistats i Holland. — 2) (utan plur.) Holländska språket. — *Tala h.*

HOLMA, v. a. 1. (af *Holme*) 1) (i forn- språket) Ringa in, inhägnad. — 2) (fåg.) Gå omkring en trakt, för att se, om utspår finnes; äfv. gå omkring ett djur, så att det blifver inom kretsen. — *Holmande*, n. 4.

HOLME, m. 2. pl. *holmar*. Helt liten ö.

HOLMGÄNG, m. 2. (i gamla språket) Envig. — Kallades så, emedan platsen för dylika strider holmades, d. v. s. omgärdades med i krets ställda basselkåppar.

HOLOTHURIER, h. l. l. t. urifarr, f. 3. pl. (nat. hist.) Benämning på ett slags tagghudiga stråldjur med något plattad kropp, beklädd med en läderlik hud och försedd med fotlika trolfvare. Kallas på svenska äfven *Helsvansar*.

HOLZBLÄTT, n. sing. (farg.) Oäkta blått.

HOMILETIK, h. m. l. e. t. i. k. f. sing. (af gr. *Homilia*, sammankomst) Den vetenskap, som upp- gifver grunderna och metoden för andlig värtalighet. *Predikövetenskap*.

HOMILETISK, h. m. l. e. t. i. s. k. a. 2. Som tillhör eller har afseende på homiletiken. *H-a skrifter*, religionstal, predikningar.

HOMOCENTRISK, h. m. s. ä. n. t. r. i. s. k. a. 2. (från gr.) Som har en och samma medelpunkt.

HOMOGEN, h. m. s. ä. h. ä. n. a. 2. (från gr.) Lik- artad. — *Motsats*: Heterogen.

HOMOLOG, h. m. l. ä. g. a. 2. (från gr.; geom.) Motsvarig i särskilda figurer eller i viss ordning.

HOMONYM, h. m. s. n. y. m. a. 2. (från gr.) Sages om ord, som i uttalet hafva lika ljud. Likljudande. — Brukas äfv. substantivt och betyder då: Likljudande ord.

HOMONYMI, h. m. s. n. y. m. i. f. 3. Likhet i ljudet.

HOMOOPATI, h. m. o. o. p. a. t. i. f. sing. (från gr.) Benämning på den metod af läkekonsten, enligt hvilken, för att häfva en sjukdom, sådana medel böra användas, hvilka hos en frisk människa framkalla de sjukdomssymtomar, som tillhöra den för handen verande sjukdomen. — *Motsats*: Allopati.

HON, honn, pron. pers. f. *Hon skrattar, gråter*. — Brukas stundom i tilltal till en ringare person, då man vill visa mera höflighet, än om man säger *Ni*; och mindre förtrolighet, än om man säger *Du*, t. ex.: *Hör hon, gif mig hatten der borta. Hon kan sitta ner så länge.*

HONÄ, h. ö. n. ä. f. 1. Djur af qvinliga släktet. — Bildar en mängd sammansättningar, säsom: *Djur-, Räf-, Varg-, Björn-, Domherrehona*, m. fl.

HONBLOMMA, h. ö. n. bl. ö. m. m. a. f. 1. Blomma med endast pistiller.

HONGLA, se *Hängla*.

HONING, se *Honung*.

HONKÖN, h. ö. n. k. ö. n. f. 5. Det qvinliga släktet af djur eller växter.

HONNETT, h. ö. n. ä. t. a. 1. (fr. *Honneur*) Rätt- skaffens, hederlig; anständig; billig.

HONNÖR, h. ö. n. ö. r. m. 3. (fr. *Honneur*) 1) (utan plur.) Heder, ära; ärebetygelse. — 2) Den hedersbetygelse, som af militär, enligt bestämda regler, visas alla sådana personer, hvilka man är skyldig en synnerlig aktning. *Militärisk h.* — 3) *Göra h.* säges om en husfru, då hon med erfordrigt uppmärksamhet bemöter de gäster, som göra besök eller äro bjudna. — 4) (i vissa kort- spel) Benämning på de högre trumfen.

HONOM, h. ö. n. ö. m. o. h. ä. n. ö. m. dat. o. ackus. af pron. pers. *Han. Gif h. detta. Jag ser h.*

HONORARIUM, --r. i. u. m. n. 3. pl. --r. i. e. r. (lat.) Hederslön, arvode, som lemnas skrifvställare, doktorer, m. fl.

HONORATORES, ---t. i. ö. r. i. ö. s. pl. (lat.) De mera ansedda i en stad, på en ort.

HONORERA, v. a. 1. (fr. *Honorerer*) 1) Hedra, ära; äfv. högakta. — 2) Betala (skuld), inlösa (vexel, revers, o. d.).

HONUNG, h. ö. n. u. n. g. ell. **HONING**, h. ö. n. i. n. g. m. sing. En söt saft, som af bien och några andra insekter af steklarnes ordning, t. ex. humlor och getingar, samlas af örter och beredes till föda för deras larver, samt finnes uti piporna i honungskakorna. *Söt som h. Blanda, smörja med h.* — Skrefvs fordom *Hannog*. — *Se. H-s gul, -slik, -srik, -ssmak, -söt.* [Hänlag, Hänung.]

HONUNGSBI, n. 4. Se *Arbetsbi*.

HONUNGSBLOMMA, f. 1. A. Se *Desmans-Öfris*.

HONUNGSBRÖD, n. 3. Bröd, bestruket med honung.

HONUNGS DAGG, m. sing. 1) Honungssöt vätska, hvarmed, viss tid på sommaren, löf och blad hefnas öfverdragna, och som tros härleda sig af bladlössens afsöndringar. — 2) En liten svampart, som förekommer på ytan af blad. *Erysiphe communis*. Kallas äfv. *Middagg, Mjöldagg*.

HONUNGSFJÄLL, n. 5. (bot.) Benämning på gräsen kronfjäll.

HONUNGSFÄGEL, m. 2. pl. --f. ä. g. l. r. Släkte af Sparfågelnas ordning, med öfver 100 arter, bland hvilka finnas de minsta af alla bekanta fåglar; utmärka sig genom sina praktiga fjädrar och söka sin föda i blommar, ur hvilka de med den spetsiga näbben upphämta insekter, som hafva sitt tillhåll vid honungshusen. *Trochilus*. Kallas äfv. *Colibri*.

HONUNGSFÄLL, m. 2. (bot.) Honungsgömme, som utgöres af ett långt efter kron- eller kalkbladet gående streck eller fära.

HONUNGSGLÄNDEL, h. ö. n. u. n. g. s. gl. ä. n. d. e. l. m. 5. pl. --g. l. ä. n. d. e. r. (bot.) Glandel, som afsöndrar honungssaft.

HONUNGSROP, f. 2. (bot.) Fördjupning på en växt, som afsöndrar honungssaft.

HONUNGSGRÄS, n. 5. Se *J. M. Sänghalm*.

HONUNGSÖK, m. 2. En art af Göksläktet i södra Afrika; ger med sitt låte tillkänna, hvar vilda bin hafva sitt tillhåll. *Caculus indicator*.

HONUNGSÖMME, n. 4. (bot.) 1) Benämning på alla de delar hos blomman, hvilka innehålla honungssaft. — 2) (i inkränkare mening) Särskilt bildadt förvaringsrum för honungssaften i en blomkrona.

HONUNGSÖSUS, n. 3. Se *Honungsgömme*.

HONUNGSJÄRF, m. 2. pl. --j. ä. r. f. v. r. En art af Järfsläktet, omkring en alm lång, grå på ryggen och under buken; är stor älskare af vild honung. *Gulo mellivorus*.

HONUNGSKAKA, f. 1. Stycke af en varhaka ur en bikupa, då honungen ännu sitter kvar i piprona.

HONUNGSKRUKA, f. 1. 1) Kruka, hvori honung vanligen förvaras, eller dertill ämnad. — 2) Kruka, som innehåller honung.

HONUNGSMÄRKE, n. 4. Se *Lofverfläck*.

HONUNGSPIPA, f. 1. Pipa eller cell i en honungskaka.

HONUNGSPLÄSTER, n. 5. Ett slags pläster, hvori honung ingår som hufvudsredien.

HONUNGSPOR, h. ö. n. u. n. g. s. p. ö. r. m. 5. (bot.) Punktlik fördjupning på en växt, hvarur honungsdroppar utsvettas.

HONUNGS SAFT, m. 5. Söt saft i växter, hvaraf bien bereda honung.

HONUNGS SOCKER, n. sing. Socker, tillredt af honung.

HONUNGS SPORRE, m. 2. pl. --s. p. o. r. r. a. r. (bot.) Växtedel, förlängd till ett ihåligt, utdraget förvaringsrum för honungssaft.

HONUNGSSTEN, m. 2. (mineral.) Stenart, fettglänsande, vaxgul, bestående af honungstenssyras, leda och vatten. Kallas äfv. *Mellit*.

HONUNGSSTENS SYRA, f. sing. (kem.) Egen syra i honungsten.

HONUNGS SVULST, m. 3. Ett slags långsamt uppstående svulst utan inflammation.

HONUNGSVATTEN, n. sing. Vatten, upp- blandadt med honung, stundom äfven med kryddande tillsatser.

HONUNGSVIN, n. sing. Se *Mjöd*.

HONUNGSÄTTIKA, f. sing. Ättika, beredd af honung.

HONVÄXT, f. 3. Växt med honblommor.

HOP, m. 2. 1) På ett ställe samlad mängd af människor, djur, ting. *En h. af människor, af djur, af hvarjehanda saker. En stor h. af brönnadt folk.* Oftast bortfaller partikeln af och ordet ärföljes omedelbart af det substantiv, hvartil det hänföres, t. ex.: *En h. människor, bönder, folk, barnungar, djur, saker, böcker. En h. pack, stöder.* Antager på detta sätt stundom nästan adverbial natur och betyder: Mycket, t. ex.: *En h. ordt.* *En hel h. pengar, säd, spannmål. Berätta en hel h. saker.* — *Syn. Mängd, Flock, Skock, Klunga, Skara.* — 2) *H-en*, den stora allmänheten, eller alla andra i samhället, än de högre, bildade klasserna. Sages vanligtvis föraktligt, liksom *Sämre h-en*, de

sämre, ringare af den stora allmänheten. *H-en lik*, helt simpel, vanlig, hvardaglig; som ej höjer sig öfver mängden. *För att tala med hopen*, på det sätt hopen uttrycker sig. Bildar några sammansättningar, säsom: *Bond-, Knekt-, Soldat-, Dränghopen*. — *Syn. Allmänheten, Menigheten, Menige man.* — 3) (i medeltiden) *H-en* ell. *den ganske h-en*, regementet. *Väldige h-en*, hufvudstyrkan af en tågande armé. — *I hop* ell. *Hop*, adv. Se *hop*. — Den förkortade formen *Hop* brukas alltid i sammansättningar, och har då betydelsen af närmande, sammankommande, sammanbringande, fogning, förening eller sammanfästande. Dylika sammansatta ord äro följande, hvilka lätt af sig själva förstås: *Hopaddera, -bita, -blanda, -blåsa, -bringa, -byggja, -bända, -bära, -böja, -dtaga, -drifva, -falla, -fastna, -fatta, -flyga, -flyta, -flytta, -fläta, -foga, -frysa, -fästa, -föra, -fösa, -gifta, -gjuta, -gro, -gå, -gömma, -hålla, -häfta, -häkta, -hämta, -kalla, -kosta, -kedja, -killa, -klämma, -knipa, -knyta, -knöda, -koka, -komma, -koppla, -krafsa, -kräma, -krypa, -kröka, -lämma, -linda, -locka, -lägga, -mota, -packa, -passa, -plocka, -pressa, -rännu, -rulla, -rusa, -räfsa, -räkna, -ränna, -samka, -samla, -sjuda, -skaffa, -skotta, -skruppa, -skuffa, -skälla, -släpa, -släppa, -smela, -sno, -snöra, -sopa, -sy, -sömma, -trückla, -tvinna, -veckla, -vefva, -vika, -vira, -vröka, -vältra.*

HOPA, v. a. 1. Sammanbringa i stor mängd. *H. upp, se Upphopa*. — Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *H. guld, skatter, samla g., se. H. skatter på skatter. H. brott på brott.* — *Syn. Se Samla.* — *H. sig*, v. r. ell. *H-s*, v. d. 1) Samlas i en hop eller i hopar. *Folket h-r sig på gatan omkring en ful karl. Kapitalerna h. sig på få händer.* — *Syn. Se Samla sig.* — 2) (fig.) Öka sig, förökas. *Görömlen h. sig.* — *Syn. Se Öka sig.*

HOPANDE, n. 4. Handlingen, verkningen, hvarigenom något hopas.

HOPAREBETA, v. a. 1. 1) Samla genom arbete. *Han har h-t en liten sparpenning.* — 2) Utföra, fullborda, verkställa ett arbete, hvars särskilda delar näst hämtas, tagas ifrån flera häll. *H. en snäckdosa.* — 3) Genom stark och stigit omvörning blanda ihop olika ämnen till ett. *H. mjöl och vatten till deg.* — 4) Se *Hopskrifva*. — Äfv. *Arbeta ihop* (för alla bem.). — *Hoparbetande*, n. 4. o. *Hoparbetning*, f. 2.

HOPBAKA, v. a. 1. Baka af flera hopblandade sorter. *H. bröd af flera sorter mjöl.* — Vanligare *Baka ihop*. — *V. n. o. H sig*, v. r. Se *Baka ihop*, under *Baka*. — *Hopbakande*, n. 4. o. *Hopbakning*, f. 2.

HOPBECKA, v. a. 1. Med beck hopfästa. — Äfv. *Becka ihop.* — *Hopbeckande*, n. 4. o. *Hopbeckning*, f. 2.

HOPBINDA, v. a. 3. (böjes som *Binda*) Se *Sammanbinda*. — Äfv. *Binda ihop.* — *Hopbindande*, n. 4. o. *Hopbindning*, f. 2.

HOPBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) Bjuda folk att komma tillsammans till ett ställe. *H. folk till ett kalas, ett barnsk.* — Äfv. *Bjuda ihop.* — *Hopbjudande*, n. 4. o. *Hopbjudning*, f. 2.

HOPBRINNA, v. n. 5. (böjes som *Brinna*)

1) Genom brand förminkas, falla ihop till en

mindre hög, massa. *Bålet hade hopbrunnit till en keltiten öld.* — 2) Säges äfv. om gödsel, som förminkas, under jäsnigen. — Äfv. *Brinna ihóp*, oftare för *hem*. 2. — *Hopbrinnande*, n. 4.

HOPBULTA, v. a. 1. Genom bultning sammanfoga. — Äfv. *Bulta ihóp*. — *Hopbultande*, n. 4. o. *Hopbultning*, f. 2.

HOPBUNTA, v. a. 1. Slå ihop i buntar. — Äfv. *Bunta ihóp*. — *Hopbuntande*, n. 4. o. *Hopbuntning*, f. 2.

HOPBYLTA, v. a. 1. Hoppacka och göra bytta af något. — Äfv. *Bylta ihóp*. — *Hopbyltande*, n. 4. o. *Hopbyllning*, f. 2.

HOPDIKTA, v. a. 1. 1) Skrifva, författa något diktadt. *H. en roman, en berättelse.* — 2) Ljuga ihop. *H. en historia om någon.* — Äfv. *Dikta ihóp*. — *Hopdiktande*, n. 4. o. *Hopdiktning*, f. 2.

HOPFÄLSA, v. a. 1. Genom falsning hoppfästa. — Äfv. *Fälsa ihóp*. — *Hopfälsande*, n. 4. o. *Hopfalsning*, f. 2.

HOPFILLTA, v. a. 1. Genom filltning förena (djurshår) till en sammanhängande och formad väfnad. — Äfv. *Filla ihóp*. — *Hopfyllande*, n. 4. o. *Hopfyllning*, f. 2.

HOPFLICKA, v. a. 1. Se *Sammanflicka*. — Äfv. *Flicka ihóp*. — *Hopflickande*, n. 4. o. *Hopflickning*, f. 2.

HOPFUSKA, v. a. 1. Slarfvigt förfärdiga något. — Äfv. *Fuska ihóp*. — *Hopfuskande*, n. 4. o. *Hopfuskning*, f. 2.

HOPFÄLLA, v. a. 2. Fälla igen. *H. en fällknif*. — Äfv. *Fälla ihóp*. — *Hopfällande*, n. 4. o. *Hopfällning*, f. 2.

HOPGRÖTA, v. a. 1. Blanda ihop något, så att det blir en röra, ett oredigt mischmasch, eller liksom en gröt. — Äfv. *Gröta ihóp*. — *Hopgrötande*, n. 4.

HOPGYTTTRA, v. a. 1. 1) Föreña skiljaktiga ämnen, kroppar, i det yttre, på ett tillfälligt sätt, utan inre, kemisk förening. — 2) (fig.) Sammanföra olikartade saker, idéer, o. s. v., utan något inre samband dem emellan. — Äfv. *Gyttra ihóp*. — *Hopgyttrande*, n. 4. o. *Hopgyttring*, f. 2.

HOPGÖRA, v. a. 2. (höjes som Göra) (fam.) 1) Af flera olika delar förfärdiga, sammansätta. — 2) Fundera ihop. — 3) Genom samfatta bemödan den tillvägagångs, åstadkomma. — Äfv. *Göra ihóp*. — *Hopgörande*, n. 4. o. *Hopgörning*, f. 2.

HOPHUGGA, v. a. 3. (höjes som *Hugga*) Tillhugga trästycken så, att de passa till hvarandra, och hopfoga dem. — *Hophuggande*, n. 4. o. *Hophuggning*, f. 2.

HOPJAGA, v. a. 1. 1) Jaga djur, så att de samlas på en punkt, inom en viss trakt. — 2) Se *Sammandriva*. — Äfv. *Jaga ihóp*. — *Hopjagande*, n. 4. o. *Hopjagning*, f. 2.

HOPJEMKA, v. a. 1. Småningom eller sakta närma till hvarandra eller hoppassa. — Äfv. *Jemka ihóp*. — *Hopjemkande*, n. 4. o. *Hopjemkning*, f. 2.

HOPKLUDDA, v. a. 1. På ett kluddigt och vårdslöst sätt förfärdiga. — Äfv. *Kludda ihóp*. — *Hopkluddande*, n. 4. o. *Hopkluddning*, f. 2.

HOPKNÄPPA, v. a. 2. 1) Medelst tillknäppning hoppfästa. *H. en rock.* — 2) *H. händerna*, sätta dem tillsammans på det sätt, att fingrarna skjutas emellan hvarandra och nedfällas öfver knogarna. — Äfv. *Knäppa ihóp*. — *Hopknäppande*, n. 4. o. *Hopknäppning*, f. 2.

HOPKRUMPEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pret. af *Hopkrumpa*) Hopkräckt eller hop-sjunken och såunda förkortad. *Gammal och h. Sitta h. i en vrå.*

HOPKRYMPA, v. n. 3. (höjes som *Krympa*) 1) Sammandrivas och blifva kortare. *Läder h-per af stark helta.* — 2) (fig. om människor) Blifva kortare till växten. *Människan h-per på ålderdomen.* — Äfv. *Krympa ihóp*. — *Hopkrympande*, n. 4. o. *Hopkrympning*, f. 2.

HOPKRÄNGLA, v. a. 1. (fam.) Göra något krängligt, hoprassadt, svårt att utreda. — Äfv. *Krängla ihóp*. — *Hopkränglande*, n. 4. o. *Hopkrängling*, f. 2.

HOPKÖPA, v. a. 2. Genom köpande samla. — Äfv. *Köpa ihóp*. — *Hopköpande*, n. 4.

HOPKÖRA, v. a. 2. Drifva ihop. — Äfv. *Köra ihóp*. — *Hopkörande*, n. 4. o. *Hopkörning*, f. 2.

HOPLÄCKA, v. a. 1. Med lack försecla eller hoppfästa. — Äfv. *Lacka ihóp*. — *Hopläckande*, n. 4. o. *Hopläckning*, f. 2.

HOPLAGA, v. a. 1. Åter hopsätta, hoppfästa delarna af något söndrigt. — Äfv. *Laga ihóp*. — *Hoplagnande*, n. 4. o. *Hoplagning*, f. 2.

HOPLÄPPA, v. a. 1. 1) Genom lappars påsättande laga. *H. håll på en rock.* — 2) (fig.) Så godt sig göra låter, genom infickning af ord och meningar, gifva sammanhang åt en skrift, ett ställe i en skrift, o. s. v. — Äfv. *Lappa ihóp*. — *Hoplappande*, n. 4. o. *Hoplappning*, f. 2.

HOPLETA, v. a. 1. Genom letande samla. Säges både egentl. o. fig. *H. skäl och bevis.* — Äfv. *Leta ihóp*. — *Hopletande*, n. 4. o. *Hopletning*, f. 2.

HOPLJUGA, v. a. 3. (höjes som *Ljuga*) Tänka ihop någonting osant. *H. en hel historia till sitt försvar emot en anklagelse.* — Äfv. *Ljuga ihóp*. — *Hopljugande*, n. 4.

HOPLYFTA, v. a. 1. o. 2. Lyfta och sammanföra. — Äfv. *Lyfta ihóp*. — *Hoplyftande*, n. 4. o. *Hoplyftning*, f. 2.

HOPLÄNA, v. a. 1. o. 2. Samla genom lån. *H. pengar.* — Äfv. *Läna ihóp*. — *Hoplänande*, n. 4. o. *Hoplänning*, f. 2.

HOPLÅKA, v. a. 2. Låka något, så att det åter blir helt. *H. ett sär.* — V. n. Helas. *Såret h-ker snart.* — Vanligare *Låka ihóp*. — *Hoplåkande*, n. 4. o. *Hoplåkning*, f. 2.

HOPLÄNKA, v. a. 1. Se *Sammanlänka*.

HOPLÖDA, v. a. 2. Genom lödning hopfoga. — Äfv. *Löda ihóp*. — *Hoplödande*, n. 4. o. *Hoplödning*, f. 2.

HOPLÖPA, v. n. 3. (höjes som *Löpa*) Se *Sammanlöpa*.

HOPMAKA, v. a. 1. Måka tillsammans. — Äfv. *Måka ihóp*. — *Hopmakande*, n. 4.

HOPMALA, v. n. 3. (höjes som *Måla*) Se *Sammanmåla*.

HOPP, n. 3. I. (af *Hoppa*) 1) Den rörelse, som någon gör, då han hoppar. *Göra ett h. i vådret af glädje.* *Göra ett h. öfver ett dike.* (Fig.) *I ett h. var han der, i första hast.* — Säges äfven om vissa djur, t. ex.: *Loppor och gråshoppar göra dugtiga h.* — *Syn.* Språng, Skutt. — 2) (fig.) Händelsen, att man, med förbigående af person eller sak, med ens öfvergår eller förflyttas till något der bortom. *Göra ett h. i befördringspåg.* *Det var ett ansenligt h. han gjorde, från löjtnant till öfverste.* *Göra ett h. vid läsning i en bok.*

HOPP! int. Fort! hurtigt! spring på!

HOPP, n. sing. II. (af *Hoppas*) 1) Den glada, förnöjda eller tröstefulla sjätsstämning, då man tror på erändet af något tillkommande godt eller på befrielsen, förlösningen ifrån något närvarande onöd, hvaraf man lider. *Hysa, nära h. Fatta h. Vara full af h.* — *utan h. utan h.* betyder äfv.: kan ej mera hjälpas, botas, räddas. *utan h. förlorad.* *Göra sig, hafva h. om något.* *Göra sig h. om en god skörd.* *Man har h. om hans lif, att hans lif kan räddas.* *Vara vid godt h.* *Smickra sig med ett falskt h.* *Gifva någon h., godt h. om något.* *Gifva godt h. om sig, gifva andra orsak till goda förhoppningar om ens blifvande framsteg, förkomst, glädighet, o. s. v.;* säges äfven i utsträckt mening om djur, växter och liflösa föremål. *Lefva i h-et, hysa, nära hopp.* t. ex.: *Jag lefver i h-et, att allt går väl till sluts.* *Sätta sitt h. på, till någon, på något, t. ex.: En kristen bör sätta sitt h. på, till Gud.* *Sätta sitt h. på ovissa rihedomar.* (Ordspr.) *H-et låter ingen komma på skam.* det är alltid lyckligt att kunna äga hoppet. — *Syn.* Förhoppning, Anspråk, Aspekt, Förflitan, Förtröstan. — 2) Person eller sak, hvar på man sätter sitt hopp. *Gud är mitt h.* *Framtiden är hans enda h.* — 3) Den af de tre teologiska dygderna (de öfriga tvänne: Tro och kärleken), hvarigenom vi hoppas på erändande af den eviga saligheten förmedelst tron på J. Christi förtjenst.

HOPPA, v. n. 1. 1) På en gång, genom uppsats uppåt med kroppen, lyfta upp begge benen, för att antingen åter falla ned på samma plats eller förflytta sig till en annan. *H. högt i vådret af glädje.* *H. och dansa.* *H. och springa.* *H. en famn i ett hopp.* *H. smått.* *H. öfver en gårdsgård, ett dike.* *H. öfver häpp.* *H. på ett ben, hålla upp ena benet i vådret och hoppa på det andra.* *H. hövt, fram, igenom, i'n, o. s. v.* *H. upp på en stol, genom ett hopp förflytta sig upp derpå.* *H. till, af öfverraskning, ihpenhet, göra ett plötsligt hopp.* (Fig. ordspråkvis) *Han har h-t i galen tunna, burit sig dumt åt, råkat fast.* — *Syn.* Skuita. — 2) Säges äfv. om djur och liflösa ting, t. ex.: *Loppor och gråshoppar h. långt.* *En sten, som h-r på vattnet.* *Hjertal h-r af glädje, klapper fort och hårdt.* — 2) Med ett språng förflytta sig ifrån ett högre ställe till ett lägre. *H. af hästen, ned af ställningen, utför trapporna, ut genom fönstret.* — 3) (fig.) Med förbigående af person eller sak på en gång öfvergå, förflytta sig eller förflyttas till något der bortom. *Vid läsning h. om, öfver en rad, ett ord, en sida, o. s. v.* *Han har h-t om mig (genom befördran).* *H. från ett ämne till ett annat.* — *H. öfver, se Öfverhoppa.*

HOPPANDE, n. 4. Handlingen, då man hoppar, gör flera hopp efter hvarandra. *Ett evigt h. och dansande.*

HOPPARÄ, hóp-påra, v. a. 1. 1) Låta djur para sig tillsammans. *H. får af olika raser.* — 2) (fig.) Föreña. *H. rättskaffenshet med klokhet.* — För *hem*. 1. Äfv. *Para ihóp*. — *Hopparande*, n. 4. o. *Hopparning*, f. 2.

HOPPARE, m. 3. (fam.) En, som alltjemt hoppar. Säges någon gång t. ex. om barn.

HOPPAS, v. d. 1. 1) Hafva, hysa, nära hopp (II). *H. allt godt, en god utgång.* *H. på något bättre.* *Man bör i det längsta h. Jag h., att du kommer.* *Jag h. viana min process.* *Vi skole h. det.* — *Syn.* Förhoppas, Tillförsig,

Förvänta, Förmoda. — 2) *H. på, förtrösta, förflita sig.* *H. på någon ell. något.* *Jag h. på Gud.* *Det löner icke mödan att h. på honom för medverkan till ändamålet.*

HOPPGIFVANDE, a. 1. Som ger godt hopp om sig. *En h. yngling.*

HOPPLÄSTRA, v. a. 1. (fam.) Medelst användande af plåster hopplåsa. — Äfv. *Plåstra ihóp*. — *Hopplåstrande*, n. 4. o. *Hopplåstring*, f. 2.

HOPPNING, f. 2. Se *Hoppande*, n.

HOPPSÄ'NI há'psaan, int. (sammandraget af *Hopp sa' han*) Se *Hopp*, int.

HOPPSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar.* Ett släkte af spindlarna, svart, med hvita ränder; griper sitt rör under språng ifrån någon gren ell. annat högt fötställe. *Saliciscus scenicus.*

HOPSTJERT, m. 2. Insekt af Krypnarnes ordning, $\frac{1}{2}$ tum lång, med en tråklufven stjärt, genom hvars tillhjälp han hoppar på marken. *Podura agnatica.*

HOPPTOSSA, f. 1. 1) Skämtvis för Groda. 2) (fam.) Flocka, som icke gör annat än springer och hoppar.

HOPRADA, v. a. 1. Ställa, lägga, samla ihop i rad. — Äfv. *Rada ihóp*. — *Hopradande*, n. 4.

HOPRAFSA, v. a. 1. Hastigt och vårdslöst samla ihop, utan urval. — Äfv. *Rafsa ihóp*. — *Hoprafande*, n. 4. o. *Hoprafning*, f. 2.

HOPRETA, v. a. 1. Reta människor till strid eller tvist med hvarandra. — Äfv. *Reta ihóp*. — *Hopretande*, n. 4. o. *Hopretning*, f. 2.

HOPRIMMA, v. a. 1. Hopskrifva rimmad vers. — Vanligare *Rimma ihóp*. — *Hoprimumande*, n. 4.

HOPRINGA, v. a. 2. Genom ringning hopp-samla. — Brukligare *Ringa ihóp*. — *Hopringande*, n. 4. o. *Hopringning*, f. 2.

HOPROFFA, v. a. 1. Genom roffande samla. — Äfv. *Roffa ihóp*. — *Hoproffande*, n. 4. o. *Hoproffning*, f. 2.

HOPROFA, v. a. 1. o. 2. Samla genom ropande. — Äfv. *Ropa ihóp*. — *Hoprofande*, n. 4.

HOPRÖRA, v. a. 2. 1) Genom omröring hopp-blanda. — 2) (fig.) Utan ordning, reda, urskilning och samband blanda ihop det ena med det andra. *H. de mest otikartade ämnen.*

HOPSALA, v. a. 1. (fam.) Samla genom små frivilliga tillskott af flera personer. — Vanligare *Sala ihóp*. — *Hopsalande*, n. 4. o. *Hopsalning*, f. 2.

HOPSINKA, v. a. 1. Genom sinkning åter laga ihop. *H. söndrigt porstån.*

HOPSITTA, v. n. 3. (höjes som *Sitta*) Sitta hopstudad. — Vanligare *Sitta ihóp*.

HOPSJUNGA, v. a. 3. (höjes som *Sjunga*) Genom sjungande samla. *Hon har h-git en stor förmögenhet.* — Äfv. *Sjunga ihóp*. — *Hopsjungande*, n. 4.

HOPSJUNKA, v. n. 3. (höjes som *Sjunka*) Småningom minskas i volym, omfång, så att höjden blir mindre. — Äfv. *Sjunka ihóp*. — *Hopsjunkande*, n. 4. o. *Hopsjunkning*, f. 2.

HOPSKARFVA, v. a. 1. Genom skarv eller skarfvad hopfoga. — Äfv. *Skarfa ihóp*. — *Hopskarfvande*, n. 4. o. *Hopskarfning*, f. 2.

HOPSKJUTA, v. a. 3. (höjes som *Skjuta*) 1) Skjuta föremål ifrån deras plats, så att de komma tillsammans. — 2) Samla genom tillskott. *Här till subjekt dem, som göra tillskottet.* *H.*

penningar åt någon. — Älv. Skjuta ihop. — Hopskjutande, n. 4. o. Hopskjutning, f. 2.

HOPSKOJA, v. a. 1. (fam.) Genom skojeri samla. — Älv. Skoja ihop. — Hopskojande, n. 4.

HOPSKRAPA, v. a. 1. 1) Samla genom skrapning (t. ex. af silfvermynt). — 2) (fig.) Hop-samla genom alla möjliga medel. *H. rikedonar.* — Älv. Skrapa ihop. — Hopskrapande, n. 4. o. Hopskrapning, f. 2.

HOPSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som Skrifva) Författa en bok, en skrift, hvars innehåll till större delen är hämtadt ifrån en mängd andra arbeten. — Älv. Skrifva ihop. — Hopskrifvande, n. 4. o. Hopskrifning, f. 2.

HOPSKRUFVA, v. a. 1. Genom skrufning hopföra, tillsluta. — Älv. Skrufva ihop. — Hopskrufvande, n. 4. o. Hopskrufning, f. 2.

HOPSKRUMPEN, a. 2. neutr. — *et.* Genom skrumpling förminskad till omfång, förkortad. *En h. gubbe.*

HOPSKRYNKLA, v. a. 1. Hopkräma något, så att det blir fullt med skrynlor. — Älv. Skrynkla ihop. — Hopskrynklade, n. 4. o. Hopskrynklning, f. 2.

HOPSKRÄMMA, v. a. 2. Hopjaga, genom att på något sätt skrämna. *H. vildt.* — Älv. Skrämma ihop. — Hopskrämmande, n. 4. o. Hopskrämmning, f. 2.

HOPSKUMMA, v. a. 1. Samla genom skumning. — Älv. Skumma ihop. — Hopskummande, n. 4. o. Hopskumning, f. 2.

HOPSLAGNING, f. 2. Handlingen, då man hopslår.

HOPSLÅ, v. a. 3. (böjes som Slå) 1) Häftigt tillsluta något öppnadt. — 2) Med tillhjälp af såg, yxa, spik och hammare, för tillfället och helt groft, förfärdiga af trä. *H. en lår; en låda.* — Älv. Slå ihop. — Hopslående, n. 4.

HOPSMIDA, v. a. 2. 1) Under hammaren, genom smidning, förena. *H. två jernstänger.* — 2) (fig.) Uppdikta, hopfuga. *H. en osanning.* — Älv. Smida ihop. — Hopsmidande, n. 4. o. Hopsmidning, f. 2.

HOPSMÄLTA, v. a. 2. 1) Genom smältning sammanblanda till ett. *H. metaller.* — 2) (fig.) Förena. — Älv. Smälta ihop. — Hopsmältande, n. 4. o. Hopsmältning, f. 2.

HOPSMÖRJA, v. a. 2. (böjes som Smörja) 1) Blanda ihop flera smörjiga ämnen. — 2) (fig. fam.) Skrifva, författa något på ett sätt, som råjer slarf, otumlighet och oskicklighet. — Älv. Smörja ihop. — Hopsmörjande, n. 4.

HOPSNÅLA, v. a. 1. Genom snålhet samla. *H. penningar.* — Vanligare *Snåla ihop.* — Hopsnålände, n. 4.

HOPSNÖRPA, v. a. 2. Draga ihop något, så att det blir spetsigt, utslående och skrynkligt. *H. munnen.* — Älv. Snörpa ihop. — Hopsnörpande, n. 4. o. Hopsnörpning, f. 2.

HOPSPARA, v. a. 1. o. 2. Genom sparande samla. *H. pengar.* — Älv. Spara ihop. — Hopsparande, n. 4. o. Hopsparing, f. 2.

HOPSPIKA, v. a. 1. Genom spikars islagning hopfoga eller tillsluta. *H. två bröder.* *H. locket till en likkista.* — Älv. Spika ihop. — Hopspikande, n. 4. o. Hopspikning, f. 2.

HOPSPINNA, v. a. 3. (böjes som Spinna) 1) Spinna och samla ihop. *H. ett större parti garn.* — 2) (fig. fam.) a) Dikta, ljuga ihop. *H. en osanning.* — b) Uttänka, upptänka, påfinna.

Såges i elak mening. *H. en intrig.* — Älv. Spinna ihop. — Hopspinnande, n. 4. o. Hopspinnning, f. 2.

HOPSPÄNNA, v. a. 2. Medelst spänne hopfästa. *H. ett bälte, ett gehäng.* — Älv. Spänna ihop. — Hopspännande, n. 4. o. Hopspännning, f. 2.

HOPSTAFVA, v. a. 1. Lägga ihop stafvelser till ord och meningar. *H. ett ord, en mening.*

HOPSTAMPA, v. a. 1. Genom stampning göra titlare. *H. ett lergolf.* — Älv. Stampa ihop. — Hopstampande, n. 4. o. Hopstampning, f. 2.

HOPSTJÄLA, v. a. 5. (böjes som Stjåla) Genom stöld samla. — Älv. Stjåla ihop. — Hopstjålände, n. 4.

HOPSTRYKA, v. a. 5. (böjes som Stryka) Genom strykning med handen samla ihop. *H. pengarna, som ligga på ett bord.* — Älv. Stryka ihop. — Hopstrykande, n. 4. o. Hopstrykning, f. 2.

HOPSTRÖMMA, v. n. 1. Se Sammanströmma.

HOPSTÄLLA, v. a. 2. 1) Ställa bredvid hvar annat. — 2) (fig.) På ett ställe sammanlära. *H. skål och motskål.* — Älv. Ställa ihop. — Hopställande, n. 4. o. Hopställning, f. 2.

HOPSTÖTA, v. a. 2. Stöta på föremål, så att de komma tillsammans. — V. n. 1) Plösligt och häftigt råka ihop, så att en stöt deraf uppkommer. — 2) (fig.) Plösligt träffa på hvarandra och komma i strid. *Båda arméerna h-stötte vid X.* — Vanligare *Stöta ihop.* — Hopstötande, n. 4. o. Hopstötning, f. 2.

HOPSUMMERA, v. a. 1. Addera ihop särskilda summor till en. — Älv. Summerna ihop. — Hopsummerande, n. 4. o. Hopsummering, f. 2.

HOPSVETSA, v. a. 1. Genom svetsning förena till ett. — Älv. Svetsa ihop. — Hopsvetsande, n. 4. o. Hopsvetsning, f. 2.

HOPSÄTTA, v. a. 2. (böjes som Sätta) 1) Sätta bredvid hvar annat. — 2) Sätta på deras behöriga ställen de särskilda stycken eller delar, hvaraf ett arbete, ett konstverk består, och hopfoga, förena dem till ett helt. *H. en soffva, en maskin, ett ur.* — 3) (fig.) Hopdikta. *H. en osanning.* — 4) Reta ihop folk. — Älv. Sätta ihop, hvilket för hem. 3. o. 4. mera nyttjas. — Hopstätande, n. 4. o. Hopstätning, f. 2.

HOPSÖKA, v. a. 2. Söka upp och hopsamla. Brukas älv. i andlig mening: *H. skål och bevis.* — Älv. Söka ihop. — Hopsökande, n. 4. o. Hopsökning, f. 2.

HOPTAGA, v. a. 3. (böjes som Taga) 1) Taga tillsammans, i ett. — 2) Sammanfoga, hopfoga, hopsamma. — 3) (fig.) På en gång och tillsammans anföra, framställa. *H. alla en motståndares anförda argumenter.* — För hem. 1. o. 2. Älv. Taga ihop. — Hoptagande, n. 4. o. Hoptagning, f. 2.

HOPTIGGA, v. a. 2. Genom tiggande hopsamla. — Älv. Tigga ihop. — Hopbyggande, n. 4. o. Hopbyggning, f. 2.

HOPTIMRA, v. a. 1. Bygga af timmer. *H. ett hus.* — Älv. Timra ihop. — Hoptrimrande, n. 4. o. Hoptrimring, f. 2.

HOPTJENA, v. a. 2. Genom tjänande hos andra samla. *Han har h-t en liten summa.* — Älv. Tjena ihop. — Hopjtjänande, n. 4.

HOPTOFVA, v. a. 1. Göra, att något samlar

sig i tofvor. — *H. sig,* v. r. Samla sig i tofvor. — Älv. Tofva ihop.

HOPTORKÅ, v. n. 1. Genom torka sammandragas, förkortas, förminskas till omfång, innehåll eller myckenhet. — Älv. Torka ihop. — Hoptorkande, n. 4. o. Hoptorkning, f. 2.

HOPTRAMPA, v. a. 1. Genom trampning göra titlare. *H. sand, lera.* — Älv. Trampa ihop. — Hoptrampande, n. 4. o. Hoptrampning, f. 2.

HOPTRESSLA, v. a. 1. 1) Göra, att det ena trasslar sig i det andra. *H. två garnhårfevor.* — 2) (fig.) Hopblanda en sak med en annan, så att man har svårt att reda dem ifrån hvarandra. *H. två frågor, två ämnen, affärer.* — *H. sig,* v. r. Intrassla sig med hvar anna. Sågs både i egentlig o. fig. mening. — Älv. Trassla ihop. — Hoptressla sig. — Hoptresslande, n. 4. o. Hoptressling, f. 2.

HOPTROLLA, v. a. 1. Genom trolleri hopsamla. — Älv. Trolla ihop. — Hoptrollande, n. 4.

HOPTRYCKA, v. a. 2. Trycka något, så att det blir mindre till omfång, vidd, storlek. — Älv. Trycka ihop. — Hoptryckande, n. 4. o. Hoptryckning, f. 2.

HOPTRÄNGA, v. a. 2. Tränga personer eller saker närmare tillsammans. — Älv. Tränga ihop. — Hopträngande, n. 4. o. Hopträngning, f. 2.

HOPTUDDA, v. a. 1. Göra, att något flockar ihop sig. Se älv. Hopstrykta. — Älv. Tudda ihop. — Hoptuddande, n. 4. o. Hoptuddning, f. 2.

HOPTUSSA, v. a. 1. Tussa djur att anfälla hvarandra. *H. hundar.* Sågs älv. skämtvis om människor. — Älv. Tussa ihop. — Hoptussande, n. 4. o. Hoptussning, f. 2.

HOPTVINGA, v. a. 1. o. 5. (böjes som Tvinga) Med våld eller tvång hopdrifva, hopfoga, förnä till komma tillsammans. — Älv. Tvinga ihop. — Hoptvingande, n. 4. o. Hoptvingning, f. 2.

HOPTVINNA, v. a. 1. Se Tvinna.

HOPTVIGA, v. a. 2. Förena i äktenskap genom vigsel. — Älv. Viga ihop. — Hoptvigande, n. 4. o. Hoptvigning, f. 2.

HOPTVISPA, v. a. 1. Genom vispning blanda ihop. — Älv. Vispa ihop. — Hoptvispande, n. 4. o. Hoptvispning, f. 2.

HOPTVRIDA, v. a. 5. (böjes som Vrida) Vrida något så, att det kommer tätare ihop. *H. ett snöre, ett rep.* — Älv. Vrida ihop. — Hoptvridande, n. 4. o. Hoptvridning, f. 2.

HOPTVÅXA, v. n. 2. o. 3. (böjes som Våxa) Såges om organiska delar, som växa så, att de förenas till ett. — Älv. Våxa ihop. — Hoptvåxande, n. 4.

HOR, n. 5. 1) Äktekapsbrott. *Dubbelt h.,* när båda de brottliga äro gifta. *Enkelt h.,* när blott den ene är det. *Gåva, bedrifva h.* — 2) Hörfvande af otukt, lönskaläge.

HORA, v. n. 1. Bedrifva hor. *H. bort,* förslösa, förstöra på horor. *H. ut sig,* förstöra kraften och hälsa genom horeri.

HORA. f. 1. 1) Äktekapsbryterska. — 2) Sköka.

HORAKTIG, a. 2. Se Otuktig. — *Horaktighet,* f. 5. — *Horaktligt,* adv.

HORBARN, n. 5. Se Horunge.

HORBOCK, m. 2. (lägt ord) Se Horhund.

HORD, härd, m. 5. (t. Horde) Flock af nomadiska folkslag.

HORDOM, m. sing. 1) Se Hor. — 2) Se Horeri. — *Ss. H-skrutt, -slast.*

HORERI, n. sing. Horaktigt lefnad.

HORBUND, m. 2. (lägt ord) Mansperson, begifven på horeri. — *Syn. Horbock, Horjägare, Horkarl.*

HORHUS, n. 5. (lägt ord) Ställe, der skökor underhållas.

HORBUSVÄRD, m. 2. (lägt ord) En, som håller horhus.

HORISONT, härissant, m. 3. (gr. *Horizon*, begränsande) a) (astr.) Den största cirkeln, som man föreställer sig på himmelen, öfverallt varande 90 gr. från zenit och nadir. Kallas älv. *den verkliga h-en.* — b) (i allmänt tal) Jordens skenbara gränser emot himmelen, rundt omkring en viss gifven punkt. Kallas älv. *den skenbara h-en.* — *Syn. Synkrets, Synrand, Himnalar.* — 2) (fig.) Förstånd, fattningsförmåga. *Delta går öfver hans h.,* han maktar ej fatta det. — Skrifves älv. *Horizont.*

HORISONTAL, härissanttal, a. 2. Se Horisontel. — Älv. *Horisontal.*

HORISONTALHJUL, härissanttalhjul, n. 5. Horisontellt liggande eldhjul, som afbrännes vid fyrverkeri. — Älv. *Horisontalhjul.*

HORISONTAL-LINJE, f. 5. Hvarje linje, som går eller föreställes gå i horisontalplanet. — Älv. *Horisontal-linje.*

HORISONTALPLAN, härissanttalplan, m. 5. Plan, som tänkes utsträckt i oändlighet och sammanfaller med horisonten. — Älv. *Horisontalplan.*

HORISONTEL, härissanttal, a. 2. Parallell med horisontalplanet. — *Syn. Vågrät, Vågjenn.* — Älv. *Horisontel.* [— tell.]

HORJÄGARE, m. 5. (lägt ord) Se Horhund.

HORKARL, m. 2. 1) Äktekapsbrytare. — 2) Se Horhund.

HORKONA, f. 4. Se Hora.

HORKOPPLARE, m. 5. o. — LERSKA, f. 1. En, som håller skökor, eller går till handa med koppleri för skökors anskaffande, eller på annat sätt främjar hordomsbrottet emellan andra.

HORKYFFE, n. 4. (lägt ord) Usett horhus.

HORLEFNAD, m. sing. Otuktigt lefnadsätt.

HORLETTA, f. 1. Ört, som växer på åkrar, med små vita blommor, och hvars rot brukas i Norrland till smink. *Lithospermum arvense.* Kallas älv. *Sminkrot.*

HORN, n. 5. 1) a) Olika formad, vanligen lång, trind och spetsig, eller grenig kroppsdel af ett hårdt ämne (Hornsbestans, Horn), som utstår ifrån öfverdelen af hufvudet på vissa af däggdjuren och tjänar dem till försvar. *Start, litel, långt, kort, vridet, grenigt h. H. på osar, kor, får, getter, hjortar, renar. Den uskna tjuren tog honom på h-en och kastade honom högt upp i vädret.* (Fig.) *Rasva h.,* såges om en gift man, hvars hustru är honom otrogen. *Sätta h. på någon,* göra någon till hanre. *Han har ännu ej stött h-en af sig,* ej ännu fått lära att köpa ytt. är ännu ung och orferen. *Der osar brändt h.,* der är farligt att gå, der vankas närbränna. *Lakta brändt h.,* misstänka, ana en fara, någonting obehagligt. *Rasva, lå h. i sidan till någon,* fatta hat, bära agg till honom. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Ox-, Ko-, Bock-, Hjorthorn, m. fl. Se älv. *Ammons-horn, Ymnighetshorn, m. fl.* — b) Benämning på vissa spetsiga delar, som skjuta ut ifrån hufvudet på åtskilliga andra djur, t. ex. fåglar (Horvada-